

คราด

คราด เป็นเครื่องมือใช้สำหรับการทำนาชนิดหนึ่ง โดยใช้ครูดกับดินที่ไถแล้วให้ก้อนดินแตกละเอียด ก่อนที่จะปลูกข้าวหรือหว่านเมล็ดข้าวเปลือก

ตัวคราดจะทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้เต็ง ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน เป็นต้น คราดมีส่วนประกอบ แม่คราด ลูกคราด มือคราด และคั่นคราด ส่วนที่เป็นแม่คราดทำจาก แผ่นไม้ค่อนข้างหนาประมาณ ๒-๔ นิ้ว หน้ากว้างประมาณ ๑๕-๒๕ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๒-๔ เมตร ไขกบใส่ให้ผิวไม้ที่เป็นแม่คราดเรียบ เจาะรูด้วยสว่านให้รูกว้างพอที่ลูกคราดจะสอดใส่ไปได้ การเจาะรูในตัวแม่คราดให้ทะลุไม้ด้านบน การเจาะรูใส่ลูกคราดจะเว้นระยะห่างพอสมควร คราดอันหนึ่งเจาะรูใส่ไว้ประมาณ ๑๐-๑๕ ลูก ถ้าคราดใช้เทียมวัวเทียมควายตัวเดียว คราดจะมีขนาดเล็ก ลูกคราดจะมีน้อย แต่ถ้าเทียมวัวเทียมควาย ๒ ตัว คราดยาว ลูกคราดมีมากขึ้น

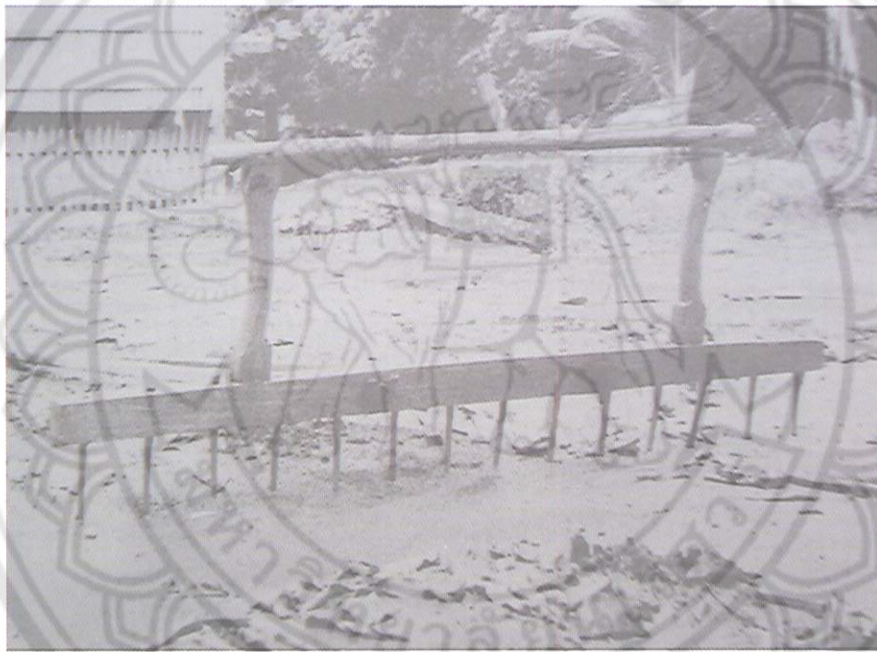
ส่วนที่เป็นลูกคราด เหลาให้เป็นซี่ ๆ มีความยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร โคนลูกคราดโต ปลายที่ครูดกับดินเรียวแหลมตอกโคนลูกคราดสอดกับรูที่เจาะไว้ในตัวแม่คราด รูที่เจาะจะใช้สิ่วตักแต่งรูให้เป็นสี่เหลี่ยม โคนลูกคราดตอกเป็นสี่เหลี่ยมด้วย หากใส่ลูกคราดไปในรูที่เตรียมไว้ไม่แน่นพอ ต้องใช้ลิ้มตอกแซมให้แน่น บางแห่งลูกคราดอาจใช้เหล็กท่อนยาวแทนไม้

มือคราด หรือที่จับคราดจะทำเป็นคั่นยาวเกือบเท่าตัวแม่คราด เจาะรูแม่คราดไว้ ๒ รู ใช้ไม้ ๒ ท่อน ตัดเป็นเสาสีเหลี่ยมกับไม้ที่เตรียมไว้เป็นที่จับมือจับ มือจับคราดมักเหลาให้กลมเพราะจะได้ไม่เจ็บมือ

คันคราด จะใช้ไม้ไผ่ เช่น ไม้รวก หรือไม้เลียงที่แก่จัด ๒ ลำ ยาวประมาณ ๓-๕ เมตร ใช้ไม้ส่วนโคนใส่ในรูที่เจาะไว้ ตัวแม่คราด ๒ รู ตอกลิ้มให้แน่น ส่วนปลายคันคราดใช้ลิ้มเจาะรูไม้ไผ่ยึดติดกันเป็นรูปชายธง

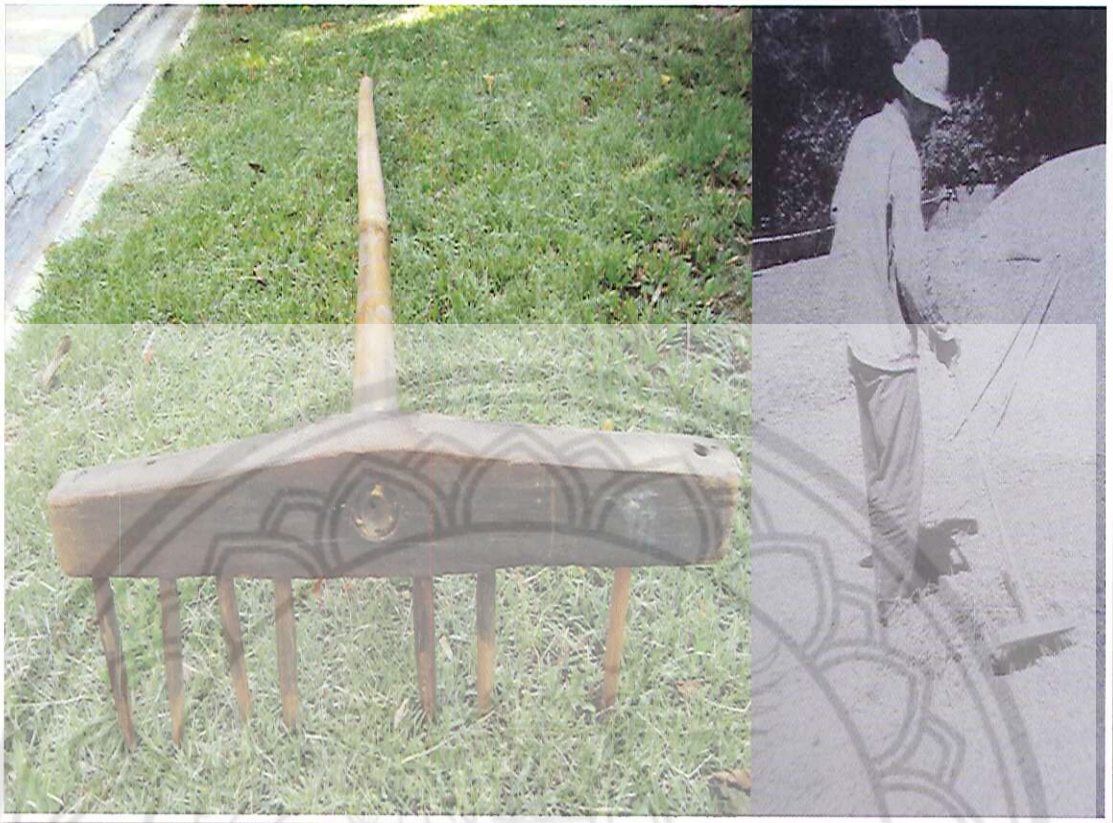
เวลาใช้คราดผูกเส้นหนัง เช่น หนังวัว หนังควาย ที่ทำเป็นเกลียวเชือก เรียกว่า หนังหัวคราด หรือเส้นเชือกใหญ่ผูกติดที่ปลายคันคราด เพื่อมัดบริเวณกึ่งกลางแอก

วิธีใช้ ให้ลูกคราดครูดกับดินที่ไถให้่วนซุย หากจะให้คราดครูดดินให้ลึกต้องใช้แรงคนกดลงไป ที่มีมือจับคราด หรืออาจใช้เท้าเหยียบตัวแม่คราดก็ได้ นอกจากคราดจะทำให้ดินละเอียดแล้ว คราดยังสามารถปรับพื้นดินให้สม่ำเสมออีกด้วย เช่น ถ้าคราดไปถึงพื้นดินที่เป็นแอ่ง เป็นหลุมก็จะกดคราดเอาดินไปทิ้งไว้บริเวณนั้น ทุกวันนี้ไม่ค่อยมีการใช้คราดไม้กันแล้ว เพราะได้มีการใช้เหล็กประดิษฐ์เป็นคราดเหล็กแทน และยังมีรถไถนาชนิดเดินตามซึ่งใช้กันโดยทั่วไป จะมีพาลหรือจานขยอดินให้ละเอียดอยู่แล้ว การใช้คราดจึงไม่ค่อยมีความจำเป็นต่อไป

ผู้ให้ข้อมูล

๑. เคี่ยม บุญยังกอง, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๒ ต.อรัญญิก อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๒. เฉลย เผือกเทศ, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๔ หมู่ ๒ ต.ประชากรราษฎร์ อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย
๓. เชิด อิมขุนทอง, นาย อายุ ๔๔ ปี
บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ ๑ ต.บ้านใหม่ชัยมงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๔. นอม พ่วงบ้านแพน, นาง อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๓๐/๔ ถ.สิงห์วัฒน์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๕. ลินธุ์ ฉิมไทย, นาย อายุ ๖๑ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๗ ต.วังสำโรง อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร

คราดมือเสือ

คราดมือเสือ หรือที่เรียกว่า คราดเล็ก เป็นเครื่องมือของชาวบ้านสำหรับซักลากเศษฟางออกจาก เมล็ดข้าวเปลือก และสามารถทำความสะอาดลานบ้านโดยการซักรังไม้เศษหญ้า เศษขยะได้อีกด้วย

คราดมือเสือ มีซี่คราดเป็นซี่ ๆ จำนวน ๘-๑๐ ซี่ ปลายแหลมรูปลักษณะคล้ายมือเสือจึงเรียกว่า คราดมือเสือ

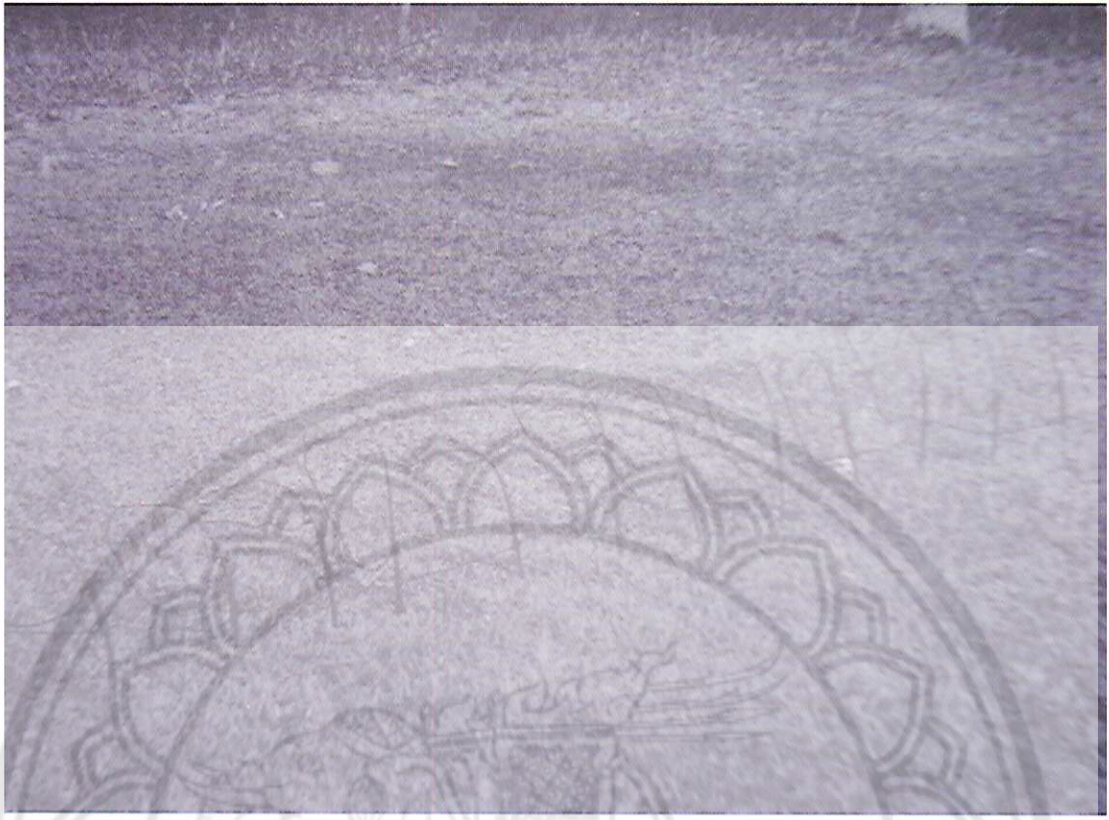
วิธีทำไม้ประกอบเป็นคราดมือเสือ ๓ ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่เจาะทำตัวคราด ใช้ไม้เนื้อแข็งหรือ ไม้สักก็ได้ ที่เลื่อยเป็นแผ่นแล้วมีขนาดหนาประมาณ ๕ เซนติเมตร ตัดแผ่นไม้มีความยาวประมาณ ๓๐-๕๐ เซนติเมตร ผ่าแผ่นไม้กว้างประมาณ ๘-๑๐ เซนติเมตร ใช้กบไสให้ผิวเรียบ ใช้สว่านเจาะรูไม้ ส่วน ด้านหน้าให้เป็นรูห่างกันเป็นระยะ ๆ จำนวนเท่ากับซี่ไม้ที่เหลากลม จำนวน ๘-๑๐ ซี่ ซี่ไม้ดังกล่าวจะยาว ประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร ใช้โคนซี่ไม้สอดรูที่เจาะเตรียมไว้ ให้ปลายด้านแหลมของซี่ไม้อยู่ด้านล่าง เพื่อจะได้ซักลากเศษฟางหรือเศษพงที่ไม่ต้องการออกได้ง่าย ซี่มือเสือที่เหลากลม ๆ นี้ อาจเหลาจากไม้ไผ่ หรือไม้เนื้อแข็งก็ได้ เจาะรูตรงกึ่งกลางไม้คราดมือเสือ เพื่อสอดไม้ไผ่ที่ทำเป็นด้ามจับมีความยาว ๓-๔ เมตร เหลาผิวและข้อให้เรียบร้อย ไม้ให้มีเสี้ยนหนาม

การใช้คราดมือเสือมักใช้ในลานข้าว เวลาใช้พลั่วตัก เมล็ดข้าวเปลือกสาดให้แรงลมพัดเอาเศษฟาง เศษฟางออกจากเมล็ดข้าวเปลือก ชาวบ้านใช้คราดมือเสือนำเศษฟางเศษพงเศษฟางออกไป เมล็ดข้าวเปลือก จะไม่ติดไปเพราะซี่คราดมือเสือนี้ออกห่างกันพอสมควร ทุกวันนี้มีการใช้คราดมือเสือน้อยมาก เพราะ มีเครื่องจักรแยกเศษฟาง เศษพง ซังข้าว ได้อย่างรวดเร็ว

ผู้ให้ข้อมูล

๑. จัด เนินสูง, นาย อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๗๔ หมู่ ๙ ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
๒. จัน มีเกิดมูล, นาย อายุ ๗๙ ปี
บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ ๑ ต.หาดกรวด อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์
๓. บุญช่วย หว่างพันธ์, นาย อายุ ๗๕ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๒ หมู่ ๕ ต.นครไทย อ.นครไทย จ.พิษณุโลก
๔. ฟอง ดีแก้ว, นาย อายุ ๗๒ ปี
บ้านเลขที่ ๑๘/๑ ต.ศรีพนมมาศ อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์
๕. สวิง อินทรา, นาง อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๙ แขวงกาหลงนครสวรรค์ ต.ในเมือง อ. เมือง จ.นครสวรรค์

ครีน

ครีน หรือครีน บางทีเรียกว่า ครุนก็มี ครีนเป็นเครื่องมือดักสัตว์ปีก เช่น นก ไก่ป่า เป็นต้น ครีนจะทำเป็นบ่วง ครีน ๑ ชุดเรียกว่า ๑ ปาก จะมีบ่วงที่ติดต่อกันประมาณ ๑๐ บ่วง หรือมากกว่านั้น ถ้าคลี่ตอนดักจะยาวตั้งแต่ ๒ เมตรขึ้นไป หูรูดบ่วงของครีนจะทำด้วยขนหางม้า ขนแผงหลังหมูป่า หรือขนหางช้าง ขนดังกล่าวจะยาวและลื่น หากไม่ใช้ขนหางม้าหรือขนแผงหลังหมูป่าก็อาจจะใช้หวายแทน ครีนแต่ละปากจะมีบ่วงเฉพาะตัว มีเชือกผูกตายตัวแต่ละอันติดกันเป็นระยะเท่า ๆ กัน หลักไม้จะเหลาไม้ไผ่ซี่เล็ก ๆ มีโคนแหลมเพื่อปักกับพื้นดิน อาจใช้เชือกเส้นใหญ่ ๆ ผูกติดคั่นของครีนไว้ เพื่อไม่ให้สัตว์ปีกที่ติดพากรีนไปไกล ๆ ได้ ซี่ไม้ไผ่ปลายครีนจะเหลาเป็นรอยบากหรือเป็นเงื่อนปมไว้ที่ข้อไม้ไผ่ เพื่อให้บ่วงครีน ผูกติดไว้ในเวลาดักสัตว์

การใช้ครีนดักสัตว์จะปักครีนไว้ในบริเวณที่สัตว์ชอบออกมาหากิน ในบริเวณนั้นอยู่เสมอ คนดัก อาจปักกิ่งไม้ทำทางให้นก ไก่ป่า เดินได้เฉพาะ อาจโรยข้าวเปลือกไว้ตรงครีนหรือเป่าปลอดไม้ทำเป็นเสียง นกร้องล่อให้นกเข้ามา การดักต้องปักเสาครีนให้แน่นห่างกันพอประมาณ ถ้าดักนกก็อาจวางครีนให้ห่างกันประมาณ ๒๐ เซนติเมตร หากดักไก่ป่าจะวางครีนให้ห่างกันราวเกือบ ครึ่งเมตร ครีนทุกอันจะรูดบ่วง ให้กว้าง ทดลองรูดห้วงให้คล่องก่อนที่จะนำไปดักสัตว์

การดักไก่ป่าอาจทำได้โดยวิธีใช้ไก่ออ โดยขังสัตว์ที่ต่อล่อไว้บริเวณครีน ไก่ป่าเมื่อได้ยินเสียงขัง ก็จะเดินมาหาเสียงที่ขังนั้น ขาหรือคอจะติดครีนที่ดักไว้

ผู้ให้ข้อมูล

๑. เจียม พลม, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๙๒ หมู่ ๓ ต.แม่กาษา อ.แม่สอด จ.ตาก
๒. เฉลย เพือกเทศ, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๘๔ ถ.ประชาราษฎร์ อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย
๓. เทียน เงินคง, นาย อายุ ๗๗ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๑๕ ต.นครไทย อ.นครไทย จ.พิษณุโลก
๔. มงคล เอี่ยมมี, นาย อายุ ๗๓ ปี
บ้านเลขที่ ๑๖๙ ถ.จรดวิถีถ่อง อ.เมือง จ.สุโขทัย
๕. สมบุญ ชำโชติ, นาย อายุ ๗๒ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๙/๑ ต.ห้วยถั่วเหนือ อ.หนองบัว จ.นครสวรรค์

ครุ

ครุ เป็นภาชนะอย่างหนึ่งสำหรับใช้ตักน้ำ หรือหาบหัวน้ำใช้ผิวตอกสานและทาด้วยชันกันน้ำไหลออกมา

การทำครุ อาจมีมานานแล้ว ตามตำนานของชาติไทยปรากฏว่า เครื่องจักสานที่เรียกว่า ชะลอม กระออม หรือครุ มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้จนหลุดพ้นจากอำนาจของขอมและตั้งเมืองสุโขทัยเป็นราชธานี ดังในเรื่องพระร่วงสาน“ชะลอม”ใส่น้ำในพงศาวดารเหนือความว่า "ถึงคราวส่งส่วยน้ำทะเลชุบศรไปพระนครหลวง นายร่วงเห็นว่าตักน้ำใส่ตุ่มขนไปลำบากนัก จึงให้เอาไม้ไผ่สานชะลอมเอาไปจุ่มลงในทะเลชุบศร แล้วสั่งให้น้ำอยู่ในชะลอม น้ำก็ไม่รั่วตาชะลอมไปได้"

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริไว้ในตำนาน และสันนิษฐานโบราณคดีประกอบพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องพระร่วง หรือขอมดำดิน ดังนี้

พระร่วงนี้ได้เป็นทั้งพระเจ้าแผ่นดิน และเป็นวีรบุรุษ เป็นผู้มัสติปัญญาไหวพริบ เช่น การคิดภาชนะอย่างใหม่ขึ้นใช้ตักน้ำที่เรียกว่าชะลอมนั้น น่าจะมุ่งความแต่เพียงว่าเป็นภาชนะที่สานด้วยไม้ อย่างชะลอม ไม่ใช่ปั้นด้วยดินอย่างตุ่ม หรือโอ่งและไม่ใช่เป็นชะลอมตาต่างๆ อย่างใช้ใส่ผลไม้ คงเป็นตาถี่ และมีชันทาภายในจึงตักน้ำได้ไม่รั่ว กล่าวโดยย่อ คือ พระร่วงเป็นผู้คิดทำชะลอม หรือครุขึ้นเป็นของคิดขึ้นใหม่ จึงพากันตื่นตื่นเห็นเป็นของวิเศษ

การสานครุจะต้องจักตอกเป็นเส้นบางๆ ใช้เฉพาะด้านผิวไม้ไฟ เริ่มสานที่ส่วนกันก่อน ลายสานครุ บางที่ชาวบ้านจำเป็นบทกลอนไว้ดังนี้

"ยกสอง ช่มสาม
ยกสาม ช่มสี่
ยกให้ถี่ถี่
ยกสี่ยกสอง"

วิธีสานครุ จะทำเป็นรูปทรงกระบอก ขอบจะจุ่มเข้าเล็กน้อย สานด้วยตอกเส้นเล็ก ๆ ลายขัดทำให้ ขอบครุไม่หลุดง่าย

ครุ ส่วนใหญ่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๓๕ เซนติเมตร มีความสูงจากกันถึงขอบประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ใช้ไม้เนื้อแข็งไซ้เป็นรูปกากบาท เพื่อทำเป็นฐานรองครุ ที่หัวหรือสำหรับจับถือ ชาวบ้าน มักเรียกวงครุ ทำด้วยไม้เหลาเป็นรูปโค้งงอ คล้ายคอมควายสำหรับใส่ไถนา สอดปลายไม้วง ๒ ข้าง กับรูที่สานเว้นไว้ เอาครุไปฝังแดดหรือลมควันจนตอกแห้งแล้วจึงลงชั้นภายในครุให้รอบ

ครุใช้สำหรับตักน้ำมาใช้ในครัวเรือน หรือตักน้ำรดพืชผลต่าง ๆ ในสมัยเมื่อ ๓๐ กว่าปีผ่านมาแล้ว จังหวัดอุดรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก และพิจิตร นิยมใช้ครุตักน้ำสำหรับรดต้นยาสูบ

ปัจจุบันหาตุกรหาบครุของชาวบ้านได้ยากมาก เพราะเปลี่ยนมาใช้ปั๊บล้างกะสี ถึงพลาสติกแทน ยังมีเครื่องยนต์สูบน้ำด้วยแล้ว ก็จะใช้สายยางพุ่งฉีดพืชผลต้นยาสูบได้สะดวก และไม่หนักแรงเหมือน หาบครุ

ผู้ให้ข้อมูล

๑. นกแก้ว ศรีศิริ, นาง อายุ ๖๖ ปี
บ้านเลขที่ ๖๗ หมู่ ๓ ต.ชัยนาม อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๒. ไบ คงเจริญ, นาย อายุ ๖๒ ปี
บ้านเลขที่ ๑๕๓ หมู่ ๒ ต.กำแพงดิน อ.สามง่าม จ.พิจิตร
๓. พิน สุกลใส, นาย อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๐ หมู่ ๓ ต.คลองตาล อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย
๔. สาด จินตนา, นาย อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๗๙ ต. คลองตาล อ. ศรีสำโรง จ. สุโขทัย
๕. อู๊ด ศรีสวัสดิ์มิ่งคง, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๐/๑ หมู่ ๗ ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

ครุโพง

ครุโพง เป็นภาชนะสำหรับโพงน้ำ และใช้มือหิ้วน้ำมากกว่าการหาบโดยใช้ไม้คาน ครุโพงมีหลายรูปแบบ เช่น สานเป็นครุเล็ก ๆ เรียกว่า น้ำหุง สานขนาดเท่าครุคล้ายตะกร้าหิ้ว และสานเป็นรูปแบบใช้โพงน้ำอย่างเดียว

การสานครุโพงคงมีพร้อม ๆ กับการสานครุที่เรียกว่า ชะลอม หรือกระออม ในสมัยสุโขทัย ซึ่งกล่าวถึงพระร่วงสานชะลอมใส่น้ำไปเป็นส่วยให้แก่พวกขอม แต่ครุโพงจะเน้นการใช้โพงน้ำโดยเฉพาะคือ มัดไว้ที่คันโพงน้ำไม่ต้องเสียเวลามัด เวลาแกเชือก

ครุโพงที่เรียกว่า น้ำหุง เดิมทีเดียวใช้กาบหมากมาผูกมัดด้วยดอก มีลักษณะคล้ายถุงใช้ตักน้ำ แต่กาบหมากมักผูกง่าย จึงเหลาเส้นหวายสานเป็นลายขัดสลับกัน และลายไพรยักคิ้ว เป็นต้น ต่อมาเส้นหวายหาได้ยากจึงใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นดอก ขนาดน้ำหุงมีขนาดเล็กต้องโพงน้ำหลาย ๆ ครั้งจึงเต็มถึง ซึ่งจุน้ำได้ประมาณ ๒๐ ลิตร

ครุโพงแบบตะกร้าหิ้ว สานขนาดครุกันเป็นมุมสี่เหลี่ยม รูปทรงจากกันมาถึงปากครุสานทรงกระบอก ตรงกลางบ่องออก ปากสานจุ่มเข้า ช่วงกันครุเกือบถึงขอบปากสานเป็นลายสองโดยตลอดที่ขอบปากสานขัดสลับเยื้องกันไปมา ชาวบ้านเรียกว่าลาย "ไพรยักคิ้ว" ใช้หวายถักเก็บขอบเพื่อป้องกันเส้นดอกหลุดลุ่ยได้ง่าย เหลาซี่ไม้ไผ่โค้งทำเป็นที่จับคล้ายหูตะกร้า ครุโพงแบบตะกร้าจะใช้หิ้วน้ำจากแม่น้ำ ลำคลองหรือสระน้ำที่ไม่ลึกนัก สามารถจุ่มโพงน้ำด้วยมือหิ้วใส่โองไม่ไกลมากนัก ทั้งครุโพงน้ำหุงและครุโพงตะกร้าหิ้วต้องใช้ชั้นยาป้องกันน้ำไม่ให้รั่วจากรอยสานดอกไม้ไผ่

ครุโพงทรงแบบใช้โพงน้ำบ่อลึก ๆ สานด้วยหวายหรือตอกมีรูปร่างแบน โพงน้ำได้ประมาณ ๑๕-๒๐ ลิตร ยาชั้นเช่นเดียวกัน ในช่วงระยะมีการใช้สังกะสีและอะลูมิเนียม จึงใช้เป็นวัสดุประเภทนี้แทนหวายและตอก การที่ชาวบ้านทำครุเป็นรูปแบบนี้ เมื่อโพงลงไปบ่อน้ำแล้ว ครุโพงจะลมน้ำได้สะดวก หากทำเป็นรูปทรงกระบอก การให้ครุโพงคว่ำตักน้ำจะชักช้า ต้องเสียเวลาแกว่งครุโพงไปมาให้ปากครุคว่ำตักน้ำ ครุโพงทรงแบนจะมัดติดสายคันโพงไว้ตายตัว หมู่บ้านใดที่มาตักน้ำบ่อสามารถใช้ได้เสมอไม่มีการหวงหรือลักขโมย

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ชาว ใจกุศล, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๕๖/๘ ถ.วังจันทร์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๒. สา บุญเสริม, นาง อายุ ๔๐ ปี
บ้านเลขที่ ๔๕/๗ อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
๓. เสาร์แก้ว กองแก้ว, นาย อายุ ๖๑ ปี
บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๒ กิ่ง อ.พบบพระ จ.ตาก
๔. หวิน อัยทองศรี, นาย อายุ ๔๑ ปี
บ้านเลขที่ ๓๔/๗ ต.หล่มเก่า อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
๕. ทิรัญ ตรีสอน, นาย อายุ ๗๒ ปี
บ้านเลขที่ ๔๒/๗ ต.หล่มเก่า อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์

คองตั่ง

คองตั่ง เป็นเครื่องมือดักนก ใช้ดั่งทำไม้เสียบคองบักหลักไว้บนต้นไม้ผลให้นกเกาะคองนั้น ปีกจะถูกตั่งเหนียวบินไปไม่ได้

การดักนกของชาวบ้านโดยใช้ดั่งให้ติดขนนกมีหลายวิธี เช่น ตัดไม้ไผ่ ๑ ปล้อง ผ่าซีกเหลาเป็นซี่ ๆ ประมาณ ๑๐ ซี่ นำปลายไม้ไปทาดั่งเสียบโคนไม้สำหรับปักพื้นดิน ดักนกตามบริเวณใกล้หนองน้ำหรือในที่นกชอบมาคุ้ยเขี่ยจิกกินอยู่เสมอ บักซี่ไม้ดั่งเป็นระยะห่างกันเล็กน้อย โปรยเมล็ดพืชเป็นเหยื่อล่อ เช่น ข้าวเปลือก ข้าวโพด ถั่ว งา เป็นต้น นกหรือไก่มาเห็นจะเข้าไปจิกกิน ปีกจึงติดกับดั่งไม่สามารถบินหนีได้ นอกจากนี้ยังใช้ดั่งดักนกตอนกลางคืน ใช้ซี่ไม้ทาดั่งมัดปลายลำไม้ไผ่ ใช้ไฟส่องนกที่นอนบนต้นไม้เหยื่อซึ่งดั่งให้ถูกตัวนก นกจะติดปลายไม้ทันที

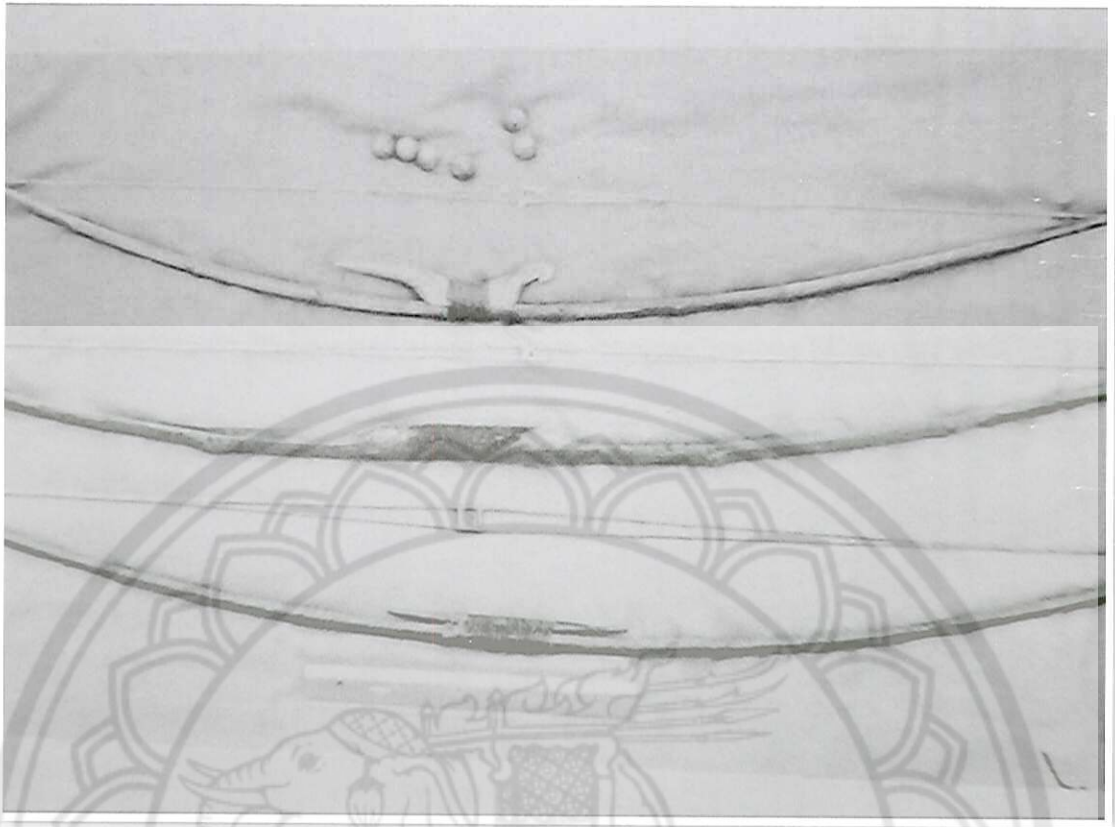
คองตั่งเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งชาวบ้านพัฒนาการดักนกและสัตว์ปีกขึ้น จะใช้ลำไม้ไผ่ยาวประมาณ ๑ เมตร ทำเป็นคองขวางเข้าเดียวกับลำไม้ไผ่ที่เป็นหลักปักสูงเท่ากับกิ่งผลไม้ ไม้คองขวางนั้นเจาะรูเป็นระยะห่าง ๆ ๔-๑๐ รู เพื่อเสียบซี่ไม้ทาดั่งรูเสียบต้องหลวม ดั่งทำไม้ให้นกติด จะทำจากยางข่อย ยางมะเดื่อ หรือยางโพผสมด้วยน้ำมันยางเคี้ยวจนเหนียว ใช้ปลายซี่ไม้ดักนกทาดั่งเสียบไว้ในรูซึ่งเจาะเตรียมไว้ที่คอง ซี่ไม้ทาดั่งจะตั้งเป็นซี่มีระยะห่างกันพอที่นกจะบินมาเกาะได้ บักคองตั่งไว้บนต้นไม้ เช่น ต้นไทร ต้นโพ ต้นตะขบ ต้นมะไฟ เมื่อนกบินมาเกาะคองปีกซึ่งกางร่อนลงจะถูกซี่ไม้ทาดั่งไว้ ดั่งจึงติดปีกจนแน่น บินไปไม่ได้และจะดิ้นร่วงหล่นจากคอง เพราะซี่ไม้ทาดั่งเสียบกับรูคองไม้อย่างหลวม ๆ ซี่ไม้ทาดั่งที่เหลือจะติดนกไปเรื่อย ๆ คนดักนกจะปักคองตั่งไว้เป็นระยะห่าง ๆ กันตามใต้ต้นไม้ชนิดมีผลเพื่อให้นกเกาะจะได้ติดดั่ง

ขณะนี้ไม่มีการใช้คอนดั่งแล้ว เพราะสัตว์ปีกไม่ค่อยมีให้ดักเหมือนสมัยก่อน คอนดั่งจึงหายสาบสูญไป

ผู้ให้ข้อมูล

๑. บุญมี เก่งธัญการ, นาย อายุ ๖๑ ปี
บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๖ ต.หนองหลวง อ.สว่างอารมณ์
จ.อุทัยธานี
๒. เปิ่น จันมา, นาย อายุ ๖๓ ปี
บ้านเลขที่ ๕๕/๑ ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
๓. ฝอย รุ่งเรือง, นาง อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๓๓ หมู่ ๘ ต.จอมทอง อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๔. พัน เพ็ชรโต, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ ๒ ต.ดงตะขบ อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
๕. เวช หัตถาจารย์, นาย อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๕ ถ.ประชาราษฎร์ อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย

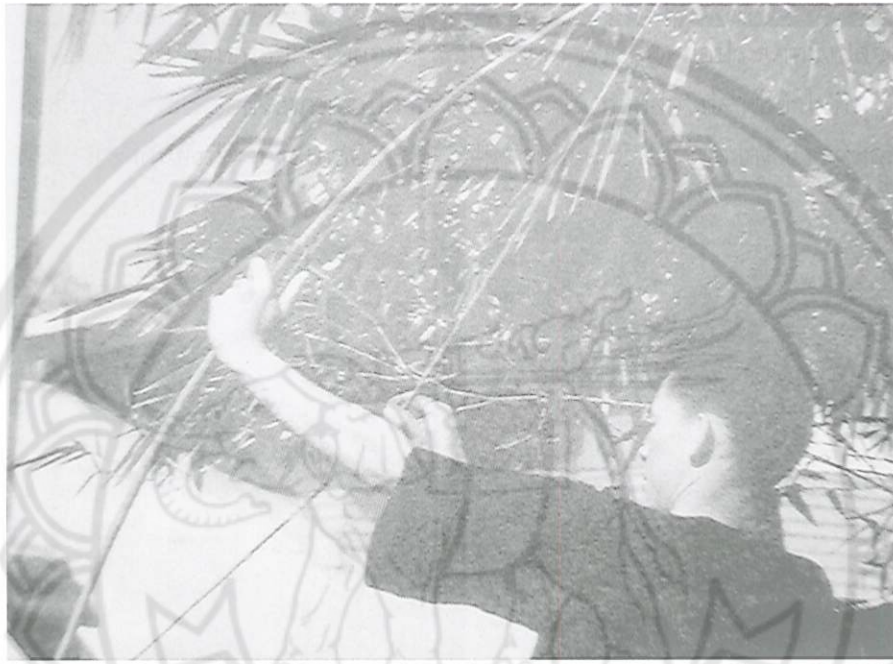
ขันทวน

ขันทวน หรือขันทวนกระสุน เป็นเครื่องยิงสัตว์ มีคันใช้สายโยงด้วยลูกดินปั้นกลม หรือ ที่เรียกว่า ลูกกระสุน

ขันทวน คันธนู และคันหน้าไม้ มีลักษณะการทำคล้าย ๆ กัน คือ มีคัน สาย และลูกยิง เป็นส่วนสำคัญ คันจะทำด้วยขมิ้นไฟที่แก่จัด ตัดลำไม้ไผ่ยาวประมาณ ๑ เมตร เหลาด้วยมีดให้เรียวด้านปลายไม้ ทั้ง ๒ ข้าง ควันทวนทำที่ปลายไม้ไว้เพื่อเป็นบารับสาย ตรงช่วงกึ่งกลางขันทวนใช้ไม้ไฟเหลาเป็นเส้นตรงกลางสายผ่าเป็น ๒ เส้นทำรางวางลูกกระสุนถักเป็นหวายรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็ก ๆ มีร่องลึกสำหรับวางลูกกระสุนยิงเรียกว่า รางกระสุน รางกระสุนมี ๒ ลักษณะคือ รางกระจาดกับรางหอยโข่ง ทำปลายสายทั้ง ๒ ข้าง คล้องกับรอยควันทวนทำของปลายคันเมื่อคล้องหูกับคันไม้แล้ว สายจะดึงคันให้โค้งงอ เวลายิงสัตว์ต้องปั้นลูกกระสุนกลม ๆ ไว้เป็นจำนวนมาก ลูกกระสุนปั้นมาจากดินเหนียวซึ่งอยู่ตามริมคลอง หรือกลางทุ่งนา ทบดินให้เป็นก้อนจนดินหมาดก่อนปั้นลูกกระสุนจะแบ่งดินจากก้อนใหญ่เป็นก้อนเล็ก ๆ เท่าหัวนิ้วมือที่กองไว้ให้หมดดินนั้น การแบ่งดินเป็นก้อนก่อนลงมือปั้นเรียกว่า "การโกนลูกกระสุน" เมื่อโกนเสร็จแล้วจึงปั้นด้วยฝ่ามือทั้งสองข้างฝั่งแดดให้แห้ง หากต้องการให้แห้งเร็วก็ใช้เผาไฟ ลูกกระสุนที่ปั้นจะต้องมีขนาดพอเหมาะกะกับรางกระสุนสำหรับวางลูกในรางเวลายิง การไปยิงสัตว์แต่ละครั้งต้องเตรียมลูกกระสุนไปทีละมาก ๆ ตอนยิงขันทวนจะใส่ลูกกระสุนไว้ในรังยิงนั้น มือข้างหนึ่งจับคันตรงกลางไว้ มืออีกข้างหนึ่งที่ถนัดจับลูกกระสุน และรางกระสุนดึงสายเชือกให้ยืดออกจนขันทวนโค้งมาก ๆ การปล่อยลูกกระสุนออกจากรางยิงต้องบิดคันให้เฉียงเล็กน้อย มิเช่นนั้นแล้วลูกกระสุนจะยิงถูกมือที่จับหรือถูกขันทวนกระสุน

คันสุนโดยทั่วไปมักใช้ยิงนกทุกชนิด และยิงสัตว์อื่น ๆ ตัวไม่ใหญ่มาก เช่น กระรอก กระแต กระต่าย ปลา เป็นต้น

คันสุนในแต่ละท้องถิ่นจะใช้วัสดุและการประดิษฐ์แตกต่างกัน

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ไช ปลาสร้อย, นาย อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๒๕ หมู่ ๑๑ ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
๒. ชูบ ชุนโต, นาย อายุ ๗๓ ปี
บ้านเลขที่ ๑๓/๕ หมู่ ๓ ต.หนองพระ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๓. ป້อง นาเมือง, นาย อายุ ๔๔ ปี
บ้านเลขที่ ๗๕ หมู่ ๑ ต.ไ้ม้งาม อ.เมือง จ.ตาก
๔. พัน แสนคำ, นาง อายุ ๔๐ ปี
บ้านเลขที่ ๗๖ หมู่ ๗ ต.นาป่า อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
๕. สุวรรณ เฟ็งน้อย, นาย อายุ ๗๖ ปี
บ้านเลขที่ ๑๓/๔ ต.หนองพระ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

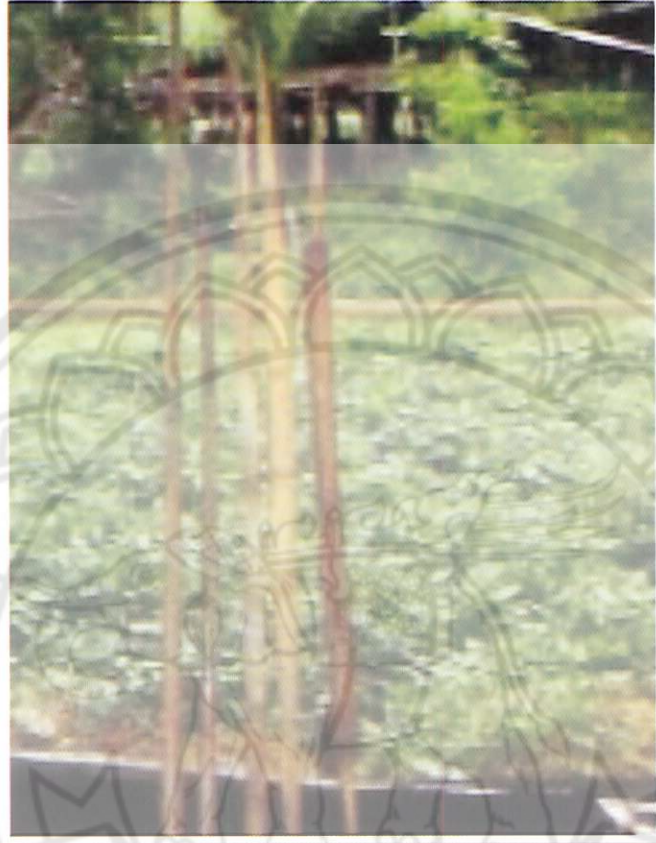

คันทล่าว

คันทล่าว หรือไม้คันทล่าว ใช้สำหรับเสียบตรงกลางฟ่อนข้าวเพื่อใช้หาบ การที่จะใช้กระบุงแล้ว ใช้ไม้คานหาบฟ่อนข้าว นั้น หาบได้ครั้งละไม่กี่ฟ่อนก็เต็มกระบุงแล้ว การใช้คันทล่าวจึงมีความเหมาะสมกว่าเพราะหาบได้ที่ละหลาย ๆ ฟ่อน

ไม้ที่ทำเป็นคันทล่าวใช้ไม้ไผ่ลำตรง ๆ คันทล่าวแต่ละอันมีความยาวประมาณ ๒ เมตร ชาวบ้านจะนำไม้ไผ่ไปตั้งแดดให้แห้งหรืออาจลนไฟก็ได้ เกลาข้อไม้ไผ่ให้เรียบไม่ให้มีเหลี่ยม จากนั้นจะใช้มีดเลี่ยมปลายไม้ไผ่ทั้งสองข้าง ชาวบ้านเรียกว่าปากฉลามคือ เลี่ยมปากเฉียงแฉลบปลายสลับกัน ปลายไม้คันทล่าวจะคมมาก เพราะจะใช้เสียบแทงฟ่อนข้าว ตรงส่วนล่างที่ตอกมัดข้าวหรือบางแห่งก็ใช้ต้นข้าวมัดขมวดไว้ไม่ให้หลุด ซึ่งเรียกกันว่า เคนัดข้าว ปากฉลามทั้ง ๒ ข้างจะมีความยาวประมาณ ๒๐ - ๓๐ เซนติเมตร

คันทล่าวใช้หาบฟ่อนข้าวไปที่กองข้าว ซึ่งรวมกันไว้เป็นกองใหญ่ ๆ ที่ใดที่หนึ่ง เพื่อจะใช้เกวียนหรือรถบรรทุกฟ่อนข้าวไปลานนวด หากลานข้าวอยู่ใกล้ ๆ ก็จะใช้หาบไปเลย นอกจากใช้หาบฟ่อนข้าวแล้ว ชาวบ้านยังใช้หาบแฝก หญ้าคา และฟ่อนหญ้าถ้าใช้ไม้ไผ่ต้นแก่จัดทำคันทล่าวรวมทั้งเก็บรักษาให้ดี ไม่มีมอดกัดแล้วคันทล่าวจะใช้ได้ระยะเวลานาน ๆ ไม่ต่ำกว่า ๕ ปี ปัจจุบันคันทล่าวไม่ค่อยมีใช้ในหมู่ของชาวนา เพราะหมดความจำเป็นไปทุกขณะ ไม่ต้องหาบข้าวไปไกล ๆ ให้หนักและเหนื่อยแรง จะมีรถนวดข้าวมาจอดที่กองรวมข้าวในนา แล้วนวดออกมาเป็นเมล็ดข้าวเปลือกในทันทีทันใด

ผู้ให้ข้อมูล

๑. กล่อม นุชมี, นาย อายุ ๖๖ ปี
บ้านเลขที่ ๒๕ หมู่ ๑ ต.โคกสลุด อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก
๒. ละออ ไกรแสง, นาง อายุ ๔๗ ปี
บ้านเลขที่ ๙๔ หมู่ ๓ ต.ดอนทอง อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๓. สวรรค์ บุญคง, นาง อายุ ๖๒ ปี
บ้านเลขที่ ๓ หมู่ ๑๐ ต.นครป่าหมาก อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๔. แสน ใจบุญ, นาย อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๔ ต.แม่สลิด อ.บ้านตาก จ.ตาก
๕. อินทร์ สิงห์หอม, นาย อายุ ๗๕ ปี
บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๓ ต.คณฑี อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

คิมไม้

คิมไม้ เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งมี ๒ ขาค่ายกรรไกร สำหรับคิบบการทำให้ของใช้ต่าง ๆ ดึงเส้นตอก ต่อมาจึงพัฒนาการมาเป็นคิมเหล็กที่ใช้กันอยู่ในยุคปัจจุบันนี้ ของใช้พื้นบ้านไทยในสมัยก่อนมักทำเป็น เครื่องใช้ประเภทจักสานโดยใช้ไม้ไผ่ ซึ่งมีทั่วไปเป็นวัสดุที่สำคัญในการทำสิ่งต่าง ๆ การจักสานของใช้ บางประเภทต้องใช้คนหลาย ๆ คนช่วยกันจับ ช่วยกันดึงจึงจะทำให้ของใช้เหล่านั้นแน่นหนาและทนทาน หรือบางทีของใช้บางชิ้นต้องเข้าเดือยเจาะสลักไม้ การใช้มือดึงสลักออกมาคงไม่ถนัดถนั้นัก ดังนั้น จึงคิดวิธีใช้ไม้เป็นง่ามคิบลึงของตามต้องการ คิมไม้บางพื้นบ้านเรียกว่า คิบบไม้ หรือคิบบไม้ปากนกแก้ว

คิมไม้ทำด้วยไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งท่อนเล็ก ๆ ๒ ท่อน มีความยาวตั้งแต่ ๑๐ - ๓๐ เซนติเมตร ใช้มีดเหลาท่อนไม้ให้มีขนาดเดียวกัน และมีลักษณะเหมือนกัน ปลายไม้เหลากลมใช้เป็นมือจับ ส่วนปากคิม เหลาเหมือนปากนกแก้ว โคนปากนกแก้วถากรอยบากให้ไม้ ๒ ท่อนเข้ารอยประกบกัน เจาะรูไม้ทั้ง ๒ ที่ ตรงโคนปากนกแก้วให้ทะลุ เหลาไม้เป็นสลักเดือยสอดเข้าไปในรู

เมื่อใส่แล้วจะหลวมเล็กน้อย ในช่วงระยะหลังมีการใช้เหล็ก ใช้ตะปู สลักเดือยที่ทำด้วยไม้ก็เปลี่ยน มาใช้เหล็ก ใช้ตะปูแทน ชาวบ้านจะไม่เรียกสลักเดือยเหมือนก่อน แต่เรียกว่า สลักเหล็ก สลักตะปู สลักเกลียว สลักน็อต เป็นต้น

การใช้คิมไม้จับสิ่งของให้แน่น เช่น จับขอบกระดิ่งให้ประกบกันเพื่อร้อยเส้นหวายจะขยับปลายมือ จับให้ปากนกแก้วอ้าปากขึ้น หากผู้จักสานต้องจับขอบด้านอื่นอีก ก็จะใช้หวายร้อยเป็นวงกลมขยับรัดปลาย คิมไม้มือจับทั้ง ๒ ข้างให้แน่น คิมไม้บางชนิดใช้ลิ้มตอกระหว่างไม้มือจับ ซึ่งจะทำให้ปากคิมไม้จับสิ่งของ แน่น

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ดี ต่างเทพ, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๔ หมู่ ๒ ต.พบพระ กิ่ง อ.พบพระ จ.ตาก
๒. ผาย กาเทียม, นาง อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔๐/๑ หมู่ ๒ ต.กลางดง อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๓. เมียน แยมรอด, นาง อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๕ ต.หัวรอ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๔. ลำไย ชูสิงห์, นาง อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๐/๑ ต.ห้วยถั่วเหลือง อ.หนองบัว จ.นครสวรรค์
๕. แว่ว นุชชุม, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๓ ต.วัดโบสถ์ อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก

เครื่องสีข้าว

เครื่องสีข้าว เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับสีเปลือกข้าวให้ร้อนออกจากเมล็ด ซึ่งเรียกว่า ข้าวกล้อง แล้วนำไปใส่ครกตำทำให้ข้าวสารขาวขึ้น วิธีใส่ครกตำเรียกว่าซ้อมข้าว การสีข้าวมีวิธีการคล้ายไม้แป้ง เครื่องสีข้าวสานด้วยผิวไม้ไผ่เป็นรูปทรงกระบอกมีขอบสูงทำเป็นถาดรอง ข้าวกล้อง ส่วนประกอบที่สำคัญ ๕ ส่วน คือ ท่อนพันบน ท่อนพันล่าง แคนหมุน ไม้คาน และคันโยก ท่อนพันบน สานด้วยผิวตอกไม้ไผ่เป็นรูปทรงกลมสูงประมาณ ๕๐ เซนติเมตร วัตเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ ๕๐ เซนติเมตรใช้ไม้เนื้อแข็งขนาดไม้แปรรูปเป็นไม้คาน ให้ปลายไม้ทะลุผิวไม้ไผ่ที่สานท่อนพันบนออกมาข้างละ ๒๕ เซนติเมตร ไม้คานที่โผล่จะเจาะรูให้ทะลุเพื่อให้สลักคันโยก ซึ่งมีเดือยสอดไว้สำหรับโยกให้หมุนไปโดยรอบ ใช้ดินเหนียวอัดให้แน่นพรมด้วยน้ำเกลือเพื่อให้ดินรัดตัวแน่นขึ้น และป้องกันปลวกไม่ให้เข้าไปกัดกินเครื่องสีข้าวด้วย ตรงศูนย์กลางท่อนพันบนทำเป็นรูกลวงไว้ เมื่อเทข้าวเปลือกลงไปภายในท่อนพันบน เวลาท่อนพันบนหมุนข้าวเปลือกจะไหลลงไประหว่างท่อนพันบนและท่อนพันล่างซึ่งทำขบกันอยู่ พันบนและพันล่างที่ใช้เสียดสีเปลือกข้าวแตกออกจากเมล็ดจะทำด้วยแผ่นไม้แข็งบาง ๆ สลับกับดินเหนียวคลุกเคลือบอัดจนแน่นหลาย ๆ ชั้นรอบท่อนพันบนและพันล่าง ท่อนพันล่าง สานด้วยผิวตอกไม้ไผ่ทำเป็นถาดขอบสูงรองรับข้าวกล้องที่สีแล้ว เจาะรูให้ไหลลงไปที่กระบุงหรือถังรองรับตรงกลางท่อนพันล่างอัดดินเหนียว พรมด้วยน้ำเกลือเช่นกัน ทำฐานรองรับท่อนพันล่าง แคนหมุน ทำไม้แกนหมุนไว้ตรงศูนย์กลางของท่อนพันล่างอัดดินรัดให้แน่น แคนหมุนจะเป็นเดือยสอดรูทะลุถึงไม้คานที่ขวางไว้ ไม้คาน ทำด้วยไม้เนื้อแข็งขนาดไม้แปรรูปยาวประมาณ ๒ เมตร ขวางท่อนพันบนเจาะรูปลายไม้เมื่อสอดสลักคันโยก คันโยก ใช้ลำไม้ไผ่ขนาดใหญ่ ๆ ทำเป็นคันโยกมีมือจับเจาะรูปลายไม้คันโยกทำสลักเดือยสอดกับรูไม้คาน

การสีข้าวจะใส่ข้าวเปลือกเข้าไปในส่วนลึกไว้ของท่อนพันบน ใช้มือโยกหมุนเวียนไปด้านขวามือของผู้หมุน จนได้เป็นข้าวกลอง แล้วนำมาซ้อมข้าวให้ขาวเพื่อเก็บไว้สำหรับหุงกินต่อไป

สารานุกรม ของใช้พื้นบ้านไทยในอดีต

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ถนอม อินทร์ทรัพย์, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๑๓ หมู่ ๖ ต.พรานกระต่าย อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร
๒. เสียม ชมมี, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ ๕ ต.นครไทย อ.นครไทย จ.พิษณุโลก
๓. เลื่อน แก้วถึง, นาย อายุ ๔๕ ปี
บ้านเลขที่ ๔/๒ ต.ไม้งาม อ.เมือง จ.ตาก
๔. เสถียร สิทธิศักดิ์, นาง อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๗ หมู่ ๗ ต.นาป่า อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
๕. หอม พิมพ์พันธ์, นาย อายุ ๗๖ ปี
บ้านเลขที่ ๗๑๔ หมู่ ๓ ต.ปากทาง อ.เมือง จ.พิจิตร

เครื่องสีข้าวโหด

เครื่องสีข้าวโหด เป็นเครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้แกะเมล็ดข้าวโหดออกจากฝักง่าย ๆ คือ ใช้ตะปูล ๑ ตัว ตีในท่อนไม้มีลักษณะทำเป็นร่อง เจาะรูสี่เหลี่ยมตรงกลางให้ทะลุ ทำขาตั้งเหมือนม้านั่ง ตัดหัวตะปูล ออก ตีปลายให้แบน เวลาใช้จะใช้ฝักข้าวโหดใส่ไปไสมาให้เมล็ดข้าวโหดถูกปลายตะปูล ตะปูลจะครูดเมล็ด ข้าวโหนดให้หลุดออกจากฝักและร่วงลงช่องสี่เหลี่ยมที่เป็นรู หากภาชนะรองรับเมล็ดข้าวโหนดแล้วนำไป ผึ่งแดดให้แห้ง

การใช้เครื่องสีข้าวโหนดชนิดใช้หัวตะปูลตัวเดียว โสไปไสมานี้ค่อนข้างจะเสียเวลามาก จึงมีการพัฒนาเครื่องสีข้าวโหนดชนิดใช้หัวตะปูลตอกไปหลาย ๆ ตัว รูปแบบวิธีการไสข้าวโหนดพัฒนามาใช้ไม่มีหมุนแทน

การทำเครื่องสีข้าวโหนดประเภทหมุนนี้ ใช้ตะปูลประมาณ ๕๐-๑๐๐ ตัว ตอกไปที่แกนหมุน ซึ่งเป็นไม้จริงเหลาให้กลมมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๐ เซนติเมตร ตอกตะปูลเป็นระยะ ๆ ให้ทั่ว บีบหัวตะปูลให้แบนหรือจะตัดหัวตะปูลก็ได้ ต่อไม้หมุนกับไม้ตอกตะปูล เจาะรูไม้เข้าด้วยกันทำร่องใส่ข้าวโหนด ใส่ที่ละฝักหรือสองฝัก แล้วแต่ขนาดเครื่องสี ทำร่องให้เมล็ดข้าวโหนดไหลลงไปในภาชนะที่รองรับ เครื่องสีข้าวโหนดมีลักษณะหลายรูปแบบ อาจทำเป็นรูปสัตว์ ทำเป็นกลองสี่เหลี่ยม และทำเป็นรูปของใช้อื่น ๆ ฯลฯ

วิธีใช้ จะนำฝักข้าวโหนดที่แกะเปลือกออกแล้ววางลงในช่องสี่ข้าวโหนด ใช้มือกดฝักข้าวโหนดให้ถูกกับ ตะปูลที่ตีไว้ อีกมือหนึ่งหมุนที่ไม้หมุน หัวตะปูลหลายตัวจะครูดกับเมล็ดข้าวโหนด เมล็ดข้าวโหนดจะร่วงหล่น ลงไปร่องที่มีภาชนะรองรับ หากเมล็ดข้าวโหนดยังติดอยู่กับฝักเล็กน้อยจะใช้มือแกะ การสีข้าวโหนดโดยใช้วิธี หมุนมีหัวตะปูลครูดหลาย ๆ ตัว ทำให้สีข้าวโหนดได้รวดเร็ว เครื่องสีข้าวโหนดหมุนบางครั้งสามารถ

การสีข้าวโพดโดยใช้มือหมุนซึ่งชาวบ้านได้พัฒนาขึ้นนี้ หาดูได้ยากในปัจจุบัน เพราะมีเครื่องสีข้าวโพดชนิดเครื่องจักรกลมาใช้แทนที่

ผู้ให้ข้อมูล

๑. คำ ใจทาวงศ์, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๕/๑ หมู่ ๒ ต.กลางดง อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๒. บัญญา ชัดยศ, นาย อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔๑ หมู่ ๒ ต.กลางดง อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๓. บัน จันทาวงศ์, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๒ ต.กลางดง อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๔. พิ้ว บังแก้ว, นาง อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ ๕ ต.หัวรอ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๕. วิชัย พรหมมา, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ ๓ ต.บ้านโคก อ.เมือง จ.พิษณุโลก

เครื่องทึบอ้อย

เครื่องทึบอ้อย เป็นเครื่องมือหนีบเค้นลำต้นอ้อยให้น้ำอ้อยไหลออกมา โดยใช้ วัว ควาย ต้นลูกทึบ ให้หมุนและนำน้ำอ้อยไปเคี้ยว เพื่อใช้ปรุงอาหารคาวหวาน

เครื่องทึบอ้อยชนิดใช้แรงวัว ควาย ต้นคั้นหมุนลูกทึบนี้ จะใช้ทึบต้นอ้อยจำนวนมากโดยเก็บน้ำอ้อยไว้กินตลอดปี ปกติทึบปีละครั้งเท่านั้น เครื่องทึบอ้อยที่ใช้ในหมู่บ้านมักมี ๒ ประเภท คือ เครื่องทึบพูเกลียว และเครื่องทึบพูทอย

๑. เครื่องทึบพูเกลียว จะมีทึบไม้ ๓ ท่อน ขนาดเล็กกว่าทึบพูเกือบครึ่งหนึ่ง ลูกทึบแกะหรือถากเป็นลูกเกลียว ลูกทึบแต่ละท่อนมีเกลียวสลับกัน เพื่อเป็นฟันเพื่องหนีบลำต้นอ้อย เครื่องทึบพูเกลียวจะใช้วัวหรือควายต้นหมุนคั้นทึบเพียงตัวเดียว บางครั้งใช้คนหมุนแทน

๒. เครื่องทึบพูทอย ใช้ท่อนไม้ขนาดใหญ่ ๓ ท่อน สูงประมาณ ๒-๓ เมตร ถากเป็นลูกทึบ โดยทำทึบอ้อยเป็นพู่ไม้อีกท่อนวางตั้งชิดกัน จะขุดหรือแกะเว้าลึกลงไปให้ส่วนพู่ยื่นออกมากับส่วนเว้า หมุนประกบเข้าเพื่อกันพอดี ส่วนประกอบทึบอ้อยชนิดทึบพูเกลียวและทึบพูทอย มีแผ่นไม้เจาะรูครอบเข้าเดือยหลวม ๆ กับลูกทึบ มีลูกทึบตรงกลางเป็นลูกทึบหลักสูงกว่าลูกทึบท่อนอื่น ซึ่งปลายลูกทึบท่อนกลางจะเข้าเดือยกับไม้คานหมุน ชาวบ้านเรียกว่า "ไม้คั้นซัง" ใช้ยึดกับแอกวัว ควายที่ใช้หมุนเครื่องทึบอ้อย ฐานรองลูกทึบจะทำรางไม้รองให้น้ำอ้อยไหลลงภาชนะได้สะดวก

ก่อนใช้เครื่องทึบอ้อยต้องตัดอ้อย แกะใบเปลือกอ้อยออกแล้ว ใช้คน ๒-๓ คน ใส่ ต้นอ้อยให้ลูกทึบหนีบ คนซึ่งนั่งด้านตรงข้ามกันจะตลบปลายอ้อยเข้าลูกทึบอีกท่อนหนีบต่อไป ลูกทึบจะหนีบต้นอ้อยจนแหลก

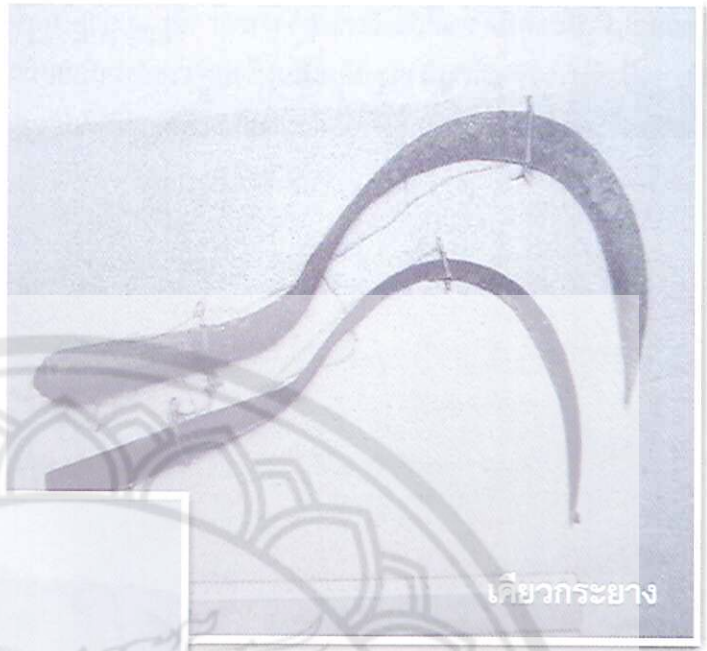
น้ำอ้อยจะไหลตามร่องไม้รองลงภาชนะใส่น้ำอ้อย นำน้ำอ้อยไปเคี่ยวในกระทะจนเหนียวมีสีเหลือง จึงเทใส่ภาชนะเก็บไว้หรืออาจเทน้ำอ้อยลงในแบบพิมพ์ไม้ หรือเทบนผ้ามุ้งซึ่งมีจานรอง เป็นต้น ถ้าทำน้ำอ้อยเป็นงบแล้วจะใช้ใบอ้อยหรือใบตองห่อเก็บไว้รับประทานนาน ๆ

การใช้เครื่องหีบอ้อยชนิดพู่เกลียวและพู่ทอย ไม่ค่อยมีใช้ เพราะมีการตั้งโรงงานทำน้ำตาลขึ้นในเขตใกล้เคียงกับการปลูกอ้อยโดยเฉพาะ หากมีเครื่องหีบอ้อยอยู่บ้าง มักใช้รถไถนาชนิดคน เดินตามหมุ่นคั้นหีบอ้อยแทนวัวควาย

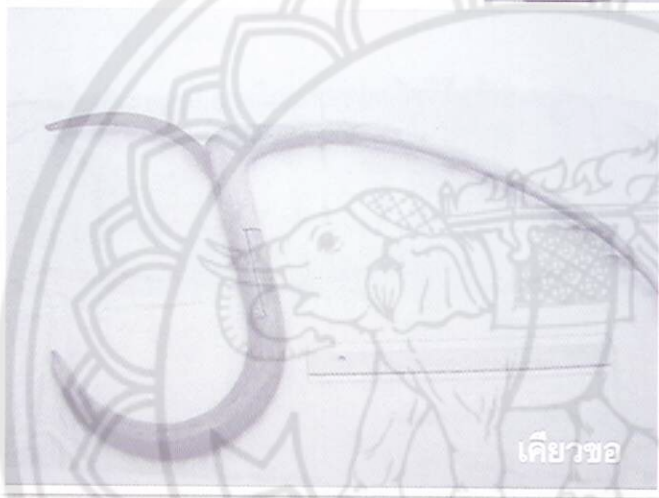

ผู้ให้ข้อมูล

๑. แจลัม ทิพย์มาต, นาง อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๒๓/๓ หมู่ ๑ ต.วังกะพ้อ อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์
๒. ชอบ ไวเปี้ย, นาย อายุ ๔๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๔ หมู่ ๕ ต.ป่าเช่า อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์
๓. ผดุง ทรัพย์ประสม, นาง อายุ ๖๐ ปี
ร้านอาศนะ อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร
๔. เสริณ เก้าธัญการ, นาย อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๔๔ หมู่ ๗ ต.คณที อ.เมือง จ.กำแพงเพชร
๕. อินทร์ สิงห์หอม, นาย อายุ ๗๕ ปี
บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๓ ต.คณที อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

เคียวกระยาง

เคียวขอ

เคียว

เคียว เป็นเครื่องมือสำหรับเกี่ยวข้าว เกี่ยวถั่ว และเกี่ยวหญ้าต่าง ๆ แต่จุดประสงค์ที่สำคัญ คือ ใช้เกี่ยวรวงข้าวเป็นหลัก

เมื่อชาวนาปักดำต้นกล้าจนกระทั่งออกรวง และเมล็ดแก่จัดรวงข้าวเหลืองไปทั่วทุ่งนา หลังจากนั้น จะใช้ท่อนไม้ไผ่ยาว ๆ นวดข้าวให้ล้มไปทิศทางเดียวกัน เพื่อจะได้ใช้เคียวเกี่ยวข้าวได้สะดวก ข้าวไม่พันกัน เคียวเกี่ยวข้าวมีหลายแบบ เช่น

เคียวกระสา ลักษณะรูปเคียว โคนเป็นวงกว้างเหมือนคอนกกระสา เหมาะสำหรับเกี่ยวข้าวซึ่งใช้วิธีปักดำ เพราะต้นข้าวแบบปักดำต้นข้าวจะกอใหญ่ จึงจำเป็นต้องใช้เคียววงกว้าง

เคียวกระยาง ลักษณะรูปเคียวโคนเป็นวงแคบกว่าเคียวกระสา วงเคียวที่แคบกว่านี้เหมือนคอนกกระยาง ใช้เกี่ยวข้าวนาดำและนาหว่าน ซึ่งกอข้าวไม่ใหญ่นัก จะทำด้ามจับยาวและนิยมใช้กันมากที่สุด

เคียวงู ลักษณะปลายเคียวเหมือนหางงู วงเคียวแคบกว่าเคียวกระยาง มีคอคอดตรงคองู เหมาะสำหรับเกี่ยวข้าวฟ่างและรวงข้าวที่พันกันยุ่งไม่เป็นระเบียบ จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้าวทีละรวงในบางครั้ง เคียวงูจะทำด้ามงอ เพื่อให้มือจับได้ถนัดมีแรงดึงได้มาก ปกติมักใช้เกี่ยวข้าวฟ่างมากกว่า เพราะต้นข้าวฟ่างค่อนข้างเหนียว

เคียวขอ ส่วนใหญ่พบอยู่ในแถบจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดพิจิตร คงได้รับอิทธิพลมาจากเคียวเกี่ยวข้าวของจังหวัดแถบภาคอีสานและประเทศกัมพูชาเป็นต้น เคียวขอบางทีก็เรียกว่า "กรูด" เคียวขอจะใช้กิ่งไม้หรือรากไม้เนื้อแข็ง ซึ่งมีลักษณะโค้งงออยู่แล้วตากและเหลาให้เรียบ

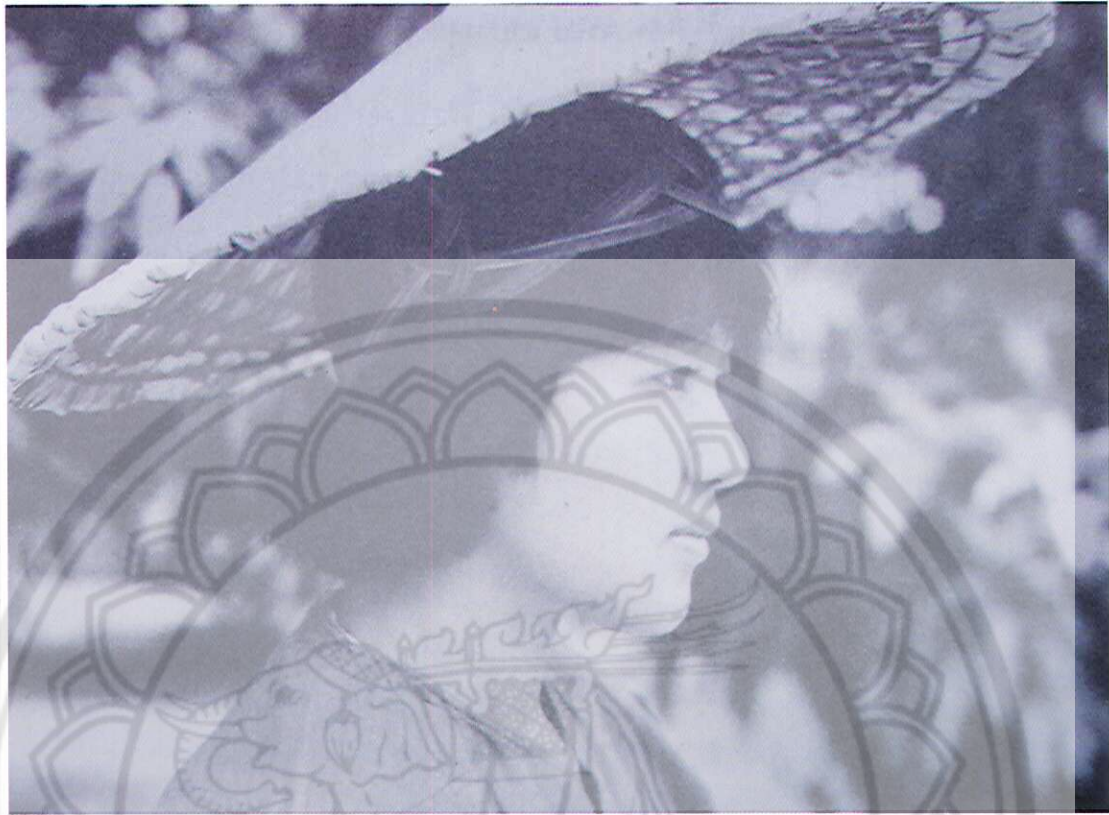

โดยส่วนที่เป็นขอมมีความโค้งเป็นวงกว้างมาก เสียมปลายให้แหลม ขอนี้จะใช้สำหรับกวาดต้นข้าวให้มารวมกัน เมื่อจับรวงข้าวได้แล้วจะพลิกเคียวซึ่งอยู่ตรงข้ามกับขอมมาเกี่ยวรวงข้าว แล้วใช้ขอด้านล่างกองรวม ใช้มือจับประคองฟ่อนรวงข้าวให้ไปกองรวมกัน เพื่อผูกมัดด้วยตอกหรือซังต้นข้าวมัดเป็นฟ่อน

ผู้ให้ข้อมูล

๑. กุล แก้วสีเขียว, นาย อายุ ๘๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑/๘ ต.โป่งแดง อ.เมือง จ.ตาก
๒. แดง เทียงคำ, นาง อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๘๑ หมู่ ๕ ต.บ้านพร้าว จ.กำแพงเพชร
๓. เยื่อน แสนมี, นาง อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๖๗ หมู่ ๕ บ้านดงหมี่ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๔. แว่ว นุชชม, นาย อายุ ๖๘ ปี
บ้านเลขที่ ๘๐ หมู่ ๓ ต.วัดโบสถ์ อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก
๕. สรรค์ บุญคง, นาง อายุ ๖๒ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๑ หมู่ ๓ ต.ท่างาม อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก

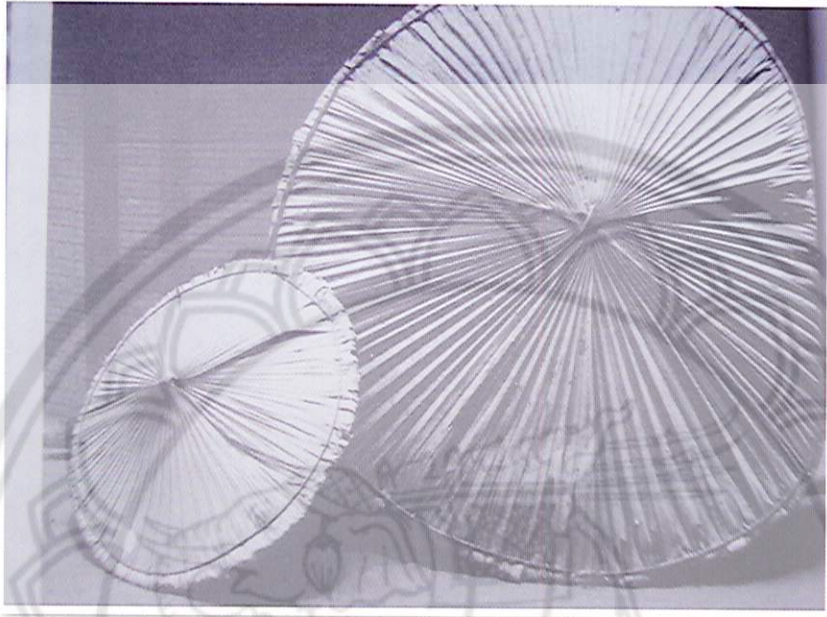
งอบกะโล่

งอบกะโล่ หรือหมวกกะโล่ เป็นเครื่องสวมหัวสำหรับกันแดด กันฝน สานด้วยตอกไม้ไผ่ มีลักษณะใบกลมกว้างเท่ากระดิ่ง กะโล่ หรือร่ม ด้านนอกกรุใบคือ ทำรังเหมือนงอบสวมหัว

อาชีพหลักของชาวบ้านที่ใช้โดยทั่วไป ได้แก่ การทำนา ทำไร่ และทำสวนซึ่งสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศเอื้ออำนวยให้เหมาะแก่การเกษตรอาชีพดังกล่าวนี้ชาวบ้านต้องทำงานกรำฝนในช่วงระยะเวลาอันยาวนาน เช่น พอถึงต้นฤดูทำนาฝนตกชุกมาก และเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวอากาศจะร้อนจัดชาวบ้านต้องก้ม ๆ เงย ๆ ใช้เคียวเกี่ยวข้าวตั้งแต่เช้าจรดเย็น จนกลายเป็นสำนวนพูดกันติดปากว่า "หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน" การทำงานหนักกลางเปลวแดดและกลางสายฝนนี้เอง ชาวบ้านจึงคิดวิธีการป้องกันขึ้น ในช่วงแรกอาจใช้ใบไม้ใบใหญ่ ๆ เช่น ใบตองตึง ใบกล้วย ใบสัก ใบตาล ใบค้อ มาเย็บเป็นรูปกรวยสวมหัว ต่อมาได้พัฒนารูปแบบเป็น งอบกะโล่ งอบ หมวกและร่ม เป็นต้น

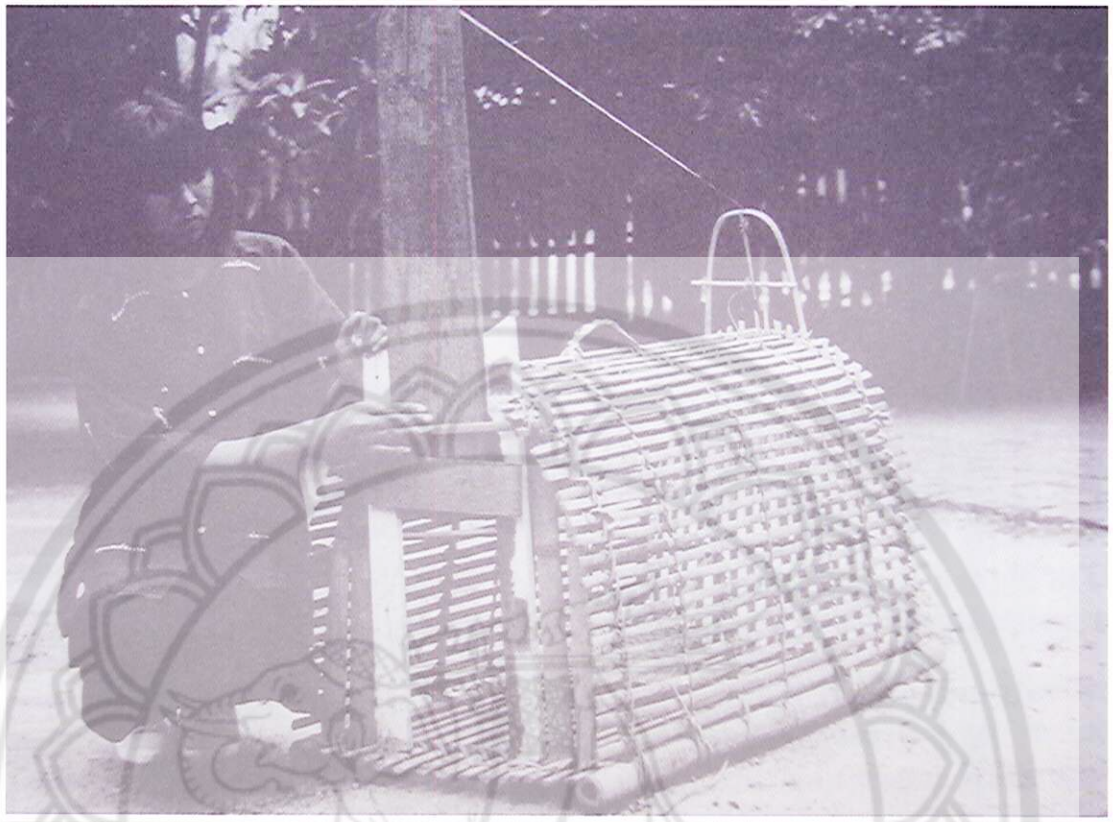
งอบกะโล่ หรือหมวกกะโล่ มีใบหรือปีกกว้างมาก ภายในทำเหมือนรังอบ สานด้วยตอกไม้ไผ่เป็นรูปทรงทรงกระบอกขนาดสวมศีรษะได้พอดี จะสานปีกขยายออกไปเป็นวงกลม มีลายขัดต่าง ๆ เช่น งอบหรือไม้ก็ได้ หากมีโครงสานตอกไม้ไผ่ทำเป็นปีกงอบหรือปีกหมวก ก็จะทำให้วัสดุที่นำมากรุด้านนอกนั้นใช้ได้ทนทานยิ่งขึ้น สำหรับงอบกะโล่ทำง่ายกว่างอบมาก เพราะงอบต้องฉีกใบลานหรือใบตาลเป็นเส้นเล็ก ๆ ใช้เข็มเย็บตามโครงปีกงอบอย่างละเอียด ส่วนงอบกะโล่ใช้ใบไม้ที่เรียกว่า "ใบค้อ" มีลักษณะใบใหญ่ขนาดใบตาล แต่ใบอ่อนกว่า ตัดใบค้อทั้งใบตกแต่งให้กลม กรุด้านนอกแล้วฉีกหรือเย็บด้วยหวาย ตอก ลวด ด้าย เป็นต้น นำงอบกะโล่ไปผึ่งแดดให้แห้ง ใช้น้ำมันยางทาให้เลื่อมเพื่อป้องกันตัวมอดและทำให้ใช้ได้ทนทานยิ่งขึ้น

งอบกะโล่เมื่อสวมแล้วจะป้องกันแดดและฝนได้ดี เพราะมีปีกงอบกว้าง ในปัจจุบันไม่มีการใช้งอบกะโล่หรือหมวกกะโล่อีกแล้ว เพราะใบค้อที่นำมาทำกรูหายากในสมัยนี้

ผู้ให้ข้อมูล

๑. เจ็ก เจียนพันธ์ุ, นาย อายุ ๖๖ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๒ หมู่ ๖ ต.วังลึก อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย
๒. ทองดี ชิตพันธ์ุ, นาง อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๘๒ หมู่ ๓ ต.คลองตาล อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย
๓. ทองมี หินตั้ง, นาย อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ ๔ บ้านดงมี ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๔. ยง บุญเกิด, นาย อายุ ๘๒ ปี
บ้านเลขที่ ๕๒ หมู่ ๘ ต.บ้านตาก อ.บ้านตาก จ.ตาก
๕. วิจารณศุภกิจ, พระครู อายุ ๖๕ ปี
วัดทองวราราม ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

จันตักสัตว์

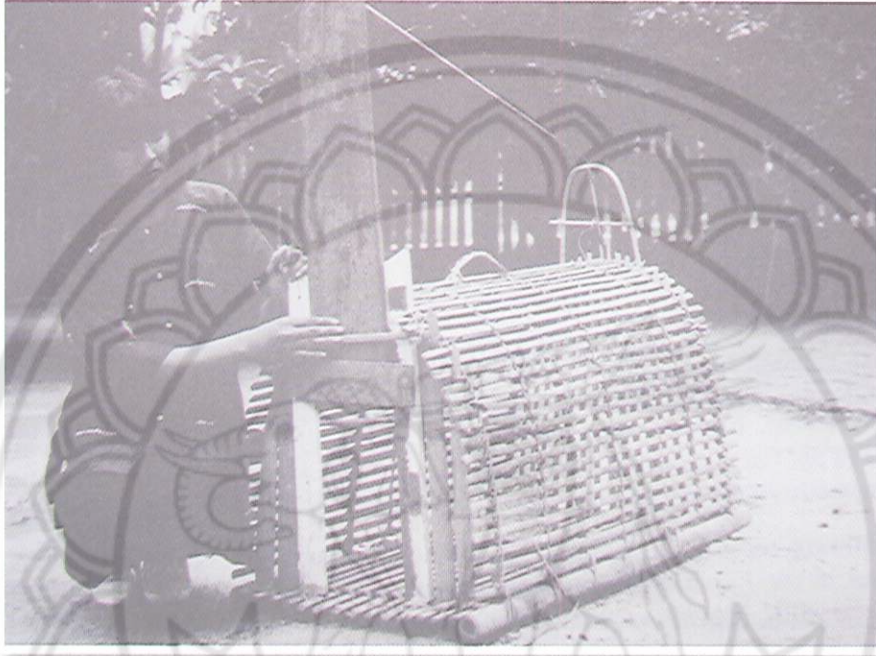
สารานุกรม ของใช้พื้นบ้านไทยในอดีต

จันตักสัตว์ เป็นเครื่องมือดักสัตว์ตัวขนาดปานกลาง เช่น พังพอน อีเห็น เม่น ชะมด เป็นต้น โดยทำกรงไม้ไผ่ให้สัตว์เข้าไปทางช่องประตู เมื่อไปกินอาหารภายในไม้ป็นหรือไม้เดือยซึ่งขัดไว้หลุด ประตูจะปิดกั้นสัตว์ทันที

การดักสัตว์ชนิดการใช้เร็วทำบ่วงรัดคอ เช่น แร้วธนู แร้วสวรรค์ ตานั่ง รวมทั้งการขัดห้างยิงสัตว์ต่าง ๆ ที่ดักได้มักตายเพราะถูกบ่วงรัดหายใจไม่ออก หรือถูกยิงด้วยลูกศรตาย เป็นต้น กว่าจะกลับบ้านเนื้อสัตว์อาจมีกลิ่นเน่าเหม็นได้ง่ายเพราะการออกไปล่าสัตว์แต่ละครั้งบางที่ต้อง เข้าป่าลึก รอนแรมไปในป่าหลายวัน เนื้อที่ได้อาจไม่สดกินไม่อร่อย ฉะนั้นชาวบ้านจึงคิดทำกรง จับสัตว์ชนิดหนึ่งขึ้น เรียกว่า "จันตักสัตว์"

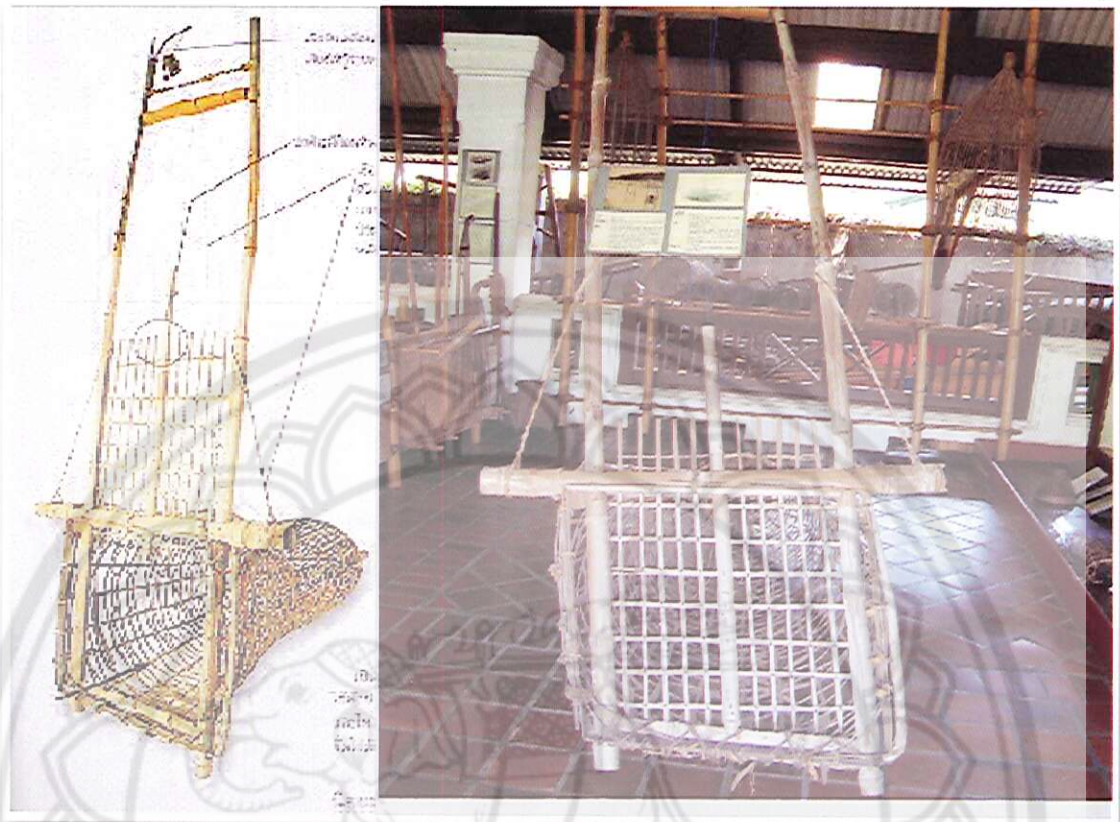
จันตักสัตว์ทำกรงซีไม้ไผ่ ขนาดคนสามารถแบกไปดักสัตว์ในป่าได้ มีความยาวประมาณ ๒ เมตร กว้างประมาณ ๑ เมตร ใช้หวายเถาว์ลัย หรือลาวด ถักมัดซีไม้ไผ่ที่เหลาเป็นซี่กลมขนาดนิ้วก้อย มัดห่างกัน ๒-๓ เซนติเมตร มีโครงไม้ไผ่ด้านในยึดเป็นช่วง ๆ ซึ่งทำให้โครงไม้แข็งแรงขึ้น จันจะมีรูปโค้งวงกลม ด้านล่างกรงจันมีพื้นแบนวางกับพื้นดินไม่พลิกได้ ประตูทางเข้าจันตักสัตว์ใช้แผ่นไม้กว้างประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๑ เมตร ทำรางประตูเลื่อนขึ้นเลื่อนลง เปิดปิดประตูได้ง่าย ใช้เส้นหวายขนาดยาวประมาณ ๒ เมตรกว่า มัดกับปลายไม้ประตูด้านบน ปลายหวายอีกข้างหนึ่งมัดไม้ป็นไว้ขัดกับไม้ขวางตรงหัวโค้งด้าน หลังจันตักสัตว์ ไม้ขวางขัดกับไม้ป็นจะมีเยล้นหวายเล็ก ๆ แขนงกระแตะใส่อาหารสัตว์ไว้ อาหารดักสัตว์แล้วแต่ว่าต้องการดักสัตว์ชนิดใด หากดักอีเห็น พังพอน ชะมด เม่น ต้องใช้กล้วยสุกหรือปลาเป็นเหยื่อล่อ

เมื่อสัตว์เดินเข้าไปทางประตูที่เปิดไว้ เข้าไปกินอาหารในกระตาะ กระตาะอาหารจะแกว่งทำให้เส้นใยหวายซึ่งมัดไม้ขวางและขัดอยู่กับบืนอย่างหมิ่นเหม่หลุดออกจากกัน ประตูจะหล่นลงมาปิดสัตว์ออกไม่ได้ ผู้ดักสัตว์ต้องหมั่นไปดูกรงจันอยู่เสมอ เพราะสัตว์บางชนิดมีพันคมอาจกัดซี่ไม้ไผ่หนีออกไปได้ ในขณะนี้ไม่มีการใช้จันดักสัตว์ชนิดนี้ในหมู่บ้านแล้ว

ผู้ให้ข้อมูล

๑. เขียน ศรศิริ, นาย อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๖๗ หมู่ ๓ ต.ชัยนาม อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๒. คี จันทรักษา, นาย อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๕๔ ต.วัดกรด อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร
๓. พาย กาเทียน, นาง อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔๐/๑ หมู่ ๒ ต.กลางดง อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๔. เพ็ง เปรมใจ, นาย อายุ ๘๒ ปี
บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๖ ต.โตนด อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย
๕. หวิน อภัยทองศรี, นาย อายุ ๘๑ ปี
บ้านเลขที่ ๓๔/๗ ต.หล่มเก่า อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์

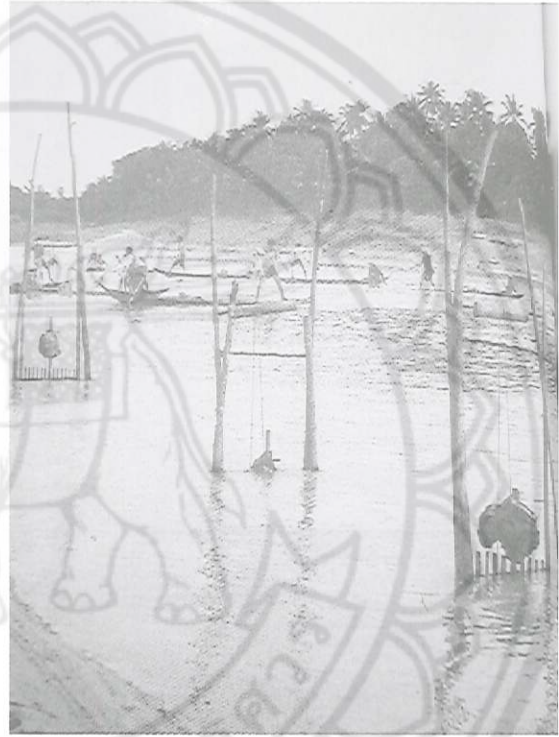
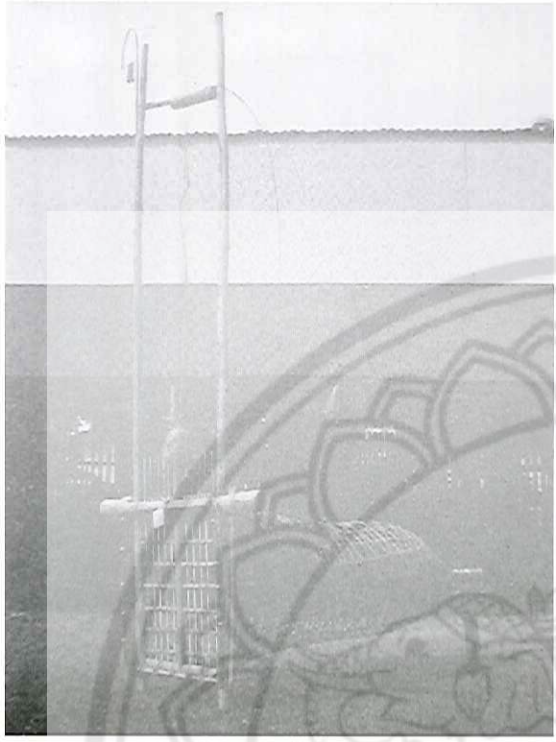
จันโย

จันโย เป็นเครื่องมือสำหรับดักปลาตัวใหญ่ ๆ ในน้ำจืด เช่น ปลาตัว ปลาสาวย ปลาเทโพ ปลากด ปลากะโท เป็นต้น

จันโย สานด้วยตอกผิวไม้ไผ่เหลาเส้นหนายาว ๆ สานเป็นรูปทรงกระบอกกันสอบลึก ปากจันโยกว้างประมาณเกือบ ๑ เมตร จันโยจะทำจากลำไม้ไผ่ยาวประมาณ ๓ เมตร ฝ่าไม้เป็นซี่ๆ ประมาณ ๒๐ ซี่ ใช้ตอกผิวไม้สานจากกันมาถึงปาก การสานจะสานเป็นลายขัดห่าง ๆ กัน ๓-๕ เซนติเมตร ส่วนปลายปากจันโยใช้ซี่ไม้ไผ่มัดด้วยหวายประกบทำเป็นขอบ ปากจันโยจะทำประตูไม้ไผ่ปิดเปิดได้ที่ประตูจะใช้ไม้ไผ่ลำยาว ๆ สูงท่วมหัวคน ๒ ท่อน เพื่อทำเป็นหลักยึดคาน และใช้เส้นหวายพาดคานแล้วนำปลายเส้นหวายไปมัดกับปิ่น ซึ่งทำเป็นเดือยขัดกับไม้ขวางอีกท่อนหนึ่ง ภายในจันโยมีเส้นหวายมัดขวางอยู่ตรงกลาง ๔-๕ เส้น เรียกว่า สายโย เส้นหวายดังกล่าวจะยึดกับไม้ขวางที่นำมาขัดเดียวกับปิ่น เวลาปลาตัวใหญ่ ๆ เข้าไปในจันโย ปลาจะว่ายไปชนหวาย ๔-๕ เส้นที่เป็นสายโยนั้น ไม้ขวางขัดกับปิ่นจะหลุดออกจากกัน ประตูจันโยที่เปิดสอปลาจะปิดอย่างรวดเร็ว การที่จะให้ประตูปิดอย่างรวดเร็วนี้ ต้องใช้ก้อนหินถ่วงไว้ด้านบนประตูปากจันโย ไม้ไผ่ที่เป็นลำ ๆ ๒ ท่อนด้านปากประตูจะผูกเกราะติดไว้ เวลาปลาติดอยู่ในจัน ปลาจะตื่น และเขย่าเกราะให้ดังขึ้นด้วย จึงเป็นสัญญาณทำให้รู้ว่าปลาติดจันโยแล้ว

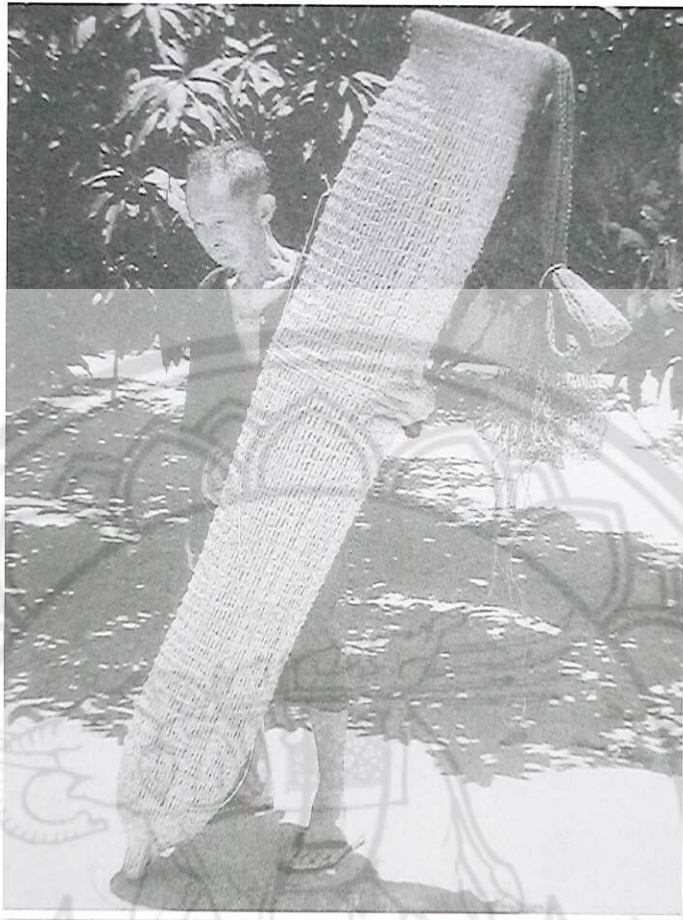
วิธีใช้ จะนำจันโยไปดักในแม่น้ำลำคลอง ให้ปากประตูหันไปตามทิศทางที่แม่น้ำไหล ดักจันโยในบริเวณน้ำลึกระดับปริมาณเอว หรือระดับคอคนเท่านั้น มักจะดักริมฝั่ง ในฤดูที่มีน้ำไหลแรงเพราะปลาจะว่ายเลาะริมตลิ่ง ใช้ใบไม้ กิ่งไม้ บักเป็นแนวเรียกว่า หูช้าง ให้ปลาว่ายเข้าไปในช่องทางที่ดักจันโยไว้

ายในจันไยไม่ใช่เหยื่อล่อใด ๆ จันไยในทุกวันนี้ไม่ค่อยจะมีใช้กันอีกแล้ว เพราะปลาตัวใหญ่ ๆ ลดน้อยไป
ทุกขณะ อีกทั้งชาวบ้านจะใช้วนลาก และใช้เครื่องมือชนิดอื่น ๆ จับปลา เช่น ไฟฟ้าช็อต หรือระเบิดขวาง
เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล

๑. วอน พลน้อย, นาย อายุ ๓๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๖ หมู่ ๑๑ ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
๒. วิจารณศุภกิจ, พระครู อายุ ๖๕ ปี
วัดทองวราราม ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๓. สมบูรณ์ พูลสิงห์, นาย อายุ ๔๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๒ หมู่ ๑๑ ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
๔. สุวรรณ เพ็งน้อย, นาย อายุ ๓๖ ปี
บ้านเลขที่ ๑๓/๑๔ ต.หนองพระ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๕. เสริม จันทรสสายทอง, นาย อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔/๔๖ ศูนย์สร้างทางตาก อ.เมือง จ.ตาก

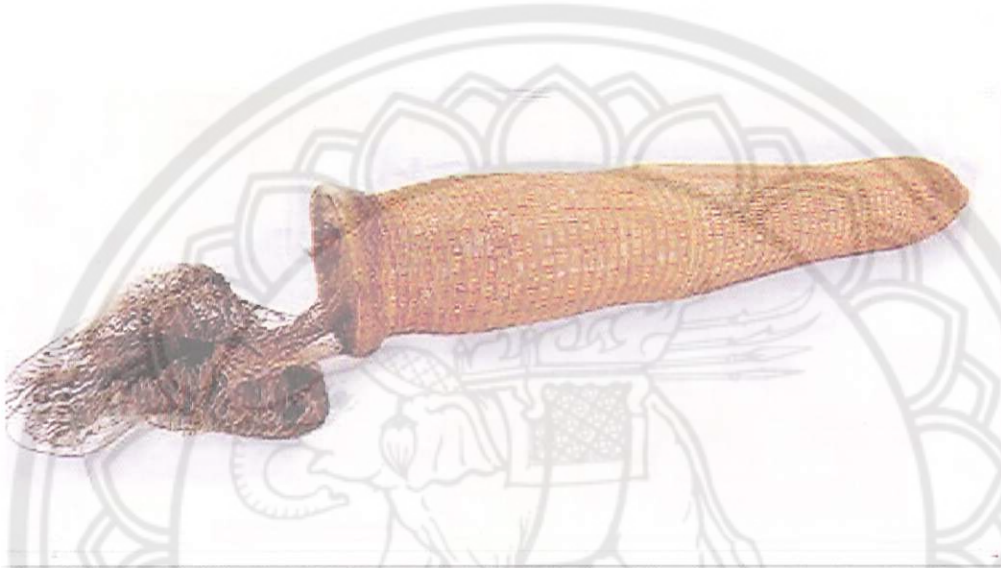
จิบไซ

จิบไซ เป็นเครื่องมือดักปลาซึ่งใช้จิบและไซประกอเข้าด้วยกัน เพื่อดักปลาในบริเวณที่มีน้ำไหลแรง ๆ

ในช่วงฤดูน้ำหลากฝนตกชุก ชาวบ้านต่างก็เก็บน้ำไว้เพื่อการเกษตร หากเป็นแปลงนาก็จะทำคันนากั้นน้ำไว้ ตามห้วย หนอง คลอง บึง จะสร้างฝายทำนบไว้เป็นคันสูง ๆ เพื่อทดน้ำเข้าแปลงนา เพื่อใช้น้ำเพาะปลูกข้าวเพียงพอหรือมีน้ำไหลท่วมทันฝั่งทำให้พืชพรรณอื่น ๆ เสียหาย จึงมีการทำช่องระบายน้ำขนาดกว้างระบายน้ำออกได้อย่างรวดเร็ว ปลาที่ว่ายมาตามน้ำในช่วงนี้มีมาก เพราะผสมพันธุ์และเจริญเติบโตมาจากต้นน้ำลำธาร การที่จะใช้เครื่องมือดักปลาประเภท ท่อปลา ลอบ ไซ จัน ฯลฯ จึงไม่สะดวกด้วยเหตุที่ช่องระบายน้ำกว้าง และมีน้ำไหลแรงเชี่ยวมาก

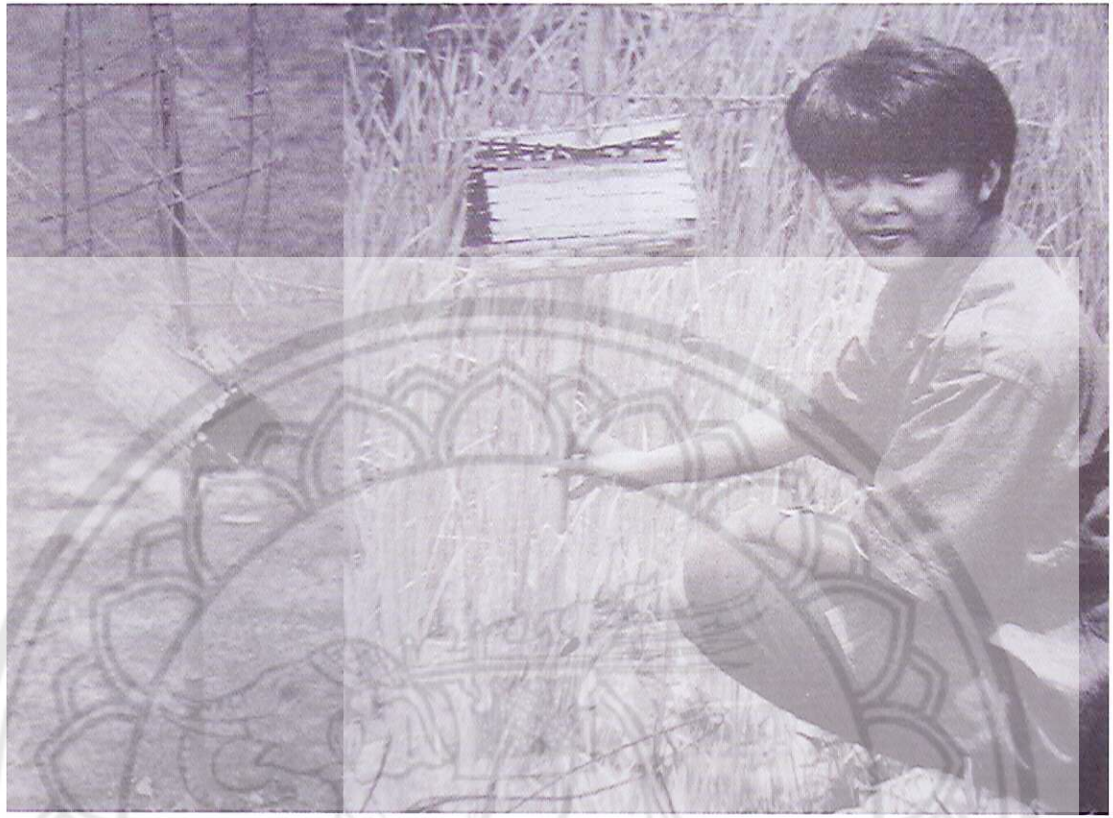
จิบไซเหมาะสำหรับดักปลาในช่องน้ำไหลแรง ๆ จิบใช้เส้นเชือกพันถักเป็นตาเหลี่ยม ปากจิบกว้างตั้งแต่ ๑-๓ เมตร ซึ่งให้พอดีกับช่องระบายน้ำหรือประตูน้ำ ใช้ไม้ไผ่ ๒ ท่อน ร้อยหูจิบ ๒ ข้าง บักดินไว้ให้แน่น ปากจิบคล้ายกรวยเล็กลงเรื่อย ๆ จิบมีความยาว ๔-๕ เมตรปลาย ก้นจิบจะกว้างกว่าปากไซเล็กน้อย ไซที่นำมาผูกกับจิบนี้ เป็นไซขนาดใหญ่กว่าไซดักปลาตามปกติ ปากไซกว้างคล้ายปากแตร ไม่ต้องมีงาแซงใด ๆ ไซยาวตั้งแต่ ๒ เมตรขึ้นไป มัดก้นจิบยุ่มติดกับปากไซให้แน่น ปล่อยให้ตามแรงกระแสน้ำไหล ไซใช้ซี่ไม้เป็นซี่เล็ก ๆ ประมาณเกือบร้อยกว่าซี่ ถักด้วยเส้นหวายเป็นช่วง ๆ ที่ไม้ไผ่จะเรียงถี่ ปลาตัวเล็ก ๆ หรือกุ้งลอดออกไม่ได้ การดักจิบไซต้องหากิ่งไม้จำนวนหนึ่งมาพันพวกเศษสวะ ผักตบชวา หรือเศษหญ้าอื่น ๆ ไม่ให้พัดพาเข้าไปในจิบไซได้ เวลาจับปลาออกจะใช้ไม้หรือเชือกดึงส่วนตัวไซเข้ามาหาตัว แก้มัดตรงปากไซออก คว่ำปากไซเทใส่ช่องที่เตรียมไว้

การรักษาจิบให้คงทนต้องย้อมด้วยยางตะโก หรือลูกมะเกลือฝึงแดดให้แห้ง ส่วนไซก็ต้องทาน้ำมัน
ยารมควันฝึงแดดบ่อย ๆ ซิไม้ไผ่จะได้ไม่กรอบผุง่าย ปัจจุบันมักไม่ใช้จิบไซแล้ว แต่ใช้จิบอย่างเดียวเพราะ
สะดวกในการใช้มากกว่าจิบไซ

ผู้ให้ข้อมูล

๑. กุล แก้วสีเขียว, นาย อายุ ๕๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑/๔ ต.โป่งแดง อ.เมือง จ.ตาก
๒. ตัน หมีคง, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ ๓ ต.บ้านหนองกะท้าว อ.นครไทย จ.พิษณุโลก
๓. ถนอม อินทร์พงษ์, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ ๖ ต.พรานกระต่าย อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร
๔. ยง บุญเกิด, นาย อายุ ๘๒ ปี
บ้านเลขที่ ๕๒ หมู่ ๘ ต.บ้านตาก อ.บ้านตาก จ.ตาก
๕. หวาย เจริญวงศ์, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๗ ต.น้ำหมัน อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

๒๑๑

เฉลว เป็นชื่อเรียก สิ่งที่จักสานด้วยตอกไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง ใช้สำหรับปักกับเรือไม้ เมื่อปักเฉลวลงที่ใด จะมีความหมายที่แตกต่างกันไป เช่น ปักเฉลวที่หม้อยา มีความหมายห้ามแตะต้อง ห้ามเปิด ในสมัยก่อนการปักเฉลวมีความเชื่อว่า เป็นเซตหวงห้ามมิให้คนธรรพ์วิทายาธ และสิ่งอื่นใดข้ามหม้อยา ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้ยาสมุนไพรนั้นเสื่อมคุณภาพไป

ปักเฉลวไปในบริเวณอสังหาริมทรัพย์ เช่น บ้านเรือน หรือที่ดิน มีความหมายถึง ห้ามละเมิดสิทธิ์ ส่วนไร่นาที่จะขายก็ปักเฉลวไว้เป็นการแจ้งถึงความประสงค์ขายที่ดินนั้น ต่อ ๆ มามักจะเห็นเฉลวปักในแปลงนาหรือค่นนาในวันเริ่มแรกของการดำนาข้าว การปักเฉลวในที่ดำนาเช่นนี้มีความหมายถึง การป้องกันปัดรังควานสิ่งชั่วร้าย หรืออาถรรพณ์ซึ่งจะทำให้ต้นข้าวเป็นโรคแคะแกร็นไม่งอกงาม หรือได้ผลไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย รวมทั้งเฉลวเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้เป็นเจ้าของไร่นาเป็นสิริมงคลในการประกอบอาชีพอีกด้วย

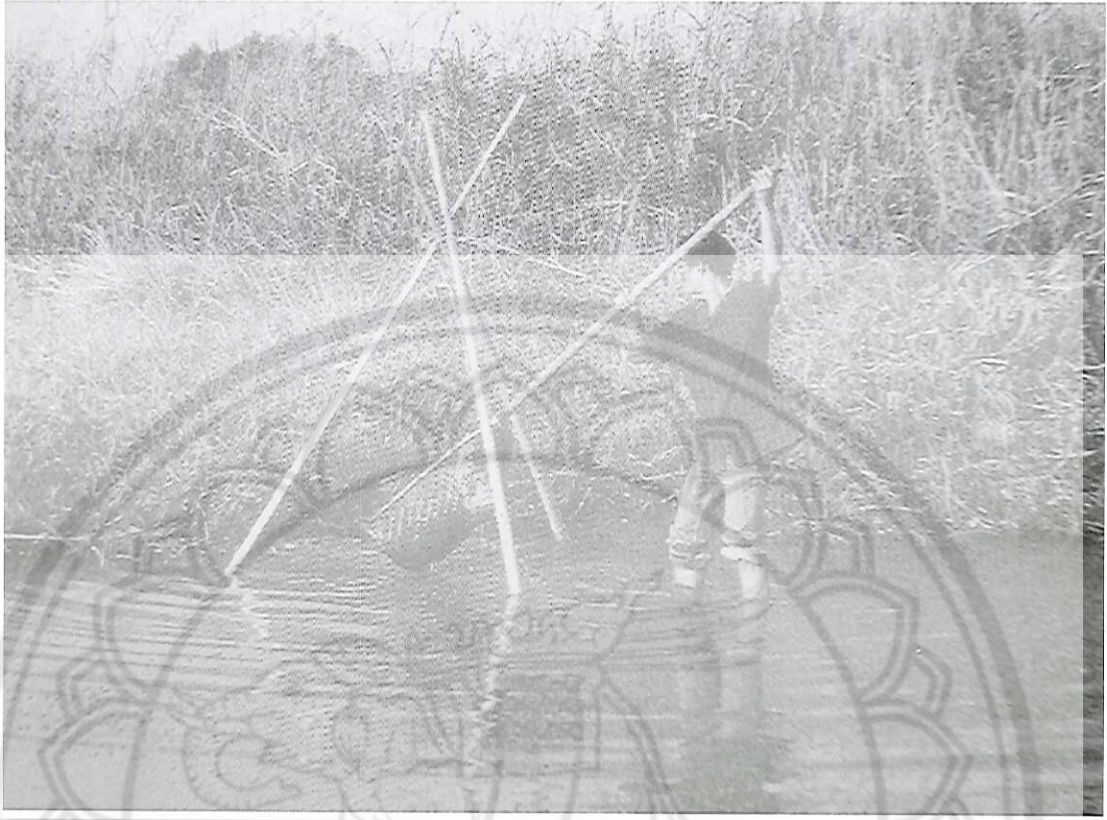
วิธีทำเฉลวอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น จักตอกเป็นเส้นบาง ๆ สานตาเหลี่ยมหรือตาชะลอมบางที่สานเป็นรูปดาวดวงเดียวหรือหลาย ๆ ดวง สานตอกเป็นแฉก ๆ แล้วใช้ตอกมัดกับซี่ไม้ไผ่เตรียมไว้ปักให้แน่นในแปลงนา การจักสานเฉลวบางท้องถิ่นมีเคล็ดที่แตกต่างกัน เช่น สานเฉลวเป็นแถว ๆ ๕ แฉก เวลาจะหักตอกแต่ละแฉกก็ภาวนาว่า นะ เมื่อหักตอกครั้งแรก หักครั้งที่ ๒ กล่าววว่า โม ครั้งที่ ๓ กล่าววว่า พุท ครั้งที่ ๔ กล่าววว่า ธา และจักตอกครั้งที่ ๕ ก็จะมีกล่าววว่า ยะ อักขระทั้ง ๕ ตัวนี้ หมายถึง พระพุทธเจ้าในปัจจุบันคือ พระสมณโคดม (ลัทธัตถะ) และพระพุทธเจ้าในอนาคต องค์ที่ ๕ คือ พระศรีอารยเมตไตรย

(พระพุทธเจ้าในปัจจุบันคือ พระสมณโคตม หรือลัทธิตถะ)และพระพุทธเจ้าในอนาคต องค์ที่ ๕ คือ พระศรีอาริยมตไตรย (พระศรีอารย์) แต่ชาวบ้านมักเชื่อว่าการทำแจก ๆ ไว้ ๕ แจก เป็นการบูชาคุณ ๕ ประการ คือ คุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ คุณบิดา และคุณมารดา

ผู้ให้ข้อมูล

๑. คี จันทร์ขำ, นาย อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๕๔ ต.วังกรด อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร
๒. เคี่ยม บุญยังกองแก้ว, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๒ ต.อรัญญิก อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๓. เดช บุญพองศรี, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๒๐๓/๒๕ ถ.วิเชียรจางง อ.เมือง จ.สุโขทัย
๔. ไว รอดเคราะห์, นาง อายุ ๖๓ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๐/๑๔ ต.ห้วยถั่วเหนือ อ.หนองบัว จ.นครสวรรค์
๕. อุ่นเรือน ครุฑเมือง, นาง อายุ ๗๗ ปี
บ้านเลขที่ ๒๐ หมู่ ๓ ต.หาดกรวด อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์

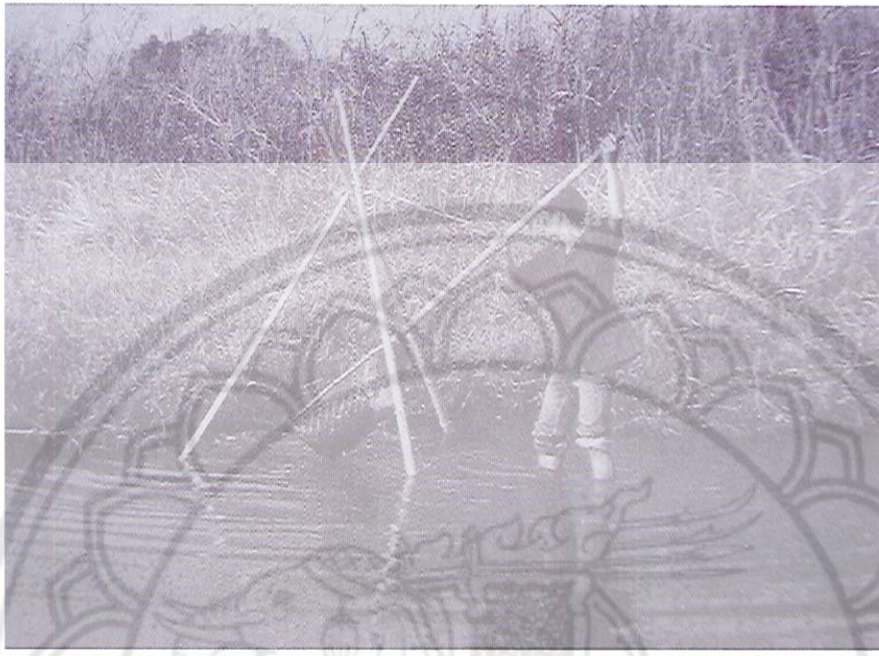

ชงโล่ง

ชงโล่ง บางทีก็เรียกว่า ชงโล่ง กะไซ้ หรือที่โพงน้ำ ชงโล่งเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของชาวบ้าน ซึ่งใช้สำหรับวิดน้ำหรือโพงน้ำ ส่วนใหญ่ใช้วิดน้ำเพื่อทำการเพาะปลูกพืชพรรณต่าง ๆ หรือวิดน้ำจับปลา ไว้เป็นอาหาร ชงโล่งมีลักษณะคล้ายเรือครึ่งท่อน แต่มีลักษณะเล็กกว่า วัสดุที่นำมาทำชงโล่งใช้ผิวไม้ไผ่จัก เป็นตอก และมีกจะสานเป็นลายสองหรือลายสาม ที่ปลายขอบจะเหลาไม้ไผ่หนาประมาณครึ่งเซนติเมตร แล้วใช้ไม้ไผ่ประกบตอกที่สานในส่วนปลายขอบ เพื่อให้มีความคงทนถาวรไม่หลุดลุ่ยได้ง่าย ไม้ไผ่ที่ใช้ สำหรับประกบนั้นจะมัดด้วยหวาย ซึ่งชาวบ้านมักจะเรียกว่า การขอดหัวหรือการขอดหัวแมลงวัน เป็นการ ผูกมัดเงื่อนหวายให้แน่นวิธีหนึ่ง

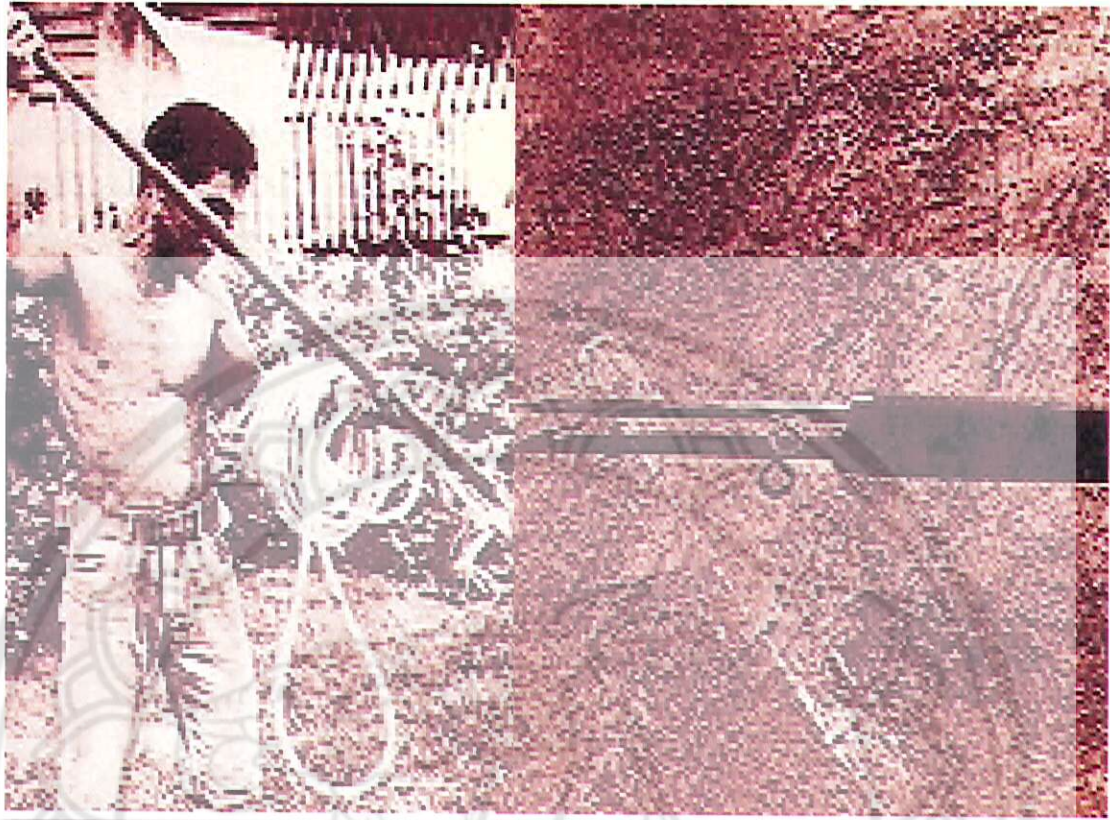
ชงโล่งมีด้ามยาว ๆ ทำด้วยไม้ไผ่เช่นกัน ไม้ไผ่ส่วนปลายที่ติดกับปากชงโล่งใช้ไม้จริงค่อนข้าง เหนียว สมัยโบราณนิยมใช้ไม้ข่อยเจาะรูไม้ไผ่แล้วใช้ไม้ข่อยสอดรูให้ได้พอดีพอดี มีลักษณะเหมือนไม้ กางเขน ใช้หวายผูกมัดไม้ข่อยอีกครั้งหนึ่ง ส่วนปลายไม้ไผ่หรือปลายด้ามเป็นที่มือจับสำหรับโพงน้ำ ยาวประมาณ ๒ เมตร กลางชงโล่งมัดเชือกที่คานไม้ไผ่ผูกโยงกับคาน ไม้ไผ่ด้านบนอาจจะทำในลักษณะ ค้ำยันด้วยไม้ไผ่สามเส้า ชาวบ้านเรียกขานยั้ง เอาปลายเชือกมัดหลักที่ค้ำยันนั้น เวลาโพงน้ำหรือวิดน้ำ จะจับด้ามชงโล่งตักน้ำสะอาดไปข้างหน้า

ปัจจุบันการใช้ชงโล่งวิดน้ำเพื่อการเกษตรหรือการจับสัตว์น้ำ มักไม่ค่อยใช้กันเหมือนในอดีตแล้ว เพราะมีเครื่องสูบน้ำเข้ามาใช้แทนที่ บางสถานที่ยังมีการใช้ชงโล่งอยู่บ้าง แต่ความนิยมชงโล่ง ในระยะเวลาต่อ ๆ มา แทนที่จะสานด้วยไม้ไผ่ จะใช้กระเบื้องหรือปื้บทำเป็นชงโล่งใช้วิดน้ำแทน

ผู้ให้ข้อมูล

๑. บุญเกลียว อิมขุนทอง, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ ๕ ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๒. เปย น้อยทิม, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๖ ต.โตนด อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย
๓. ส้งัด เขียวขำ, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๓๖ หมู่ ๓ ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๔. สำเนียง กุฎิมณี, นาย อายุ ๗๓ ปี
บ้านเลขที่ ๔๑/๑ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุโขทัย
๕. อู๊ด ศรีสวัสดิมงคล, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๐/๑ หมู่ ๗ บ้านหัวปลาสร้อย ต.วังนกแอ่น
อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

ขนิก

ขนิก เป็นเครื่องแทงจระเข้ ทำด้วยเหล็กปลายแหลม เป็นรูปลูกศร มีด้ามเป็นไม้ไผ่ยาวใช้เชือกมัดเวลาพุ่งไปถูกจะปล่อยเชือกผ่อนไปเรื่อย ๆ จนจระเข้ตื่นหมดแรงจึงดึงเข้ามาใกล้ฝั่งแล้วแทงให้ตาย

สมัยก่อนบึงบอระเพ็ดในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของจระเข้จำนวนมาก เวลานั้น้ำเหนือไหลบ่าท่วมทันฝั่งจระเข้จะหนีออกจากบึงว่ายทวนกระแส น้ำขึ้นมาจากต้นน้ำลำธาร มีนิทานพื้นบ้านเกิดขึ้นคือ เรื่องไกรทองชาละวันผู้สูงอายุเล่าว่าจระเข้ตัวใหญ่ขึ้นมาจากลำน้ำน่านมาอาศัยอยู่ในคลองคเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร กินคนสัญจรไปมาทางเรืออยู่เสมอ ในที่สุดก็มีหมอจระเข้อาสาปราบและแทงด้วยทอกไม้ จระเข้ตัวใหญ่ตาย เรื่องดังกล่าวจึงผูกเป็นเรื่องราวเล่าสืบต่อกันมา จนพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในรัชกาลที่ ๒ แห่งราชวงศ์จักรีทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครนอกเรื่องไกรทองขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านแถบอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ยังเล่าเรื่องคลองหนึ่ง ในสมัยก่อนมีจระเข้ว่ายขึ้นไปอาศัยอยู่ในบึงกะโล่มากมาย ชาวบ้านจะไปทำไร่ทำนาต้องชี้้วควายข้ามคลอง มักถูกจระเข้กินบ่อย ๆ จระเข้ที่อาศัยอยู่ในคลองว่ายมาจากลำแม่น้ำน่านจึงเรียกคลองนี้ว่า "คลองจระเข้" มาตราบทุกวันนี้ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าถ้าใช้ลูกมะกรูด ลูกมะนาวมัดแขวนคอวัว ควาย ระหว่างอยู่ในน้ำจระเข้ได้กลิ่นจะไม่กล้าเข้ามาทำอันตราย เวลาพายเรือหาปลาหรือข้ามปากแม่น้ำจระเข้ ก็มักหุนเรือ ทำให้เรือล่ม แล้วกัดกินคน

เมื่อจระเข้มีจำนวนมากจึงเป็นอันตรายต่อสัตว์เลื้อยรวมทั้งผู้คนด้วย การฆ่าจระเข้จะช่วยลดภัยจากการสัญจรทางน้ำ และยังได้ประโยชน์จากตัวจระเข้ คือหนังนำไปทำเครื่องใช้ มีราคาแพงมาก การฆ่า

จระเข้ที่อยู่บนบกจะใช้ไม้ทูปหรือใช้คันหลาวเสี้ยมปลายแหลมคมแทง ต่อมาพัฒนาเป็นทอกไม้มีเงี่ยงเหมือนลูกศรแทง หากจระเข้อยู่ในวังน้ำวนไหลเชี่ยวอยู่ใกล้ ๆ ตลิ่ง ชาวบ้านจะตัมฟัก คั่วทราย คั่วกรวด ให้อร่อนจัด โยนใส่ปากจระเข้ จะทำให้จระเข้ตาย หรือหนีออกจากบริเวณนั้น

ชนกเป็นอาวุธอย่างหนึ่งที่ใช้แทงจระเข้โดยเฉพาะ พัฒนามาจากการทำทอกไม้เป็นเงี่ยงเปลี่ยนเป็นทอกเหล็ก ใช้เหล็กขนาด ๔ หุน เผาไฟตีปลายแบนทำเป็นลูกศรแหลมคม ตัวชนกหรือทอกเหล็กยาวประมาณครึ่งเมตร ส่วนโคนเหล็กทำรอยคอดไว้มัดเชือกพวนเส้นยาว ๆ สวมโคนเหล็กกับไม้เนื้อแข็ง หรือลำไม้ไผ่ซึ่งเจาะรูไว้ ทำเป็นด้ามจับยาวประมาณ ๓ เมตร การล่าจระเข้ต้องใช้เรือลำใหญ่เป็นพาหนะ ใช้คนพายหัวพายท้ายคนแทงอยู่ตรงกลาง เมื่อเห็นจระเข้จะต้องพายคู่ขนานกันไปจะแทงได้สะดวก หากจระเข้หมุนเรือก็แทงได้ง่ายขึ้น มักใช้ชนกแทงที่ปาก ลำตัว ด้ามชนกจะหลุดออก ผ่อนเชือกพวนมัดกับเหล็กไปเรื่อย ๆ คนพายจะรีบพายเรือเข้าหาฝั่ง มิเช่นนั้นจระเข้อาจหมุนเรือคว่ำ ด้งจระเข้ขึ้นฝั่งได้แล้ว ฤทธิ์เดชอันตรายจะน้อยกว่าอยู่ในน้ำมาก

ชนกแทงจระเข้หาได้ยาก เพราะจระเข้ตามแม่น้ำลำคลองและบึงไม่มีแล้ว นอกจากอาศัยอยู่ตามแหล่งสงวนสัตว์น้ำเท่านั้น การใช้ชนกจึงหมดสิ้นไปด้วย

ผู้ให้ข้อมูล

๑. กุล แก้วสีเขียว, นาย อายุ ๔๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑/๔ ต.โป่งแดง อ.เมือง จ.ตาก
๒. ตัน หมี่คง, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๘๒ หมู่ ๓ ต.บ้านหนองกะท้าว อ.นครไทย จ.พิษณุโลก
๓. ถนอม อินทร์พงษ์, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๗๓ ต.พรานกระต่าย อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร
๔. ยง บุญเกิด, นาย อายุ ๘๒ ปี
บ้านเลขที่ ๕๒ หมู่ ๘ ต.บ้านตาก อ.บ้านตาก จ.ตาก
๕. หวาย เจริญวงศ์, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๗ ต.น้ำหมัน อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

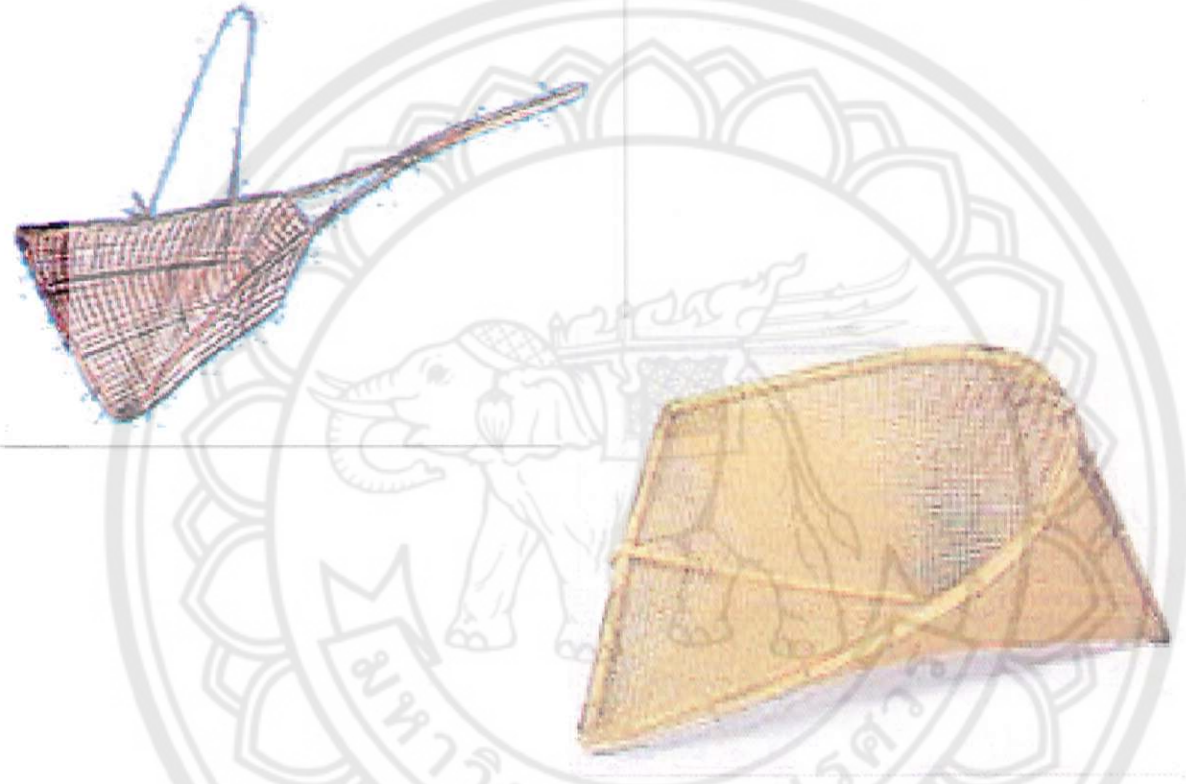
ขนาง

ขนาง เป็นเครื่องมือสำหรับช้อนปลาหรือช้อนกุ้งในแม่น้ำลำคลอง ขนางที่ใช้กันอยู่ในพื้นบ้านมี ๓ ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

ขนางขนาดเล็ก สานด้วยตอกไม้ไผ่เป็นลายขัด มีลักษณะปากกว้างกันสอบลึก คล้ายปั้งก็ มีขอบเป็นไม้ไผ่หวายหรือไม้เพื่อใช้เป็นมือจับ และทำให้มีความแข็งแรงและทนทานในการใช้งาน ขนางขนาดเล็กและใช้ไม้ไผ่สีสุกนำมาผ่าแล้วจักเป็นตอก หากตอกยาวขนางจะกว้างใหญ่ ขนาดของขนางจึงขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้สานและผู้ใช้ ขนางขนาดเล็กเวลาใช้จะจับที่ขอบปากขนางช้อนเข้าหาตัว ในลักษณะเดินถอยหลัง หรือจับขอบส่วนกึ่งกลางของขนางทั้ง ๒ ข้าง เดินช้อนไปข้างหน้าก็ได้ ขนางขนาดเล็กนิยมใช้บริเวณห้วงน้ำแคบ ๆ ใช้ช้อนกุ้งและปลาตัวเล็ก

ขนางขนาดกลาง มีลักษณะเหมือนกับขงโลงวิดน้ำ แต่แทนที่จะสานด้วยตอกไม้ไผ่ ก็จะใช้เหลาไม้ไผ่ให้เป็นเส้นกลมเล็กมัดด้วยเส้นหวายหรือลวดสูงท่วมหัวคน มีความกว้าง ๒-๓ เมตร ถ้ามัดห่างกันมากปลาก็จะหลุดออกไปได้ง่าย แต่ถ้ามัดชิดกันเวลาใช้จะหนักมาก เพราะน้ำไม่สามารถลอดช่องไม้ไผ่ไปได้สะดวกนัก ใช้ไม้ไผ่ลำเล็ก ๆ ผูกเป็นโครงรูปสามเหลี่ยม มัดด้วยหวายหรือลวด กันขนางใช้ไม้ไผ่ไขว้กันเป็นกากบาทเพื่อใส่บริเวณเอวเวลาช้อนปลา ปากขนางจะมีขนาดใหญ่กันจะสอบลึกขนางประเภทนี้มักใช้กับเรือพายโดยมีคนพายท้ายเรือ ส่วนคนที่อยู่หัวเรือจะเป็นคนช้อนปลาเอาไม้ส่วนที่เป็นกากบาทไขว้กันนั้นไว้ตรงเอวเพื่อจะยกได้สะดวก ตอนพายเรือให้ปากขนางจุ่มลงไปใต้ผิวน้ำ หันปากขนางไปข้างหน้า เมื่อถึงแหล่งที่คาดว่า มีปลาอาศัยอยู่ก็ยกปากขนางขึ้น เมื่อได้ปลาก็จะจับใส่ช่องหรือทิ้งไว้ในลำเรือ ขนางขนาดกลางบางแห่งเรียกว่า คัดช้อน ซึ่งถักเป็นตาข่ายขอบเป็นสามเหลี่ยมมีด้ามจับใช้เรือพาย

ชนางขนาดใหญ่ ชนางประเภทนี้จะใหญ่มาก ไม่สามารถจับหรือช้อนปลาไปข้างหน้าได้ มีรูปคล้ายสามเหลี่ยมกันลิกทำโครงไม้ไผ่โค้งเพื่อให้ปลาไปอาศัยอยู่ภายในชนางได้ สานด้วยผิว ไม้ไผ่ยาวเป็นลายขัดตาสีเหลี่ยม มีขาเป็นไม้ไผ่ ๒ ลำ เวลาใช้หย่อนตัวชนางลงไปในน้ำ ให้ปลายขาไม้ไผ่โผล่พ้นน้ำ ใช้เศษไม้ไผ่หญ้า อาหารปลา เช่น รังมดแดง รังปลวกไล่ไปในตัวชนาง ทั้งชนางไว้นาน ๆ หลายวัน เมื่อคาดว่าปลาไปอาศัยอยู่ในน้ำแล้ว จะใช้คน ๒ คน ช่วยกันยกชนางขึ้น ชนางประเภทนี้มักวางไว้ริมฝั่งแม่น้ำที่ลึก ๆ หรืออาจวางตักปลาในกลางแม่น้ำ เวลาถูลงก็พายเรือไปเพื่อยกชนางขึ้น กันชนางจะมีรูเปิด เพื่อให้ปลาลอดช่องลงมาใส่ปากช่อง หรือปากกระชังที่เตรียมรองรับปลาไว้

ผู้ให้ข้อมูล

๑. เกตุ สุขดี, นาย อายุ ๗๒ ปี
บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ ๑ ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๒. ทับทิม บุญเจริญ, นาง อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๖ ต.พรานกระต่าย อ.พรานกระต่าย
จ.กำแพงเพชร
๓. รุณ สาพิตร, นาง อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ ๒ ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๔. ลำ ขำดี, นาง อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๕ ต.บ้านพร้าว อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร
๕. เลียม ชมมี, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๗๐ หมู่ ๕ ต.นครไทย อ.นครไทย จ.พิษณุโลก

ซ้างทียบ

ซ้างทียบ เป็นเครื่องมือสำหรับทียบอ้อย เนื้อมะพร้าวที่ขูดแล้วเป็นน้ำกะทิ ทียบถั่ว งา ละหุ่ง ซึ่งใช้ครกตำให้แหลกเพียงเล็กน้อย นำมาหล่อใช้ซ้างทียบเป็นน้ำมัน ซ้างทียบ บางทีเรียกว่า ซ้างทียบอ้อย กรามซ้าง ไม้คั่นทียบ ไม้หนีบ ไม้คั่นโยก เป็นต้น

การเรียกว่าซ้างทียบเพราะมีคั่นโยกสำหรับโน้มกดทียบ มีลักษณะเหมือนกับบั้งวงซ้าง ส่วนฐานรองสำหรับวางท่อนอ้อยมะพร้าว ถั่ว งา ละหุ่ง คล้ายลักษณะของปากซ้างด้านล่าง หรือคล้ายกรามซ้าง

ซ้างทียบ ทำจากไม้เนื้อแข็ง มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๔ ส่วน คือ

๑. ไม้บั้งวงซ้าง เป็นไม้คั่นโยกสำหรับโน้มกดทียบอ้อย มะพร้าว ฯลฯ เพื่อคั้นน้ำออกมา หากไม้ให้มีลักษณะเหมือนบั้งวงซ้าง มีโคนวงใหญ่ปลายวงเรียวเล็ก ใช้เป็นที่จับโยกขึ้นโยกลงได้ ไม้บั้งวงซ้างด้านโคนวงเจาะรูให้ทะลุ เพื่อใช้เหล็กสลักสอดตรึงกับไม้ตั้ง ไม้บั้งวงซ้างมีความยาวประมาณ ๑-๒ เมตร

๒. ไม้ตั้งหรือไม้ลูกตั้ง เป็นไม้แผ่นหนายาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ใช้ลิ่วเจาะรูกว้างเหมือนสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพื่อให้ไม้โคนวงซ้างซึ่งทำเป็นเดือย เจาะรูสอดเข้ามาได้ในลักษณะหลวม ๆ จะได้โยกปลายวงซ้างขึ้นลงได้สะดวก และยังใช้สอดไม้เดือยปากซ้าง หรือกรามซ้าง ให้ยึดแน่น ฐานล่างไม้ตั้งจะเข้าเดียวกับแผ่นไม้ขวางหรือที่เรียกว่า ไม้ตีนซ้าง

๓. ไม้ขวางหรือไม้ตีนซ้าง ใช้ไม้แผ่น ๆ มีขนาดกว้างประมาณ ๔๐ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๔๐ เซนติเมตร หนาประมาณ ๕ เซนติเมตร ไม้ตีนซ้างจะเจาะเข้าเดียวกับไม้ตั้ง ซึ่งทำให้เครื่องมือซ้างทียบวางได้อย่างมั่นคง

๔. ไม้ปากช้างหรือกรามช้าง ทำด้วยไม้แผ่นหนารูปลักษณะคล้ายปากช้างด้านล่าง บางแห่งเรียกว่ากรามช้าง ติดตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างไม้วงช้าง และไม้ตีนช้าง โคนปากกลม ใหญ่ ๆ ปลายปากเรียว ใช้ส่วเจาะรูเป็นร่องโดยรอบของไม้ปากช้าง วางไม้ปากช้างให้ลาดเอียงกับส่วนปลายปากช้างเล็กน้อย ไม้ปากช้างใช้สำหรับวางสิ่งของที่หีบให้เบ็นน้ำออกมาแล้วไหลไป ตามร่องเพื่อใส่ภาชนะรองรับอีกครั้งหนึ่ง

วิธีใช้ หากใช้หีบอ้อย จะใช้อ้อยเป็นท่อน ๆ ปอกเปลือกแล้ววางที่ปากช้าง โน้มกดปลายวงช้างลงมา ท่อนอ้อยเมื่อถูกหีบน้ำอ้อยจะไหลออกมา หากใช้หีบมะพร้าวชูดแล้วเพื่อบีบเอาน้ำกะทิ จะใช้รกมะพร้าวหรือผ้ากรอง ชาวบ้านเรียกผ้ามุ้งห่อมะพร้าวไปวางให้ไม้วงช้างหีบเป็นน้ำกะทิ

หากใช้หีบถั่ว งา ละหุ่ง และจาก ใส่ครกตำเมล็ดให้แหลกก่อนแล้วจึงนำไปห่อผ้ากรอง หีบคั้นออกมาเป็นน้ำมันเพื่อใช้ประโยชน์อื่น ๆ ต่อไป

ผู้ให้ข้อมูล

๑. แฉล้ม ทิพย์มาต, นาง อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๒๓/๒ หมู่ ๑ ต.วังกะพืด อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์
๒. ซอบ ไวเป็ย, นาย อายุ ๘๘ ปี
บ้านเลขที่ ๔๔ หมู่ ๕ ต.ป่าเช่า อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์
๓. ผดุง ทรัพย์ประสม, นาง อายุ ๖๐ ปี
ร้านอาสนะ อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร
๔. เสริณ เก่าธัญการ, นาย อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๘๘ หมู่ ๗ ต.คณที อ.เมือง จ.กำแพงเพชร
๕. อินทร์ สิงห์หอม, นาย อายุ ๗๕ ปี
บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๓ ต.คณที อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

ชุด

ชุด เป็นเครื่องดักปลา ส่วนมากจะดักปลาช่อน ปลาดุก ชุดจะสานเป็นตาเหลี่ยม ๆ ขนาดเท่าตาข่าย ทำเป็นรูปทรงกระบอกลักษณะเรียวยาวเล็ก ส่วนกันดักปลายปิดตันไม่ให้ปลาออกได้ ปลายชุดจะมีขนาดใหญ่ให้ปลาเข้าได้สะดวก

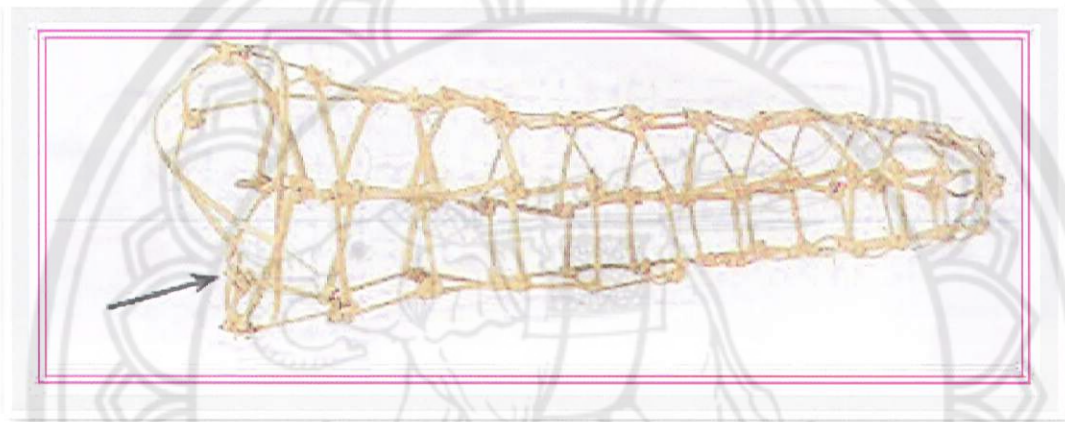
ชุดจะถักสานด้วยหวายหรือเถาว์วัลย์เป็นตาห่าง ๆ บางหมู่บ้านก็ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่ ๆ แล้วถักด้วยหวายตรงกันจะตัดข้อไม้ไผ่มาปิดกันไม่ให้ปลาตันทะลุออกไปได้ ชุดมีความยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตรที่ปากชุดจะมีเส้นหวายหรือเชือกผูกมัดไว้เวลาใช้ชุดดักปลาใช้เชือกหรือหวายผูกกับหลักไม้ไว้ เพื่อไม่ให้ปลาตื่นพาชุดออกไปไกล ๆ เชือกหรือหวายที่ผูกกับปากชุดชาวบ้านเรียกว่า "สายเลี้ยง"

การดักชุดอาจทำได้ ๒ วิธีการ

วิธีที่ ๑ ชุดมักนิยมดักกันในเดือน ๖ เพราะต้นฤดูฝนปลาจะว่ายไปออกไซในน้ำตื้นตามริมหนอง คลอง บึง ฉะนั้นจึงวางชุดในบริเวณคันนาหรือบริเวณน้ำไหลริน ๆ น้ำค่อนข้างตื้น หรือในแหล่งที่ปลาเลือกตัวไปตามโคลนเลน วางปากชุดไว้ในส่วนที่คิดว่าปลาจะออกมาเพื่อข้ามไปอีกแหล่งหนึ่ง มัดสายเลี้ยงให้แน่น เวลาปลาเลือกตัวขึ้นมาเข้าปากชุด ปลา ก็จะพยายามเลือกตัวไปข้างหน้าอยู่เรื่อย ๆ ปลาจะไม่เลือกหรือดิ้นถอยหลังกลับ

วิธีที่ ๒ อาจดักชุดในบริเวณน้ำลึกท่วมข้อเท้า น้ำไหลไม่แรงนัก ปลาติดชุด ในการดักน้ำลึกกว่าวิธีที่ ๑ ปลา มักจะตาย พอปลาเข้าไปในชุดแล้วจะกลับตัวออกจากปากชุดไม่ได้ เพราะชุดมีขนาดเท่า ๆ กับตัวปลา ปลา ก็จะดันไปข้างหน้าเท่านั้น ปลาติดชุดในวิธีที่ ๒ มักจะตายด้วยเหตุที่ไม่สามารถว่ายน้ำโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำเพื่อหายใจได้

การใช้ชุดแต่ละครั้งต้องล้างชุดให้สะอาด คราบคาวปลาจะได้ไม่ติดชุด เป็นการป้องกันไม่ให้ปลา
ได้กลิ่น ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าปลาตัวอื่น ๆ ได้กลิ่นคาวปลาที่ติดชุดแล้ว ปลาจะไม่เข้าชุดอีก

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ชาว ใจกุล, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๕๖/๘ ถ.วังจันทร์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๒. สา บุญเสริม, นาง อายุ ๘๐ ปี
บ้านเลขที่ ๔๕/๗ อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
๓. เสาร์แก้ว กองแก้ว, นาย อายุ ๖๑ ปี
บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๒ กิ่งอำเภอบพพระ จ.ตาก
๔. หวิน อัยทองศรี, นาย อายุ ๘๑ ปี
บ้านเลขที่ ๓๔/๗ ต.หล่มเก่า อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
๕. หิรัญ ตรีสอน, นาย อายุ ๗๒ ปี
บ้านเลขที่ ๔๒/๗ ต.หล่มเก่า อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์

ชูดักเม่น

ชูดักเม่น เป็นเครื่องมือสำหรับดักเม่น การเรียกชูดักเม่นเพราะมีลักษณะวิธีการดักสัตว์เหมือนกับชูดที่ใช้ดักปลา ซึ่งชูดดักปลาก็จะถักด้วยเถาวัลย์ หวาย หรือตอกเป็นตาห่าง ๆ วาง ดักปลาตามคันนา หรือบริเวณน้ำตื้น ๆ ช่องทางที่ปลาเข้าจะมีขนาดเกือบพอดีตัวปลา ปลาเข้าไปแล้วจะกลับตัวออกมาไม่ได้

ชูดักเม่นใช้หลักการของชูดดักปลามาใช้ เมื่อเม่นเข้าไปในชูดแล้ว จะกลับตัวออกมาไม่ได้เพราะติดขนเม่น ซึ่งไปเสียบหรือขวางอยู่กับตาชูดที่สานไว้ห่าง ๆ ชาวบ้านจะจับเม่นนั้นค่อนข้างลำบากและอันตรายมาก ด้วยเหตุที่เม่นมีโครงสร้างเพื่อป้องกันตัวเป็นพิเศษ โดยใช้กล้ามเนื้อใต้ผิวยกขนแหลมให้ตั้งชันขึ้น เม่นบางตัวมีขนแหลมยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร เมื่อถูกศัตรูรบกวนเม่นจะยกขนแหลมกระทบกัน พร้อมกับทำเสียงขู่ เม่นป้องกันตัวโดยการถอยหลังแล้วพุ่งเข้าชน ถ้าปลายขนแหลมแทงแล้วมันจะหลุดและฝังผิวหนังศัตรูจนแน่น อันตรายซึ่งเกิดจากขนเม่นนี้เอง ชาวบ้านจึงคิดชูดสำหรับดักเม่นขึ้น โดยเฉพาะ การทำชูดจะทำจากลำไม้ไผ่สีสุก ไม้ไผ่ซาง หรือไม้ไผ่ป่า มีลำขนาดใหญ่ตัดลำไม้ไผ่ยาวประมาณ ๒ เมตร ฝ่าไม้ไผ่เป็นซี่ ๆ ทำเป็นโครงเหมือนท่อดักปลาและปล้องด้านในออก เหลาผิวไม้ไผ่เป็นเส้นยาว ๆ จำนวนมาก สานชูดให้ปากกว้าง เรียวคอดส่วนกัน ปากชูดจะสานด้วยตอกเป็นลายขัดทึบ บริเวณส่วนกันที่จะให้ขนเม่นไปเสียบหรือไปขัดกับช่องว่าง จะสานตอกเป็นเส้นคู่ เป็นลายขัดห่าง ๆ รูปร่างของชูดเม่นเหมือนกับท่อดักปลา แต่ไม่มีงาและมีขนาดเล็กกว่า

การใช้ชูดักเม่นจะวางด้านปากครอบรูเม่นไว้ ยกส่วนกันชูดให้สูงขึ้นเล็กน้อย ใช้หลัก ๓ หลักปักให้แน่นกับชูดแล้วมัดด้วยตอกหรือเชือกจนแน่น เวลาเม่นออกจากรูจะเดินเข้ามาทางปากชูดแล้วไต่เดิน

ขึ้นไป เพื่อจะออกกันชุดแต่ออกไม่ได้จึงเดินถอยหลัง จนแมันที่ตั้งชันจำนวนมากจะไปเสียบหรือชดกับลาย
สานของชุด เม่นจะติดอยู่และถอยเข้ารูไม่ได้

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ถัง ศรีพระจันทร์, นาง อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ ๒ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๒. พล ใจซื่อ, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๔๓ หมู่ ๒ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๓. พิน เมืองเขียวหวาน, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๒ ต.นาเฉลียว อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์
๔. สภาพ ทัพพรหม, นาง อายุ ๖๒ ปี
บ้านเลขที่ ๔๓ หมู่ ๔ ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
๕. ไสว อ่าปลี, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๒๑ หมู่ ๕ ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.สุโขทัย

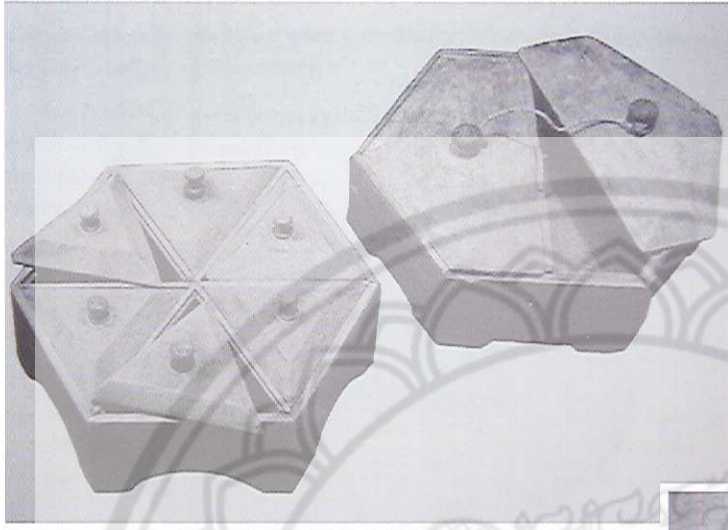

เขียนหมาก

เขียนหมาก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับวาง ตลับใส่หมาก ตลับยาเส้น กระปุกปูน ตลับสีเสียด และช่องใส่พลู ชาวบ้านมักเรียกเขียนหมากว่า กระต่ายหมาก ภาคเหนือตอนบนเรียกว่า ชันหมาก

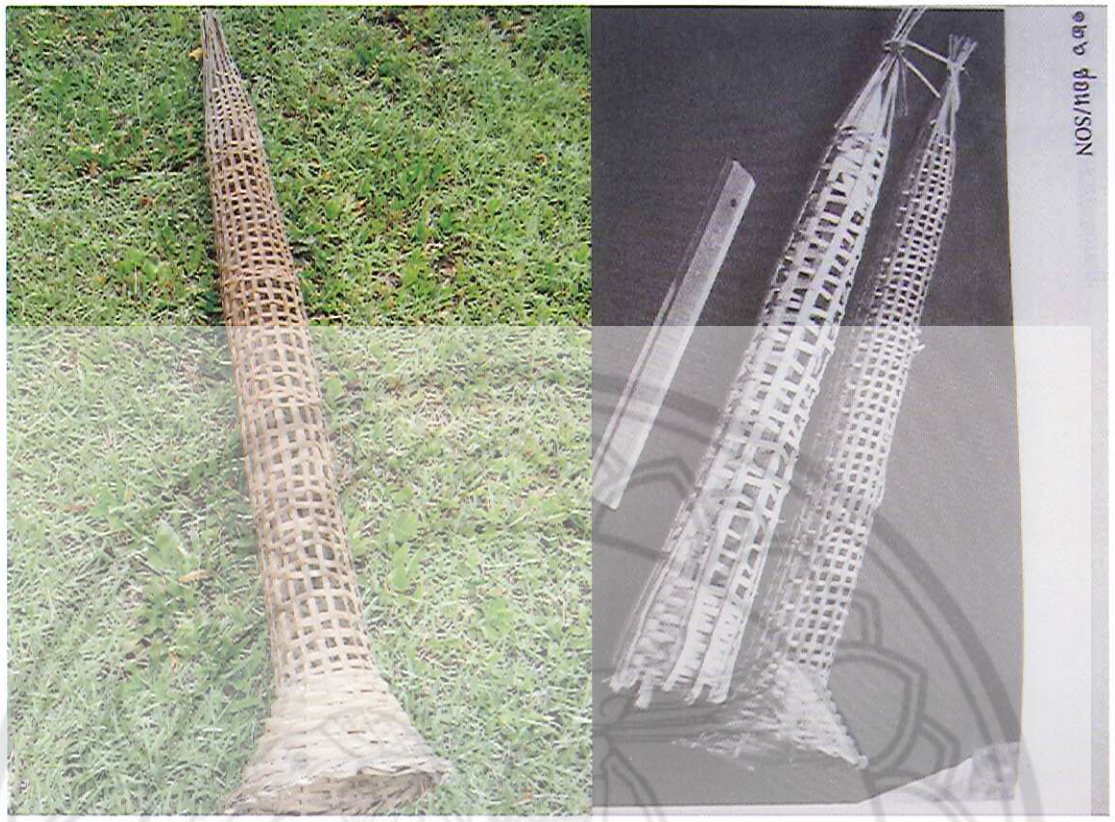
เขียนหมากมีมาแต่โบราณ ในราชศัพท์ระดับพระมหากษัตริย์เรียกพานพระศรี ระดับราชวงศ์เรียก พานหมากเสวย เขียนหมากนอกจากจะใช้วางอุปกรณ์ในการกินหมากแล้ว ยังใช้ต้อนรับอาคันตุกะแขกบ้านแขกเมืองได้เป็นอย่างดี การกินหมากและทำเขียนหมากเกิดขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏ แต่ก็มีแพร่หลายในแถบประเทศเอเชีย เช่น จีน อินเดีย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และไทย เป็นต้น เขียนหมากทำจากวัสดุหลายประเภท เช่น ไม้ ทองเหลือง เงิน พลาสติก และเครื่องเซรามิก ตัวเขียนหมากมีลักษณะคล้าย ๆ พานหรือเป็นเหลี่ยม ๖ เหลี่ยมก็มี ตามพื้นบ้าน ในชนบทส่วนใหญ่จะพบเขียนหมากที่ทำด้วยไม้ และทองเหลืองอยู่มาก เขียนหมากทำด้วยไม้มักเป็นไม้สัก หรือไม้เนื้อแข็ง ตัดเป็นท่อน ๆ ยาวประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ใช้กระดากทรายขัดให้เรียบ ปัจจุบันการทำเขียนหมากด้วยไม้จะใช้เครื่องจักรกลึงได้อย่างรวดเร็วมีการออกแบบรูปทรงต่าง ๆ และตกแต่งเป็นลวดลายให้สวยงามยิ่งขึ้น บางครั้งใช้ไม้แผ่น ๆ ประกบกันเป็นเขียนหมากหลาย ๆ มุม อาจทำเป็น ๒ ชั้น ชั้นบนจะวางอุปกรณ์กินหมากส่วนชั้นล่างก็ใส่รองพวกหมาก พลู ยาเส้น สีเสียดไว้เพื่อขาด ในงานบวชพระ แต่งงานหรืองานบุญงานกุศลตามเทศกาลต่าง ๆ ยังพอเห็นคนสูงอายุจับหมาก จับพลูใส่เขียนหมากถวายพระ หรือไว้ต้อนรับแขกที่มาร่วมงานอยู่บ้าง การกินหมากในสมัยโบราณถือว่าเป็นสิ่งดีงาม เพราะคนพื้นดำเป็นลักษณะของคนสวย นอกจากนี้ยังให้เกิดความเพลิดเพลินในเวลาเคี้ยวหมาก ช่วยถ่วงเวลาและทำให้ฟันแข็งแรงทนทานอีกด้วย การกินหมากมาเลิกกันอย่างจริงจังในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรี

เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งสกปรกเลอะเทอะไม่ทันสมัย เขียนมากจึงไม่ค่อยพบเห็นกันมาตั้งแต่ในครั้ง
กระนั้นแล้ว และยังคนสูงอายุล้มหายตายจากไปหมดการกินหมากก็คงค่อย ๆ สูญหายไป เขียนมาก
จึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

ผู้ให้ข้อมูล

๑. งวม นุ่มตุม, นาง อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๙๒/๓ หมู่ ๖ ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๒. ชิด มหาสรานนท์, นาง อายุ ๔๔ ปี
บ้านเลขที่ ๓๙๐ ถ.จรดวิถีถ่อง อ.เมือง จ.สุโขทัย
๓. ธรรม แซ่อึ้ง, นาง อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๕๒ หมู่ ๖ ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๔. พิน ภูเมือง, นาย อายุ ๖๒ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒/๑๑ หมู่ ๖ ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๕. ลอย พันธุ์ทอง, นาง อายุ ๗๙ ปี
บ้านเลขที่ ๑๙ หมู่ ๓ ต.หาดกรวด อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์

ช้อน

ช้อน เป็นเครื่องมือดักปลาตุกและปลาช่อนโดยเฉพาะ สานด้วยตอก มีรูปทรงกระบอก มีขนาดเล็กกว่าไซ เมื่อปลาเข้าไปแล้วกลับตัวออกมาอีกไม่ได้

ช้อนสานด้วยตอกไม้ไผ่สานเป็นลายขัดตาสี่เหลี่ยม ตัวช้อนจัดเส้นรอบวงประมาณ ๑๕ เซนติเมตร มีความยาวประมาณ ๕๐ เซนติเมตร การสานช้อนจะสานส่วนกันขึ้นมาปลายกันแหลมๆ ด้านปากช้อนผายออก ช่วงตรงปากช้อนจะสานด้วยลายขัดถี่ๆ บางที่ใช้หวายหรือลวดดักเก็บขอบเพื่อให้โครงช้อนแข็งแรง และตอกไม้หลุดง่าย ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีประจำช้อน ก่อนไปดักช้อนต้องจุดธูปเทียนบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง เพื่อให้ผีประจำช้อนเรียกปลาตัวใหญ่เข้าช้อน หากปลาตัวเล็กมากเข้าช้อนจะลุดออกตามตาขัดตอกนั้น แม้ว่าปลาตัวขนาดย่อมเข้าไปจากกลับตัวว่ายออกทางปากช้อนได้ เพราะปากช้อนไม่ใส่งาไว้ ชาวบ้านเชื่อว่าผีประจำช้อนจะเรียกเฉพาะปลาตัวโตเข้าช้อน เมื่อเข้าไปแล้วปลาจะตันออกทางกันช้อน ไม่สามารถกลับตัวออกทางปากช้อนด้วยเหตุที่ลำตัวปลามีขนาดเท่า ๆ กับช้อนพอดี

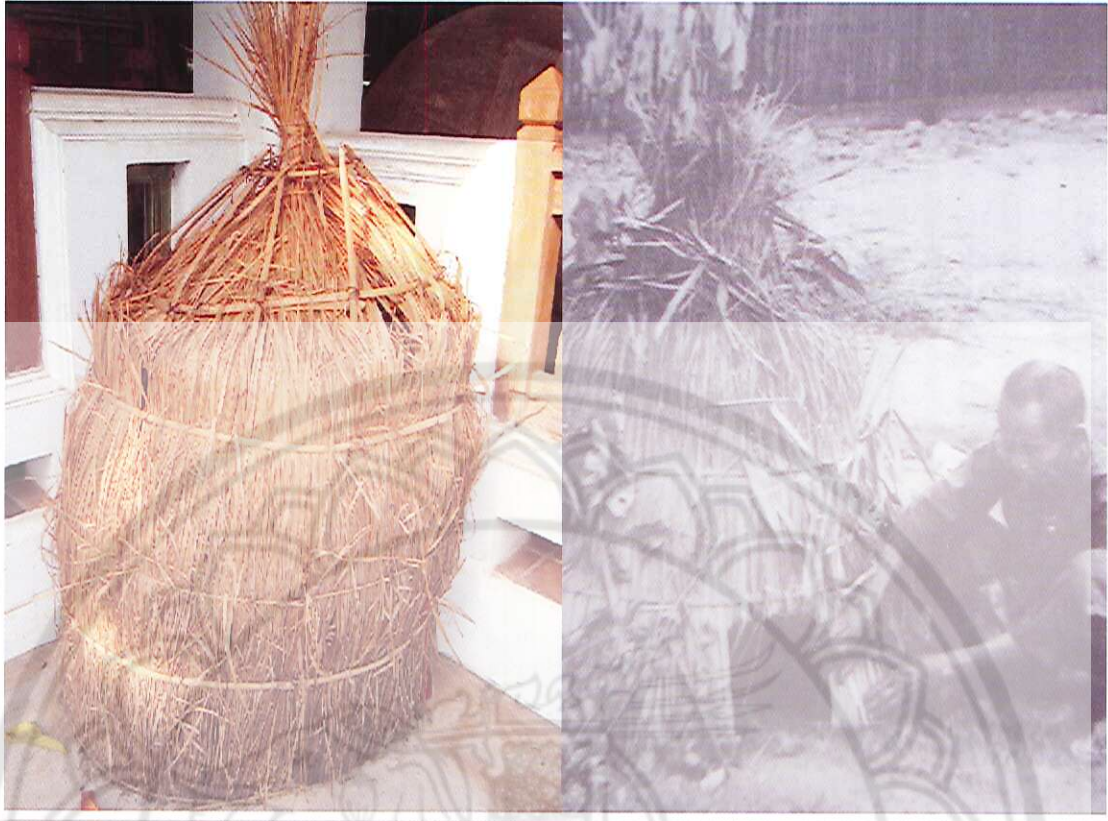
การดักช้อนมีวิธีการคล้ายกับใช้ชุดดักปลา คือ ดักระหว่างคันนา ชุดดินเป็นร่องลึกเล็กน้อย ให้น้ำไหลริน ๆ วางช้อนไว้ในร่องน้ำ ใช้ขอไม้ไผ่หลาย ๆ ตัวปักยึดก่องตอกที่ขัดติดกับพื้นดินไว้ ปลายช้อนอาจปักหลักไม้ให้ปลาตันหรือตีพันช้อนลอยตามน้ำ เวลาดักจะใช้ดินโคลนจากแหล่งอื่น ๆ มาตักแต่งทางเข้าปากช้อน นอกจากปลาจะเลือกตัวเข้าสะดวกแล้วยังช่วยให้ปลาได้กลิ่นดินโคลนที่อื่น ปลาจะเข้าไปในช้อนง่ายขึ้น ใช้เศษหญ้า เศษฟางถมปิดตัวช้อนไว้โดยตลอด เพื่อให้น้ำไม่ร้อน ปลาไม่รบกวนไม่กลัวคนเดินผ่านไปใกล้ ๆ การใช้เศษหญ้าใบไม้ทับปิดเครื่องมือดักปลาชนิดนี้คล้าย ๆ กับช้อนไว้ในเศษหญ้า จึงเรียกว่า ช้อน

ชาวบ้านเมื่อออกไปดักปลาจะนำช้อนไปหลาย ๆ อัน ดักช้อนในระยะห่างกัน และต้องนอนเฝ้าที่ห่างนานั้นเลย ระยะเวลา ๒-๓ ชั่วโมง ต้องเดินมาดูช้อนแต่ละอันว่าติดปลาหรือไม่ การเดินมาตรวจดูปลาติดนี้ชาวบ้านเรียกว่า "การเลาะช้อน" เพราะหากไม่เลาะช้อนบ่อย ๆ แล้ว ปลาอาจจะดิ้นหนีหรือปลาตัวอื่น ๆ ไม่สามารถเข้ามาในช้อนได้อีกนั่นเอง

ผู้ให้ข้อมูล

๑. บุญธรรม ชำปลอด, นาย อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๒๓๓/๒๒ ถนนทิพย์เสนา อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๒. พริ้ง บำรุงพงศ์, นาง อายุ ๘๒ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๓ ต.วัดจันทร์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๓. ไว รอดเคราะห์, นาง อายุ ๖๓ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๐/๑๔ ต.ห้วยแก้วเหนือ อ.หนองบัว จ.นครสวรรค์
๔. ไสว ชิตพันธุ์, นาย อายุ ๗๔ ปี
บ้านเลขที่ ๘๒ หมู่ ๓ ต.คลองตาล อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย
๕. อู๊ด ศรีสวัสดิ์มงคล, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒๐/๑ ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

ซุ่มแอ่วนก

ซุ่มแอ่วนก ซุ่มนกหรือซุ่มหานก ทำเป็นที่ซ่อนตัวคนนั่งอยู่ภายในซุ่ม นกเดินเข้ามาใกล้ซุ่มจะใช้มือจับนกไว้ทันที ซุ่มแอ่วนกไม่มีใช้ในพื้นบ้านแล้ว คนสูงอายุซึ่งเคยทำและเคยใช้ได้เล่าสืบทอดกันมาว่า ซุ่มแอ่วนกเคยใช้ในแถบอำเภอ นครไทย อำเภอวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และในเขตภาคเหนือตอนบน เข้าใจกันว่าคนพื้นบ้านที่พูดภาษาถิ่นเหนือ อาจคิดวิธีการจับนกด้วยวิธีการอย่างง่าย ๆ เพราะมีคำว่า "แอ่วน" ปรากฏอยู่ในชื่อเรียกสิ่งของ

การทำซุ่ม จะใช้เคียวเกี่ยวแฝก ๓-๔ ฟ่อน ตากแฝกให้แห้ง เรียงแฝกให้เป็นแผงหนาทีบทำรูปแฝกคล้ายลุ่มไม้ เหลาไม้ไผ่เป็นซี่บาง ๆ ขนาบด้วยแผงตอกทั้งด้านนอกและด้านในโค้งไม้ไผ่ให้โค้งเป็นวงกลม ๒ ชั้น ใช้ตอก เถาว์ล้วยหรือลวดผูกมัดไม้ขนาบแฝกให้แน่น ปลายยอดแฝกจะมัดรวมกันทั้งหมดเพื่อทำเป็นยอดซุ่มกันฝนตก ความกว้างภายในซุ่มแอ่วนกกว้างพอให้คนนั่งซ่อนตัวได้อย่างสบาย ใช้มีดตัดแฝกด้านหนึ่งเป็นช่องประตูให้มีมือลอดออกมาภายนอกได้ ทำคานลำไม้ไผ่ยาว ๆ เพื่อให้หาบคอนซุ่มแอ่วนกไปตักจับนกในสถานที่ไกล ๆ

วิธีการใช้ ซุ่มแอ่วนก ใช้ไม้คอนซุ่มไปวางไว้ในบริเวณที่นกมาอาศัยอยู่ เช่น ตามหนอง คลอง บึง และป่าทึบ ก่อนออกเดินทางจากบ้านไปจับนก ผู้เป็นเจ้าของซุ่มแอ่วนกต้องทำพิธีบอกครูหรือขึ้นครู โดยใช้ธูป ๓ ดอก หมาก ๓ คำ ยาสูบ ๓ มวน กล้วย ๑ ลูก เหล้า ๑ ขวด ไข่เจียว ๑ จาน อธิษฐานให้จับนกได้มาก ๆ และให้ปลอดภัยจากสัตว์ดุร้ายในป่า เช่น เสือ ช้าง หมูป่า งู ซึ่งอาจมาทำอันตรายผู้ที่นั่งในซุ่มได้ การใช้ซุ่มแอ่วนกจะวางซุ่มกับพื้นดินใช้ใบไม้ กิ่งไม้คลุมซุ่มพรางตาคนจับนกเข้าไปซ่อนตัวภายในซุ่ม

อย่าให้นักเห็น ใช้ลูกกบเป็นเหยื่อล่อ โดยมัดไว้ใกล้ ๆ ช่องที่เจาะไว้ จะใช้ปากดูดหลอดไม้ไผ่หรือชนไก่ให้เป็นเสียงกบร้อง ทำให้นักเห็นเหยื่อได้ง่าย นกจะบินลงมาจิกกินลูกกบ ซึ่งเป็นเหยื่อล่อ คนอยู่ในซุ่มเห็นนกจะรีบตะครุบตัวนกไว้ทันที นกที่จับได้มักเป็นนกกระปูด นกอีรุม นกขุนแผน นกตะขาบ นกกระยาง นกเหยี่ยว เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ถม พาลี, นาง อายุ ๗๙ ปี
บ้านเลขที่ ๑๕/๒ หมู่ ๕ ต.คลองตาล อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย
๒. ทร์พีย์ พลมาก, นาย อายุ ๘๒ ปี
บ้านเลขที่ ๔๙/๔ ต.ศรีสังขาลัย อ.ศรีสังขาลัย จ.สุโขทัย
๓. สำเนียง กุฎิมณี, นาย อายุ ๗๓ ปี
บ้านเลขที่ ๔๑/๑ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุโขทัย
๔. เทว่า ใจซื่อ, นาง อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๐ หมู่ ๒ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๕. อาน ทองมา, นาย อายุ ๗๗ ปี
บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ ๖ ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์

ไซ

ไซ เป็นเครื่องมือดักสัตว์น้ำ ทำด้วยไม้ไผ่ผูกร้อยซี่ไม้ไผ่ด้วยหวายเลาวัลย์ ตอกหรือลวด ใส่กาแขง เป็นช่องทางให้ปลา กุ้ง ปู เข้าไปภายใน ไซมีหลายลักษณะ วิธีการทำและการใช้แตกต่างกันไป เช่น

ไซปากแตร ทำเป็นรูปกรวย ปากไซบานออกเป็นรูปปากแตร มักใช้กะลามะพร้าวเป็นฝาปิดเปิด เทปลาออกด้านกะลามะพร้าวนี้ ส่วนกลางไซคอดมิงาแขงสำหรับเป็นช่องทางเข้าของปลาไซปลาแตร จะใช้หวายผูกร้อยซี่ไม้ไผ่เป็นช่องถี่ ๆ แม้แต่กุ้งและปลาตัวขนาดเล็กเล็ดลอดออกไม่ได้ ไซปากแตร มีความยาวตั้งแต่ ๑-๒ เมตร เวลาดักไม้ใส่เหยื่อล่อไว้ภายในแต่วางดักไว้ตามคันนาหรือใช้เผือกกัน เหมาะสำหรับดักตามช่อง น้ำไหล

ไซท่อ สานด้วยผิวไม้ไผ่เป็นลายขัดทึบ รูปลักษณะคล้ายท่อดักปลา แต่ขนาดสั้นกว่ามาก มีความยาวประมาณเกือบ ๑ เมตร ใส่กาไว้ด้วย ดักสัตว์น้ำทุกประเภทในบริเวณน้ำไหล

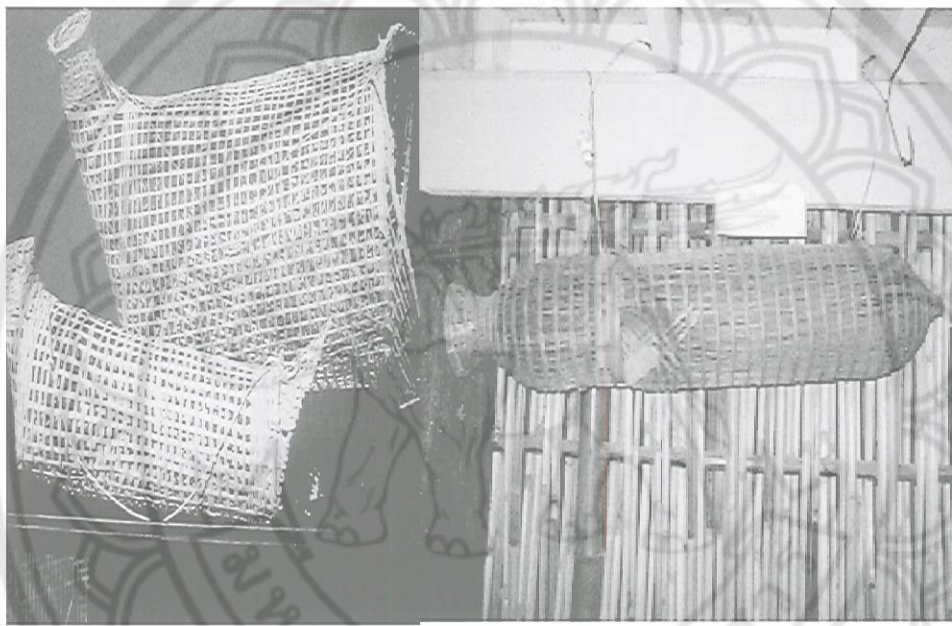
ไซลอย สานด้วยผิวไม้ไผ่เป็นลายขัดตาสี่เหลี่ยมต่าง ๆ มีรูปทรงกลมก้นด้านบนจะคอดเหมือนคอขวด มีฝาปิดเปิดเอาปลายออก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ปากกว้าง มีความยาวประมาณ ๑ เมตร ใช้ดักปลาในน้ำนิ่ง โดยวางไซลอยไว้ช่วงน้ำตื้น ๆ แหวกกอข้าวหรือกอหญ้าวางแช่น้ำไว้ ปลาที่หากินตามน้ำตื้น ๆ หรือไปวางไซจะเข้าทางช่องงา ปลาที่เข้าไซลอยมักเป็นปลากระดี่ ปลาสลิด และ ปลาหมอ เป็นต้น

ไซสองหน้า สานเหมือนกับไซลอยมีขนาดเท่า ๆ กัน ใช้ดักปลาในน้ำนิ่งและน้ำตื้นเช่นเดียวกัน แต่แตกต่างตรงที่มีงาอยู่ 2 ด้าน จึงเรียกว่า ไซสองหน้า

ไซโป้ง เป็นรูปทรงกระบอกด้านปากไซและกันบ่อกเล็กน้อย สานเป็นลายขัดยาวประมาณ ๑ เมตร ใช้ดักสัตว์น้ำทุกชนิด และดักในบริเวณน้ำไหล

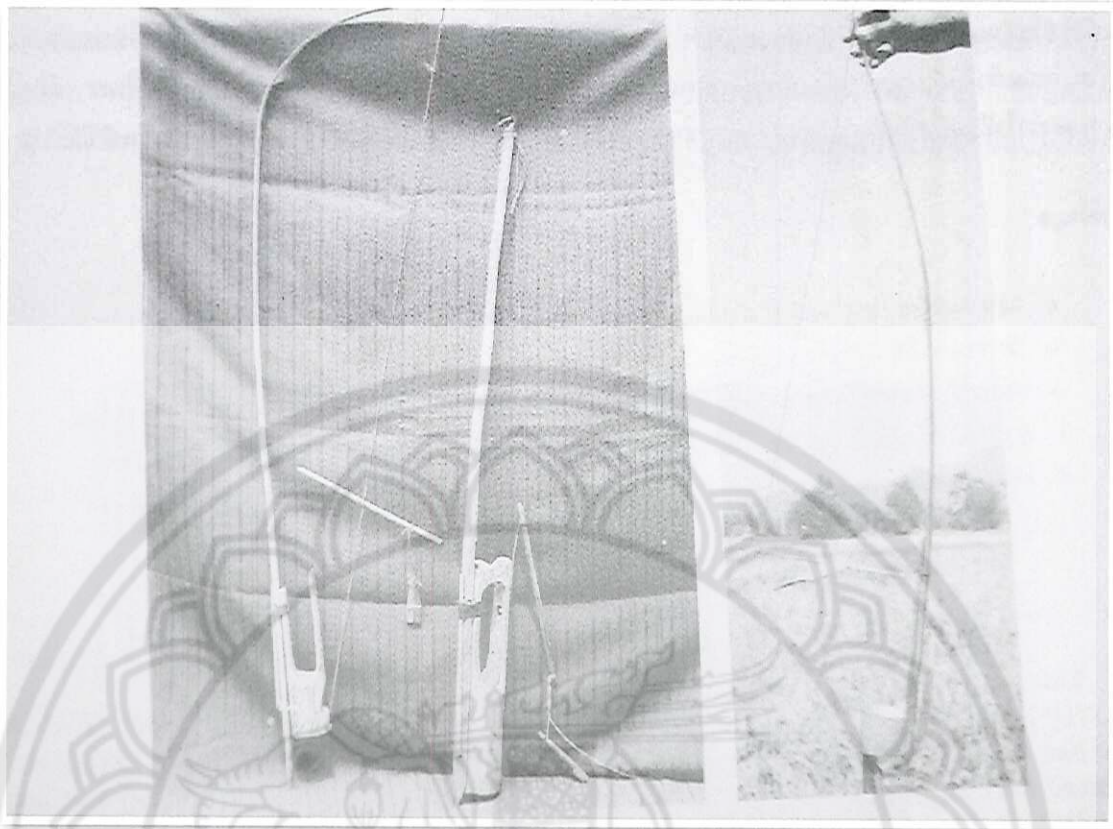
ไซปลากระดี สานเป็นลายขัดตาสีเหลี่ยม มีขนาดเล็กใส่กาที่ปาก ยาวประมาณ ๔๐-๕๐ เซนติเมตร ใช้ดักปลากระดี ปลาหมอ ฯลฯ ในบริเวณน้ำไหลริน ๆ

ไซกบ สานเป็นลายขัดตาสีเหลี่ยมเล็ก รูปทรงกระบอกขนาดเล็กกว่าไซปลากระดียาวประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร ดักน้ำไหลริน ๆ หรือน้ำนิ่งก็ได้ ใช้ดักกบ อาจใช้เหยื่อ เช่น ลูกปลา หรือลูกบูนใส่ล่อไว้ กบจะเข้าไปกินเหยื่อล่อทางช่องงา และไม่สามารถออกมาได้

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ทองอินทร์ ปลาเงิน, นาย อายุ ๗๒ ปี
บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๓ ต.บ้านโคก อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
๒. บุญเกลียว แต่งโชติ, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ ๕ ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๓. วิชัย พรหมมา, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ ๓ ต.บ้านโคก อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
๔. สมนึก เข้มพงษ์, นาย อายุ ๖๖ ปี
บ้านเลขที่ ๒๐๗ หมู่ ๗ ต.สามแยก อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์
๕. สุวรรณ เพ็งน้อย, นาย อายุ ๖๓ ปี
บ้านเลขที่ ๗๓๗ หมู่ ๓ ต.หนองพระ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

ดั่งแย้

ดั่งแย้ หรือ แร้วแย้ เป็นเครื่องมือพื้นบ้านชนิดหนึ่งสำหรับดักแย้ มีลักษณะคล้ายดั่งดักหนู แตกต่างที่กระบอก เพราะกระบอกดั่งหนูยาวกว่าเพื่อให้หนูเข้าไปกินอาหารข้างในได้ ส่วนกระบอกแย้สั้นกว่าและเล็กกว่า ไม่ต้องใส่อาหารใด ๆ ทั้งสิ้น บักดั่งครอบรูไว้ เมื่อแย้ไต่ขึ้นมาจะถูกไม้ขวางหรือไม้ตักตา ไม้ซึ่งขัดกันหลุดคั่นแร้วลั่น ท่วงเชือกจะรัดตัวแย้ทันที บางถิ่นจึงเรียกชื่อเครื่องมือดักแย้ชนิดนี้ว่า แร้วแย้ หรือ แร้วภาคเหนือเรียกว่า แห้ว

แย้เป็นสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง รูปร่างคล้ายกิ้งก่าแต่ไม่มีแผงหลัง ส่วนคอด้านหลังแย้ อยู่ในรูตามป่า เนื้อแย้ทำอาหารประเภทแกงป่า ต้มยำ และทอดกรอบอร่อยมาก ฉะนั้นชาวบ้าน จึงคิดวิธีจับแย้จากวิธีง่าย ๆ คือ ใช้ไม้วิ่งไล่ตี ก้อนดินขวาง ยิงด้วยกระสุนหนังสติ๊ก และดัดแปลงวิธีการใช้ดั่งดักหนูมาดักแย้บ้าง

ดั่งแย้ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่เล็ก ๆ ขนาดตัวแย้เข้าไปได้ ใช้ไม้ไผ่ ๑ ปล้อง ตัดส่วนเป็นกระบอกให้แย้เข้าไปได้ มีความยาวประมาณ ๒-๓ เซนติเมตร กระบอกทั้ง ๒ ข้างทะลุกัน โดยตลอดปลายกระบอกเหลาเป็นไม้แบน ๆ เรียกว่า ไม้หาง มัดประกบกับคั่นแร้ว ปากกระบอกเจาะรูเล็ก ๆ ๒ รู มีไว้สำหรับร้อยเชือกทำเป็นสายห้วงผูกตัวแย้ คั่นปากกระบอกด้านในเป็นรอยลึก เพื่อวางสายห้วงพรางตาแย้ไม่ให้เห็น เหลาคั่นแร้วปลายเรียวยาว หรือจะใช้เรียวยาวก็ได้ ยาวประมาณ ๑ เมตร เสี้ยมโคนแหลมไว้ปักดินให้แน่น ผูกเชือกเส้นเล็ก ๆ มัดบิ้นขัดหรือ บางแห่งเรียกไม้ค้ำ มัดไม้ขวางไว้ปลายบิ้นขัดอีกด้านหนึ่ง ไม้ขวางบางที่เรียกว่า ไม้ตักตา เพราะทำเป็นเดือย มี ๒ ขา มีหัวคล้ายตักตา

วิธีใช้ ดึงปิ่นขัดหรือไม้ค้ำลงมาคั้นแร้วที่ถูกเชือกไว้จะโค้ง ให้เดือยตุ๊กตาขัดกับปากกระบอกรอบด้านบน แล้วใช้ไม้ปิ่นยันขัดกันไว้ ทำห้วงกลม ๆ ที่ปลายปากกระบอกรอบ ไม่ต้องใช้อาหารเป็นเหยื่อล่อแต่อย่างใด เสียบโคนแร้วไว้ข้างรูแยะ ให้ปากกระบอกรอบอยู่ตรงรูแยะพอดี เมื่อแย้อออกจากรูไปถูกไม้ตุ๊กตา เดือยไม้จะหลุดทำให้ปิ่นซึ่งขัดกันอยู่หลุดด้วย คั้นแร้วที่ถูกเชือกดึงไว้ จนโค้งจะลั่นขึ้น ห่วงก็รูตรัดตัวแยะไว้แน่น

ผู้ให้ข้อมูล

๑. วอน พลน้อย, นาย อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๖ หมู่ ๑๑ ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
๒. วิจารณศุภกิจ, พระครู อายุ ๖๕ ปี
วัดทองวราราม ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๓. สมบูรณ์ พูลสิงห์, นาย อายุ ๔๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๒ หมู่ ๑๑ ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
๔. สุวรรณ เพ็ญน้อย, นาย อายุ ๗๖ ปี
บ้านเลขที่ ๑๓/๑๔ ต.หนองพระ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
๕. เสริม จันทร์สายทอง, นาย อายุ ๖๕ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔/๔๖ แขวงการทางตาก อ.เมือง จ.ตาก

ดั่งหนุ

ตำรากรรม ของใช้พื้นบ้านไทยในอดีต

ดั่งหนุ เป็นเครื่องมือใช้สำหรับตัดหนุในฤดูหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ในช่วงนี้มีหนุแพร่พันธุ์มากที่สุด โดยจะกินเมล็ดข้าวเปลือกในท้องทุ่งนา ทำให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก ดังนั้นชาวนาจึงคิดทำเครื่องมือตัดหนุซึ่งเรียกว่า ดั่ง หรือ ดั่งหนุ นอกจากดั่งจะช่วยกำจัดหนุในนาแล้วยังตัดหนุไว้ทำเป็นอาหารที่เอร็ดอร่อยอีกอย่างหนึ่ง

ดั่งหนุทำด้วยกระบอกลำไม้ไผ่ ๑ ปล้อง ยาวประมาณ ๒๐ เซนติเมตร การเลือกขนาดลำไม้ไผ่มาทำกระบอกล แล้วแต่การคาดคะเนว่าจะตัดหนุตัวโตขนาดใด ถ้าคิดว่าตัดหนุขนาดปานกลางก็ใช้กระบอกลให้พอเหมาะ แต่ถ้าตัดหนุขนาดใหญ่ ลำไม้ที่นำมาทำกระบอกลจะต้องมีขนาดใหญ่ด้วย ใช้กระบอกลไม้ไผ่ ๑ ปล้อง ด้านหนึ่งให้เหลือข้อภายในไว้ทำเป็นก้นดั่ง มีลักษณะก้นตัน ปลายปากกระบอกลด้านหนึ่งกลวงสำหรับให้หนุเข้ามาทางปลายกลวง เหลาซี่ไม้ไผ่เป็นคันเร็วเรียวยาวประมาณ ๑ เมตร โคนคันเร็วเสียบกับรูกระบอกลด้านก้นดั่ง ผูก เส้นเชือกปลายคันเร็ว เส้นเชือกมีความยาวขนาดคันเร็วเจาะรูกระบอกลไม้ไผ่ ๒ รู ด้านปลาย ปากกระบอกล เพื่อร้อยเส้นเชือกไว้เป็นห่วงรัดตัวหนุ ระหว่างรูที่เจาะ ๒ รูนั้น ร้อยเชือกสั้น ๆ ทำเป็นห่วงไว้ร้อยกับปิ่นขัดมัดปิ่นเกือบกึ่งกลางเส้นเชือกนำไปขัดกับไม้เสียบอาหารไม้ขัดหรือ ไม้ลั่นพาดปากกระบอกลซึ่งทำหน้าที่เสมือนไก

วิธีตัดหนุ จะเลือกตัดหนุบริเวณคันทนา ช้างรูงูหรือทางเดินของหนุที่เรียกว่า คันทน

ใช้ปลายปากกระบอกลขวางทางไว้ อาจวางดั่งไว้ในแนวตั้ง หรือแนวนอนก็ได้ ใช้ไม้ขัดเสียบอาหารประเภทเนื้อมะพร้าวเผา ปลาเค็ม หรือใส่เมล็ดข้าวเปลือก ข้าวสารไว้ก้นดั่ง ดึงเส้นเชือกที่ผูกปิ่นขัดไว้ให้ตึง คันเร็วจะโค้งตามด้วยใช้ปลายปิ่นข้างหนึ่งไปขัดกับป่าไม้ซึ่งใช้เสียบเหยื่อ

อีกข้างหนึ่งเสียบกับหว่งตรงกลาง เมื่อบีบกับไม้เสียบอาหารหรือไม้ขีด ซึ่งขวางกระบอกชดกัน
แล้วจะทำให้เส้นเชือกด้านล่างหย่อน ทำให้เป็นหว่ง ปลายปากกระบอกด้านในแซะร่องไว้เป็นรางวางเชือก
เมื่อหนูได้กลืนเหยื่อจะล่องเข้าไปในกระบอกไปดึงหรือไปถูกไม้เสียบอาหารที่ชดกับบีนไว้จะหลุด คันเร็วจะ
ลั่นขึ้นโดยเร็ว หว่างที่หนูกำลังคร่อมอยู่ก็จะรัดโดยเร็ว และรัดคอหรือตัวหนูทันที

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ดัน หมีคง, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ ๓ ต.บ้านหนองกะท้าว อ.นครไทย จ.พิษณุโลก
๒. ถนอม อินทร์พงษ์, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ ๖ ต.พรานกระต่าย อ.พรานกระต่าย
จ.กำแพงเพชร
๓. พัน เพ็ชรโต, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ ๒ ต.ดงตะขบ อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
๔. เสาร์ นิลขาว, นาย อายุ ๗๕ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔ หมู่ ๒ ต.ดงตะขบ อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
๕. หอม ตินมาศ, นาย อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๗๑ หมู่ ๓ ต.วัดโบสถ์ อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก

ตะขาบ

ตะขาบ เป็นเครื่องมือไล่สัตว์ และใช้ประกอบการแสดงของลิเกด้วย การที่ชาวบ้าน เรียกตะขาบ เพราะเวลาไม้ไผ่ ๒ ชิก กระทบกันจะมีเสียงดังคล้ายนกตะขาบร้อง หรือมีเขนนั่นปล้องไม้ไผ่ผ่าซีก มีลักษณะเหมือนปากนกตะขาบจึงเรียกว่า ตะขาบ

ตะขาบมี ๒ ชนิด คือ ตะขาบมือ และตะขาบหลัก ตะขาบมือ จะทำด้วยไม้ไผ่สีสุกหรือไม้ซาง แต่ที่นิยมคือไม้ไผ่ที่หนานับความยาวประมาณ ๓-๔ ปล้อง เหลือข้อปิดหัวท้าย ทางปลายปล้องส่วนตรงข้ามกับมือจับ จะผ่าไม้ไผ่กลางลำไปถึงปล้องรองสุดท้าย เจียนหรือถากปล้องให้เว้าตรงกลางปล้องให้ไม้ทั้ง ๒ ชิกห่างกันเล็กน้อย ไม้ไผ่ที่ใช้ทำตะขาบมือจะต้องลำต้นไม้โตนักให้มือกำรอบ เวลาใช้จะเขย่าไม้ไผ่ ไม้ไผ่ทั้ง ๒ ชิกจะตีกระทบกัน ทำให้เกิดเสียงดัง ทำให้นก ค้างคาว สัตว์ต่าง ๆ กลัว และหนีห่างไปจากบริเวณนั้น ตะขาบมีนอกจากใช้ไล่สัตว์แล้ว ยังใช้ประกอบการแสดงลิเกโดยใช้ตะขาบเอาไว้ทุบตีกัน แต่ต้องเหลาผิวไม้ไผ่ออกให้บางเสียก่อน เสียงซิกไม้ที่กระทบกันเหมือนผู้แสดงตีกันแรง ๆ ได้อย่างสมบทบาท

ตะขาบหลัก คือ ตะขาบที่ทำด้วยลำไม้ไผ่สีสุกลำใหญ่ ๆ มีความสูงท่วมศีรษะ เวลาตั้งตะขาบหลัก ใช้ลำไม้เล็ก ๆ เสียบปลายไม้ไผ่ให้แหลม ซึ่งจะเป็นแกนกลางฝังดินให้แน่น ตะขาบหลักทำเช่นเดียวกับ ตะขาบมือ คือ ผ่าไม้ไผ่ออก ๒ ชิก เจาะรูปล้องไม้ไผ่ด้านล่างให้ แกนหลักสอดรูไม้กระบอก ซึ่งเป็นตัวตะขาบ

การทำให้ตะขาบส่งเสียงดังจะผูกเชือกยาว ๆ มัดรอยผ่าซีก ไม้ไผ่ปล้องล่าง ๆ เวลา นก ค้างคาว หมูป่า มารบกวนผัก ผลไม้ ชาวบ้านก็จะดึงปลายเชือกที่ล่ามไว้ยาว ๆ เสียงซิกไม้ ทั้ง ๒ ชิกกระทบกัน ทำให้สัตว์ต่าง ๆ กลัวและหนีไปในที่สุด

ผู้ให้ข้อมูล

๑. จรุง เขียวขำ, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๖ ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๒. ปลั่ง ทรงเหมือง, นาง อายุ ๘๒ ปี
บ้านเลขที่ ๖๓ หมู่ ๕ ต.วังลึก อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย
๓. เปย น้อยทิม, นาย อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๖ ต.โดนด อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย
๔. ล้วน ใจดี, นาง อายุ ๖๖ ปี
บ้านเลขที่ ๑๘๗ หมู่ ๗ ต.สามแยก อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์
๕. ลำไย คงเจริญ, นาง อายุ ๗๒ ปี
บ้านเลขที่ ๑๕๓ หมู่ ๒ ต.กำแพงดิน อ.สามง่าม จ.พิจิตร

ตะแคะ

ตะแคะ เป็นของใช้สำหรับหมักแป้ง และต้มแป้งก่อนที่จะนำไปนวดให้เหลว เพื่อทำเป็นเส้นขนมจีน ตะแคะมี ๒ ลักษณะ คือ ตะแคะหมักแป้งขนมจีน ตะแคะชนิดนี้มีรูปทรงเหมือนชะลอม แต่มีขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย ชาวบ้านเรียกชื่อตะแคะหมักแป้งขนมจีนว่า ตะแคะตาแมว เพราะใช้ดอกสานขัดกันแต่ละเส้นจะมีลักษณะกลมเหมือนตาแมว

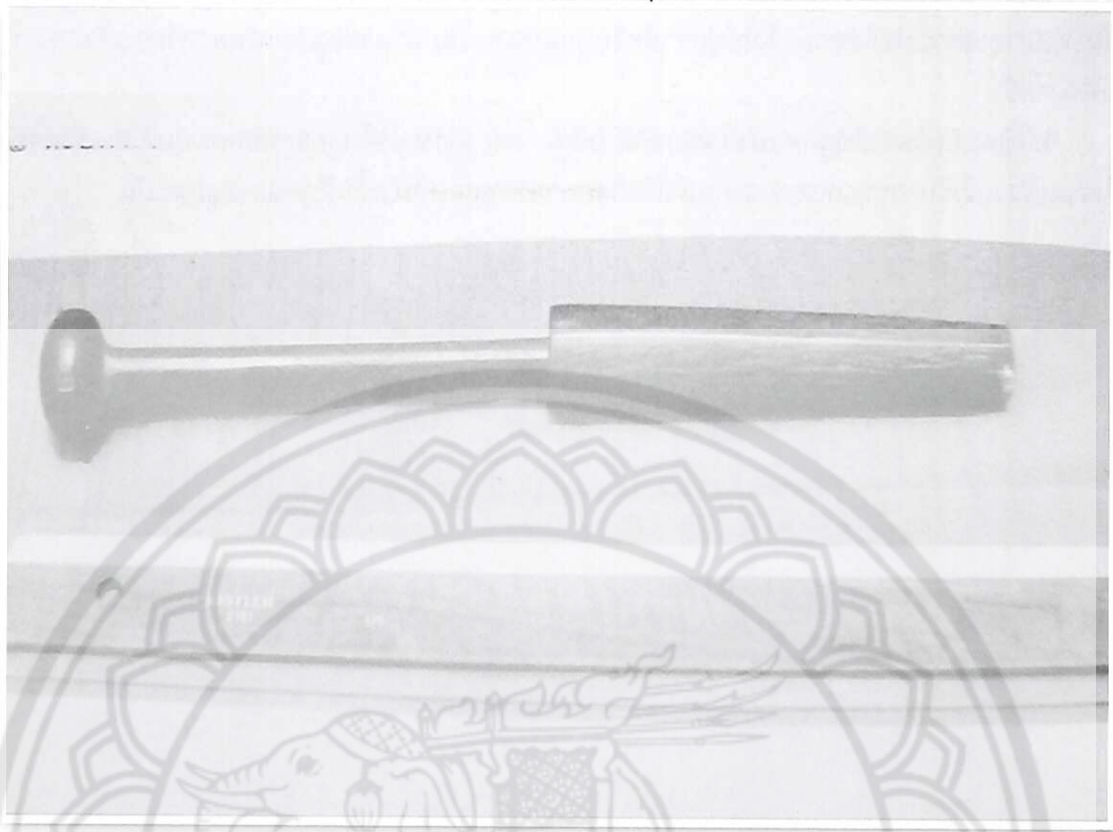
ตะแคะอีกลักษณะหนึ่งเรียก ตะแคะตาเหลว จะสานด้วยดอก หักขัดกันเป็นมุม ๆ ตั้งแต่ ๕ มุมขึ้นไป บางทีก็เรียกตะแคะตาชะลอมก็มี ตะแคะตาเหลวมีลักษณะคล้ายกับตะกร้าหาบใบยาสูบ มีขนาดใหญ่กว่าตะแคะตาแมว ๒ เท่า ที่ชอบจะใช้ชีไม้ไผ่เหลาแล้วโค้งเป็นวงกลมเพื่อทำเป็นขอบตะแคะด้านบนผูกมัดด้วยหวายหรือลวด การทำขอบจะช่วยให้ตะแคะคงทนยิ่งขึ้น

วิธีใช้ เมื่อไม้ซาวที่หมักจนละเอียดแล้ว จะเทแป้งลงในผ้ากรองแป้ง หรือเรียกว่า ผ้ามุง ใช้เชือกหรือปอมัดผ้าที่มีแป้ง ซึ่งไม้แล้วนั้นให้แน่น วางไว้ในตะแคะตาแมว หาก่อนหินหรือไม้หนัก ๆ ทับผ้าห่อแป้งหมัก น้ำที่อยู่ในแป้งหมักจะซึมออกมาตามรูผ้ากรอง เมื่อน้ำไหลซึมออกมาจนแห้งก็จะนำแป้งหมักไปใส่ตะแคะตาเหลว แล้วนำไปต้มในกระทะ จนแป้งหมักสุกก็จะนำไปใส่ครกตำให้ละเอียด จากนั้นจึงนำมานวดให้เหลว และใส่ในภาชนะทำเส้นขนมจีน ชาวบ้านเรียกเครื่องมือชนิดนี้ว่า อีโรย บีบกดเป็นเส้นขนมจีนยาว ๆ

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ถนอม เขาเทียร, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๙๑/๔ ต.ศรีสัชชนาลัย อ.ศรีสัชชนาลัย จ.สุโขทัย
๒. พัน อ่ำขำ, นาง อายุ ๗๙ ปี
บ้านเลขที่ ๕ หมู่ ๘ ต.ท่าช้าง อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก
๓. สำเนียง กุฎิมณี, นาย อายุ ๗๓ ปี
บ้านเลขที่ ๔๑/๑ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุโขทัย
๔. เทว่า ใจซื่อ, นาง อายุ ๗๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๐ หมู่ ๒ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๕. อินทร์ สิงห์หอม, นาย อายุ ๗๕ ปี
บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๓ ต.คณฑี อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

ตะบันไฟ

ตะบันไฟ เป็นเครื่องจุดไฟชนิดหนึ่งของคนสมัยก่อน มีรูปร่างคล้ายตะบันใช้ลูกตะบันกระทุ้งเข้าไปในรูตะบันโดยเร็ว การเสียดสีทำให้เกิดความร้อนและเป็นไฟได้

การจุดไฟในสมัยก่อนมีหลายวิธีการ นับตั้งแต่การใช้ "ไม้สีไฟ" คือเอาไม้แห้ง ๒ ท่อน มาสีกันจนทำให้เกิดไฟ วิธีใช้ไม้สีไฟต้องใช้เวลาานาน ต่อมาได้พบว่าเมื่อเอาหินซึ่งเรียกว่า หินเหล็กไฟกับเหล็กมาตีเฉียด ๆ กัน ก็เกิดประกายไฟขึ้น ใช้ปยุ่นหรือปยุ่สำลีมารองรับประกายไฟนั้น จึงทำให้เกิดการลุกไหม้ปยุ่นหรือปยุ่สำลี ต่อมาพัฒนาโดยใส่ไว้ในกระบอกไม้เล็ก ๆ ซึ่งเรียกว่า "กระบอกปยุ่" หรือ "ซุด" ส่วนหินเหล็กไฟกับเหล็กที่ดีแล้วทำให้เกิดประกายไฟชาวบ้านเรียกกันว่า "เหล็กไฟซุด"

การใช้ตะบันไฟก็เป็นอีกวิธีการหนึ่ง ซึ่งคนในสมัยก่อนค้นคิดขึ้น โดยใช้หลักการ การเสียดสีอย่างแรงและรวดเร็ว ทำให้เกิดไฟในที่สุด

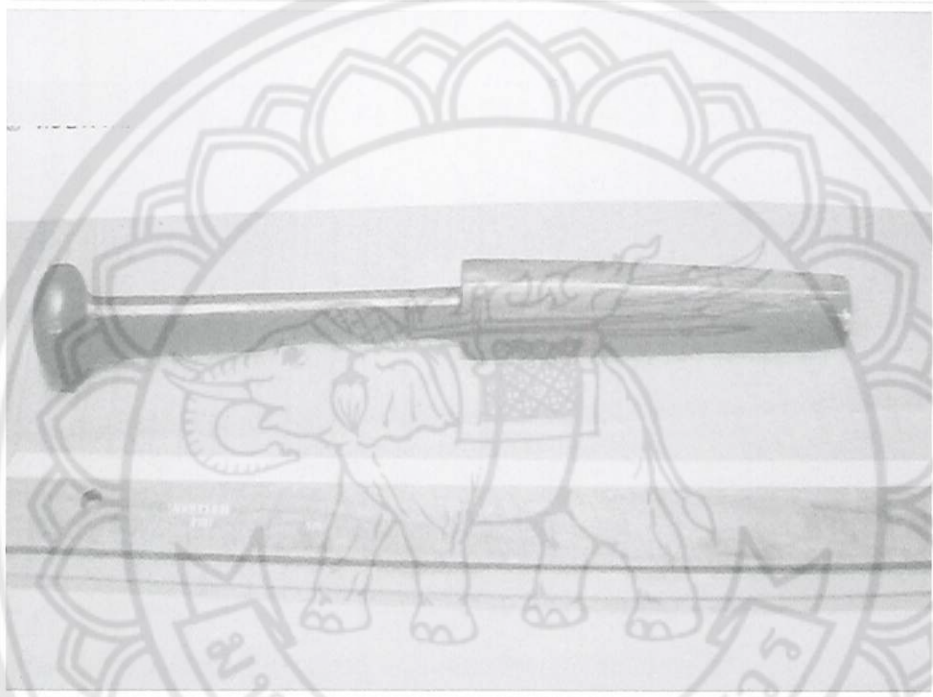
ตะบันไฟมีส่วนประกอบอยู่ ๓ ส่วนคือ กระบอกตะบัน ลูกตะบัน และปยุ่

กระบอกตะบัน ทำมาจากเขาควายหรือเขาวัว ตัดเขายาวประมาณ ๑๕ เซนติเมตร เลือกในส่วนปลายเขามีรูตันหรือรูเล็ก ๆ ฝนหรือเหลาตกแต่งให้กลมมีรูปร่างสวยงาม เจาะแต่งรูให้ กลมเกลี้ยง ลึกประมาณ ๑๐ เซนติเมตร

ลูกตะบัน บางทีเรียกว่า ไม้กระทุ้ง ทำด้วยเขาควาย เขาวัว หรืออาจใช้ไม้เนื้อแข็งทำเป็นลูกตะบันก็ได้ ขนาดลูกตะบันต้องเหลาให้พอดีกับรูกระบอกตะบัน ปลายลูกตะบันเจาะรูเขาหรือไม้ให้เว้าลงไปเล็กน้อยเพื่อใช้บรรจุปยุ่ หากลูกตะบันหลวมไม่พอดีก็จะใช้โยไหมหรือด้ายดิบ พันปลายลูกตะบัน แล้วหาขี้ผึ้งให้ลื่น เมื่อลูกตะบันคับกับรูกระบอกตะบันจะทำให้เกิดการ เสียดสีมากยิ่งขึ้น

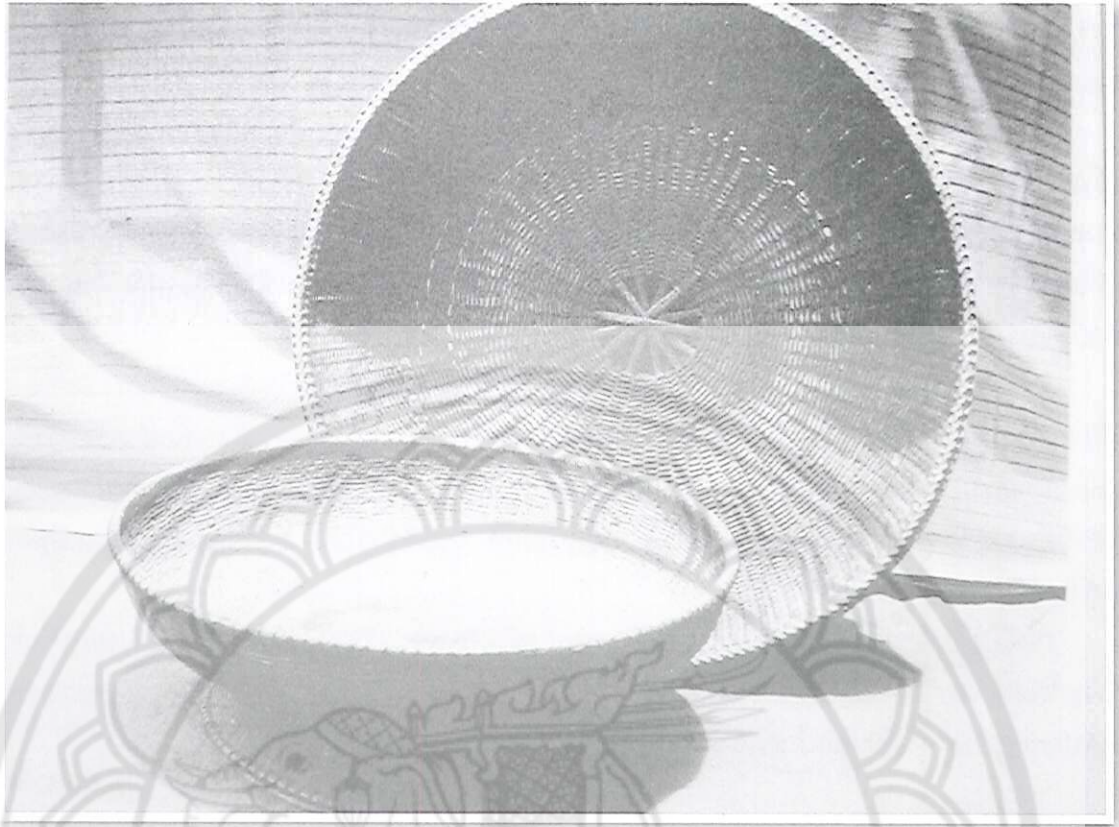
ปุย หรือเชื้อเพลิงทำให้ติดไฟ สมัยก่อนใช้ขุยเต่าร้าง ซึ่งมีลักษณะแห้งติดไฟง่ายใส่ไว้ในรูปลายลูก ตะบัน ต่อมาขุยเต่าร้างหาได้ยาก จึงใช้ปุยสำลีหรือปุยนุ่นแทนโดยนำมาผสมกับเสนผงหรือตะกั่วแดง ทำให้ ติดไฟได้ง่ายขึ้น

วิธีใช้ตะบันไฟจะใช้ลูกตะบันใส่ปุยสำลีไว้ที่รู กระทุ้งเข้าไปในรูกระบอกตะบันด้วยแรงกระแทก อย่างรวดเร็ว แล้วรีบกระชากออกแรงอัดทำให้เกิดความร้อนลุกเป็นไฟขึ้นที่ขุยปลายลูกตะบัน

ผู้ให้ข้อมูล

๑. แจ้ว ลอยเลิศ, นาย อายุ ๗๗ ปี
บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ ๑ ต.บ้านใหม่ชัยมงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๒. เชิด อิ่มขุนทอง, นาย อายุ ๘๔ ปี
บ้านเลขที่ ๗๔ หมู่ ๑ ต.บ้านใหม่ชัยมงคล อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย
๓. บุญธรรม ทิมพงษ์, นาย อายุ ๘๑ ปี
บ้านเลขที่ ๗/๘ หมู่ ๒ ต.ปากทาง อ.เมือง จ.พิจิตร
๔. ละเมียด พันธุ์ภักดี, นาง อายุ ๖๘ ปี
บ้านเลขที่ ๙/๓๔ ถ.ธรรมวิถี อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๕. เทว่า ใจซื่อ, นาง อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๑๐๐ หมู่ ๒ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก

ตะลุ่ม

ตะลุ่ม เป็นภาชนะมีเชิงคล้ายพาน แต่มีขนาดใหญ่กว่าและสูงกว่า สานด้วยเส้นตอกกลม ปากผาย ใช้สำหรับใส่สิ่งของต่าง ๆ

พระญาณรังสีเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี บางยี่ขัน กรุงเทพฯ เล่าว่าท่านอุปสมบทที่จังหวัดอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้ใช้ตะลุ่มอยู่ไม่กี่ปีก็เปลี่ยนไปใช้ถาด ท่านได้เอาตะลุ่มที่ได้อารามไว้ ๑ ใบ ให้ดูด้วย ปรากฏว่าเป็นตะลุ่มชนิดเครื่องเขินธรรมดาไม่มีลวดลาย

ในสมัยก่อนนิยมใช้ตะลุ่มใส่ของกินของใช้ภายในวัด การบวชนาคนอกจากจะมีเครื่องอัฐบริวาร แล้ว เจ้าภาพมักสานตะลุ่มไว้เสมือนเป็นสำรับของพระสงฆ์ งานบุญงานกุศลชาวบ้านใช้ตะลุ่มใส่สิ่งของไปถวายพระ เช่น ถ้าใส่ผลไม้จะใช้ใบตองรองพื้นตะลุ่มเสียก่อน และหากใส่เครื่องคาว หวาน เดิมใช้กระตังใบตองเป็นภาชนะรองรับ ต่อมาใช้กะลามะพร้าวทำฝาปิดเปิดได้ จนกระทั่งมาใช้ดินปั้นเป็นถ้วยชามเคลือบเป็นภาชนะ

หลวงพ่อดแล้ม โสโร อายุ ๘๓ ปี เจ้าอาวาสวัดปากพิง ตำบลวังน้ำคู้ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้เล่านิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับความเป็นมาของการใช้ตะลุ่มสรุปได้ดังนี้ ตากับยายเป็นคนยากจนใช้ไม้ไผ่จักสานเป็นรูปทรงสูง ทำเป็นถาดวางกระตังใบตองใส่ของคาวหวาน ไปถวายพระในงานสลากภัต ปรากฏว่าจับสลากตรงพระพุทธรเจ้า แม้ว่าคหบดีผู้มีฐานะต่าง ๆ ซึ่งมีถาดเงินถาดทองใส่เครื่องคาวหวาน จะให้ทรัพย์สินเงินทองมากมายเพื่อแลกเปลี่ยนใบสลากภัตนั้น ตายายไม่เห็นแก่อามิสสินจ้างรางวัลใด ๆ ด้วยอาณิสย์แห่งความดี ตายายทั้งสองจึงมีฐานะร่ำรวยและประสบความสุขมาโดยตลอด

นิทานพื้นบ้านดังกล่าวนี้ แสดงว่ามีการใช้ตะลุ่มมานานแล้ว จนเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาถึงยุคนี้
แรก ๆ ตะลุ่มอาจสานด้วยไม้ไผ่หรือทำด้วยไม้สักเป็นรางแล้วมีการลงรักฉาบขาด จวบจนมีการประดิษฐ์
เป็นตะลุ่มมุก ตะลุ่มทอง

ในหนังสือตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุภาพ
พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาราชเวศม์พิบูลย์ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ในหน้า ๔๕ ซึ่งมี
รูปภาพถ้วยชามตั้งบนตะลุ่มมีคำอธิบายประกอบภาพว่า "วิธีจัดตะลุ่มอาหารคาวหวานสำหรับเลี้ยงพระชั้น
สมเด็จพระราชาคณะ" นอกจากนี้ ชาวบ้านยังใช้ตะลุ่มสำหรับเป็นชั้นหมากในพิธีแต่งงานอีกด้วย แต่จะทำ
ฝาครอบและเรียกว่า "เตียบ"

ตะลุ่มสานด้วยตอกไม้ไผ่เส้นกลม สานมีรูปทรงคล้ายพานปากผายกว้างกลม อาจมี ๑ ชั้น หรือ
๒ ชั้น ความสูงของตะลุ่ม ๒๐-๓๐ เซนติเมตร ปากตะลุ่มกว้าง ๓๐-๕๐ เซนติเมตร มีรางลึกสำหรับวางสิ่งของ
๑๐-๒๐ เซนติเมตร การสานจะสานฐานรองเป็นลายขัด ส่วนปากตะลุ่มสานเป็นลายไพรยักคิ้ว ซึ่งมีสูตร
การสานที่ชาวบ้านจดจำไว้ดังนี้ "ยกสองข่มสี่ กลับมาอีกที ใ้อที่สี่ยกสอง" ขอบของตะลุ่มสานเป็นเก็บริม
ด้วยหวายลายสันปลาช่อน

ปัจจุบันไม่มีการใช้ตะลุ่มชนิดที่สานด้วยตอกไม้ไผ่อีกแล้ว หากไปทำบุญที่วัดยังพอเห็นการใช้
โตกเงิน โตกทองเหลือง ถาดกระเบื้องเคลือบและถาดเหล็ก เป็นสำหรับใส่เครื่องคาวหวานถวายพระภิกษุสงฆ์
ซึ่งในสมัยก่อน ๆ นั้นใช้ตะลุ่มเป็นภาชนะสำหรับสงฆ์โดยเฉพาะ

ผู้ให้ข้อมูล

๑. คอบ วงทิพย์, นาง อายุ ๗๕ ปี
บ้านเลขที่ ๕๙ หมู่ ๒ ต.ทุ่งหลวง อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย
๒. แจลัม โสโร, พระ อายุ ๘๓ ปี
วัดปากพิง ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๓. บัว คลังน้ำคู้, นาย อายุ ๗๙ ปี
บ้านเลขที่ ๕๔ หมู่ ๑ ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
๔. ฟอง อภิภูณโณ, พระ อายุ ๗๖ ปี
วัดโพธิ์สุวรรณ ต.บ้านไร่ อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๕. เฮ้ง ปรีวานิช, นาย อายุ ๘๖ ปี
บ้านเลขที่ ๕๐ หมู่ ๒ ต.วังน้ำคู้ อ.เมือง จ.พิษณุโลก

ตั้งบาน

ตั้งบาน เป็นเครื่องดักนกประเภทบินโฉบลงมากินเหยื่อ เช่น นกเหยี่ยว นกตะขาบ นกกา และ นกกระเต็น เป็นต้น

ตั้งบานทำด้วยโครงไม้เนื้อแข็ง ใช้ไม้ไผ่และตาข่ายประกอปกัน โครงไม้แนวนอน ใช้ไม้ขนาดเท่า ไม้ระแนงเข้าเดือยให้สนิท ไม้ ๒ ท่อนเข้าเดือยในลักษณะเป็นรูปไม้ไขว้หรือตัวทีในภาษาอังกฤษ มีความ ยาวประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ไม้ที่เข้าเดือยในแนวนอนนี้เจาะรูเป็นระยะ ๆ ห่างกันประมาณ ๒ เซนติเมตร เหลาะซี่ไม้ไผ่กลม ๆ ๔-๕ ซี่ สอดรูในไม้ให้โค้งวางเป็นฐานล่าง หรือเรียกว่า ชาน แล้วสานตอกเป็นแผง สี่เหลี่ยมขนาดกว้างยาว ๓๐ เซนติเมตร ใช้เป็นที่วางเหยื่อล่อนก ตรงกลางแผงมีเส้นเชือกมัดไว้ยาว ๆ เรียกรวมกันว่า บานล่าง ส่วนบานบนซึ่งเรียกว่า ชานคอน เป็นบานหนีบตัวนก ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นเรียว ขนาดซี่ใหญ่กว่าไม้ไผ่บานล่าง จับเรียวไม้โค้งโค้งมัดปลายเรียวไม้ทั้ง ๒ ข้าง เรียกว่าคั่นข่ายยึดกับ ไม้เนื้อแข็งที่เข้าเดือย เหลาไม้ไผ่เรียวปลาย ๒ ข้าง คล้ายคั่นธนูเรียกว่า คั่นโค้ง ผูกติดกับปลายเรียวไม้ ที่โค้งงอนั้น เป็นรูปตัวทีจะต่อเชื่อมกับไม้ตั้งอีกทีหนึ่ง ทำบ่าไม้ไว้เพื่อให้ไม้ซึ่งเป็นคั่นธนูขัดกันไว้ เมื่อต้นไม้ขัดกับบ่าจะทำให้บานแผ่นบนซึ่งถักด้วยตาข่ายมีแรงตืด หรือแรงตะปบนกได้อย่างรวดเร็ว การให้บานตาข่ายแผ่นบนตะปบจับนกต้องทำบิ่นผูกมัดกับไม้ตั้ง และเสียบรูหลอดไม้ไผ่เล็ก ๆ ซึ่งโยง เส้นเชือกไว้กับบานแผ่นล่าง ๖ เส้น เรียกว่า ไຍ สายไຍ

การใช้ตั้งบานดักนกจะเอาเหยื่อล่อ เช่น ลูกหนู ลูกกบ จิ้งหรีด มัดเชือกผูกติดกับบานแผ่นล่างไว้ ลั้วหรือแมลงที่เป็นเหยื่อล่อจะวิ่งหรือกระโดดไปมาอยู่บนบานแผ่นล่างนั้น เมื่อนกต่าง ๆ เห็นเหยื่อจะบิน

โอบมาจิกกิน ปีกนกไปถูกับเส้นเชือก มัดไว้ ๖ เส้น ปีนเสียบหลอดรูไม้ไผ่เล็ก ๆ จะหลุดออกจากกัน
บานตาข่ายแผ่นบนจะหลุดตะบับนทันทันที นกบินหนีไปไหนไม่ได้เพราะถูกบานตาข่ายคลุมไว้

ผู้ให้ข้อมูล

๑. ถัง ศรีพระจันทร์, นาง อายุ ๖๔ ปี
บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ ๒ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๒. พล ใจซื่อ, นาย อายุ ๖๐ ปี
บ้านเลขที่ ๔๓ หมู่ ๒ ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
๓. พิน เมืองเขียวหวาน, นาย อายุ ๖๙ ปี
บ้านเลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๒ ต.นาเฉลียว อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์
๔. สภาพ ทัพพรหม, นาง อายุ ๖๒ ปี
บ้านเลขที่ ๔๓ หมู่ ๔ ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
๕. ไสว อ่ำปสี, นาย อายุ ๖๗ ปี
บ้านเลขที่ ๒๑ หมู่ ๕ ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.สุโขทัย